

Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön
haasteet ja niihin vastaaminen

Katja Ronkainen
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
Kevät 2023

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteet ja niihin vastaaminen

Tekijä: Katja Ronkainen

Tutkinto-ohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu – tutkielma Licensiaatintyö

Sivumäärä: 68

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Tässä tutkielmassa tarkastellaan taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyöhön liittyviä haasteita. Tutkimuksessa kysytään, millaisia haasteita taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyössä kohdataan ja miten näihin auttamistyön haasteisiin voidaan vastata? Tutkielma toteutettiin yhteistyössä Taloudellinen väkivalta tutuksi (TVT) -hankkeen kanssa.

Tutkielma on laadullinen tutkimus, jonka teoreettinen viitekehys on käytäntötutkimuksessa. Tutkimusaineiston muodostavat TVT-hankkeen verkossa toteuttaman taloudellisen väkivallan kokijoita kohtaavien ammattilaisten Webropol -kyselyn vastaukset. Aineisto on analysoitu teemoittelumenetelmällä. Tutkielman tarkoituksena oli tuottaa tietoa taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyöstä taloudellista väkivaltaa kohtaville tahoille, ja erityisesti sosiaalityöntekijöille sosiaalityön opiskelijoille sekä hankkeelle.

Tutkielman tuloksena taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteet ja niihin vastaamisen keinot paikantuivat yksilölliselle ja rakenteelliselle tasolle. Yksilöllisellä tasolla auttamistyön haasteeksi muodostuivat taloudellisen väkivallan kokijoiden tietoihin, taitoihin ja tunteisiin liittyvät tekijät sekä kokijan että tekijän riippuvuusongelmat. Rakenteellisella tasolla auttamistyötä haastoivat ammattilaisten osaamiseen, yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön liittyvät tekijät. Tutkielma osoittaa, että auttamistyötä haastaviin tekijöihin voidaan vaikuttaa lisäämällä kokijoiden sekä ammattilaisten tietoa taloudellisesta väkivallasta, sen palveluista ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä. Tämän lisäksi palvelupolkua tarvitsee selkiyttää, moniammatillista yhteistyötä kehittää ja luoda uudenlaisia, kokijoita paremmin tukevia palveluita sekä muuttaa taloudellista väkivaltaa mahdollistavia yhteiskunnan rakenteita ja lainsäädäntöä. Sosiaalityön tulee ottaa vastuuta taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamista haastavien tekijöiden muutoksessa.

Avainsanat: taloudellinen väkivalta, auttamistyö, palvelujärjestelmä, yhteiskunnan rakenteet, rakenteellinen sosiaalityö, käytäntötutkimus, laadullinen tutkimus

Sisällys

Kuviot	4
1 Johdanto	1
2 Taloudellinen väkivalta auttamistyön kontekstissa	3
2.1 Taloudellinen väkivalta lähisuhdeväkivallan viitekehyksessä	3
2.2 Taloudellinen väkivalta	6
2.3 Taloudellisen väkivallan yksilölliset vaikutukset	9
2.4 Auttamistyön rakenteet taloudellisen väkivallan kysymyksissä	12
3 Tutkimuksen toteutus ja metodologia	23
3.1 Tutkimustehtävä	23
3.2 Laadullinen käytäntötutkimus	23
3.3 Tutkimusaineisto ja analyysi	27
3.4 Tutkimusetiikka ja tutkijan positio sensitiivisessä tutkimuksessa	33
4 Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteet	36
4.1 Auttamistyön haasteiden yksilölliset tekijät	36
4.2 Auttamistyön haasteiden rakenteelliset tekijät	41
5 Auttamistyön haasteisiin vastaaminen	51
5.1 Yksilölliset tekijät	51
5.2 Rakenteelliset tekijät	54
6 Johtopäätökset ja pohdinta	64
Lähteet	69

Kuviot

Kuvio 1. Taloudellisen väkivallan muodot	7
Kuvio 2. Taloudellisen väkivallan vaikutukset	9
Kuvio 3. Taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyön palvelukenttä	13
Kuvio 4. Aineiston analyysi: Taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteet	30
Kuvio 5. Aineiston analyysi: Taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteisiin vastaaminen	31

1 Johdanto

Taloudellinen väkivalta on yksi vähiten tunnistetuista ja tutkituista lähisuhdeväkivallan muodoista Suomessa. Suomessa vuonna 2020 ilmoitettiin viranomaisille yli 10 000 lähisuhdeväkivallan tekoa. (Tilastokeskus 2020). Tutkimusten mukaan 98 % lähisuhdeväkivaltaa kokeneista avun hakijoista on kokenut taloudellista väkivaltaa lähisuhteissaan ja 82 % heistä oli kokenut myös muuta lähisuhdeväkivaltaa tekijän taholta. Naisista 20 % kertoi kokeneensa taloudellista väkivaltaa jossakin sen muodossa ja 65 % on kokenut taloudellisen väkivallan aiheuttaneen heille pitkäkestoisia negatiivisia seurauksia. Taloudellisen väkivallan yleisyydestä huolimatta taloudellisen väkivallan kokijoista 34 % ei ollut kertonut kokemuksistaan kenellekään. (Christy, Welter, Dundon, Valandra & Bruce 2022, 475; Sharp-Jeffs 2015, 6.)

Tämän tutkielman tehtävänä on selvittää ammattilaisten kohtaamia haasteita taloudellisen väkivallan auttamistyössä, sekä tarkastella niitä mahdollisuuksia, joilla näihin haasteisiin voidaan vastata. Tutkimuskysymyksinä ovat: *Millaisia haasteita taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyössä kohdataan ja miten taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteisiin voidaan vastata.* Tutkielman teoreettinen viitekehys on käytäntötutkimuksessa (Satka, Julkunen, Kääriäinen, Poikela, Yliruka & Muurinen 2016) ja tutkielman aineisto on kerätty Taloudellisen väkivalta tutuksi hankkeessa (TVT).

Tutkielma kytkeytyy meneillään olevaan Taloudellinen väkivalta tutuksi (2021-2024) – hankkeeseen (myöhemmin TVT -hanke). Taloudellinen väkivalta on monimuotoista valvankäyttöä, jossa toinen henkilö kontrolloi, riistää tai tuhoaa toisen taloudellisia resursseja tavoitteenaan heikentää tämän taloudellista itsenäisyyttä. Taloudellisen väkivallan seuraukset vaikuttavat heikentävästi väkivallan kokijan taloudelliseen tilanteeseen, henkilökohtaiseen pääomaan ja terveyteen. (Nyqvist & Kaittila 2014.) Se on yksi vaikuttavimmista keinoista pitää väkivallan kokija väkivaltaisessa suhteessa. Tehokkaan mekanisminsa ansiosta taloudellisen väkivallan kokijat ja ammattilaiset kokevat taloudellisen väkivallan rajoittavan avun saamista lähisuhdeväkivaltaan. (Christy ym. 2022, 485.)

TVT-hankkeen suunnittelussa ilmeni, että käytännön väkivaltatyössä avun tarvisijoita tunnistetaan, mutta auttamisen keinot ovat rajallisia ja auttamisessa on rakenteellisia

esteitä. Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyötä tehdään laajasti palvelujärjestelmässämme eri sektoreilla, jonka vuoksi ilmiön tunnettavuuden lisääminen muissa kuin väkivaltaerityisissä palveluissa on tarpeen. Auttamistyötä tekevien osaamisen lisääminen ja kehittäminen sekä eri toimijoiden verkostoitumisen mahdollistaminen helpottavat taloudellisen väkivallan kokijoiden kokonaistilannetta sekä heidän mahdollisuuksiinsa päästä neuvonnan, ohjauksen ja oikeanlaisten palveluiden piiriin. Jotta taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyössä voidaan saada aikaan muutosta, tulee auttamisrakenteiden ja -käytäntöjen muutostarpeet tunnistaa ja nostaa esiin.

Oikeus väkivallattomaan elämään on ihmisen perusoikeus. Väkivalta, kaikissa sen muodoissaan pitää nähdä ennen kaikkea ihmisoikeuskysymyksenä, mutta myös sosiaali- ja terveystaloudellisenä sekä talouspoliittisena ongelmana. Väkivallan eri muotojen välittömät ja välilliset kustannukset ovat merkittäviä. Lähisuhdeväkivallan lisäkustannukset pelkästään julkiselle terveydenhuollolle on arvioiden mukaan vuosittain 861 miljoonaa euroa. (Siltala, Hisasue, Hietamäki, Saari, Laajasalo, October, Laitinen & Raitanen 2022, 84-85). Väkivaltaa koskeva selvitys- ja tutkimustyö on yhä puutteellista erityisesti taloudellisen väkivallan osalta, mutta näiden lisäksi tarvitaan käytännön työn, koulutuksen ja tutkimuksen vuoropuhelua. (Kaittila 2017, 86; Ruohonen 2006, 145.)

Oma kiinnostukseni lähisuhdeväkivaltaan, ja tarkemmin vielä taloudelliseen väkivaltaan, on herännyt toimiessani lastensuojelun sosiaalityöntekijän viransijaisuudessa. Olen opintojen aikana keskittynyt erityisesti lähisuhdeväkivallan tarkasteluun, sillä koen aiheen olevan monipuolinen ja haastava muuttuvan luonteensa johdosta. Lähisuhdeväkivallan eri muodot, kuten taloudellinen väkivalta tulevat vahvasti näkyviksi lastensuojelun sosiaalityön arjessa. Tämän vuoksi koen, että aiheen tarkempi tarkastelu lisää myös ammatillisia valmiuksia kohdata taloudellisen väkivallan kokijoita työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä.

Tutkielman toisessa luvussa taustoitan taloudellisen väkivallan käsitettä, sen muotoja ja vaikutuksia taloudellisen väkivallan kokijalle sekä taloudellisen väkivallan auttamistyötä aikaisempien tutkimusten avulla. Kolmas luku käsittelee tutkimuksen toteutusta ja kuvaan myös tutkimuksen käytäntötutkimukselliset kiinnostuskohdat ja tutkimusotteen. Neljännessä ja viidennessä luvussa kuvaan tutkielman tuloksia ja päätösluvussa tuon esille keskeiset johtopäätökset sekä pohdinnan tulokset.

2 Taloudellinen väkivalta auttamistyön kontekstissa

2.1 Taloudellinen väkivalta lähisuhdeväkivallan viitekehyksessä

Taloudellinen väkivalta on sekä itsenäinen väkivallan muoto omine erityispiirteineen että usein myös osa muuta lähisuhdeväkivaltaa. Tämän lisäksi lähisuhdeväkivallan eri muodoilla on usein taloudellisia seurauksia väkivallan kokijan elämään. Lähisuhdeväkivallan eri muodot siis usein kumuloituvat tai limittyvät toisiinsa. (Bruno 2022, 6; Ulmestig & Eriksson 2017.) Lähisuhdeväkivallalla on monia määritelmiä. Perinteisesti tunnistettujen väkivallan muotojen, kuten fyysisen, psyykkisen, seksuaalisen ja kuritusväkivallan rinnalle on viimeaikaisessa tutkimuksessa nostettu taloudellisen väkivallan lisäksi myös muita väkivallan muotoja. Näitä ovat digitaalinen (esim. Perry 2012) ja kunniaan liittyvä väkivalta (esim. Hong 2020), eron jälkeinen vaino (Nikupeteri & Laitinen 2013; Nikupeteri 2016) sekä vieraannuttaminen (esim. Sinkkonen 2018). Tässä tutkielmassa ymmärrän lähisuhdeväkivallan siten, että henkilö on väkivaltainen lapsiaan, puolisonsa lapsia, kumppaniaan, entistä kumppaniaan, ystäväänsä, sisarusiaan, vanhempiaan, sukulaistaan tai muuta läheistä henkilöä kohtaan. Lähisuhdeväkivallan käsite ei siis poisulje ketään henkilölle merkityksellistä läheistä, vaan sen sisälle voidaan liittää kuka tahansa henkilön läheisverkostosta, myös kulttuurisesti määrittyvän perhe käsitteen ulkopuolelta. (Hakulinen, Riihonen, Laajasalo, Järvilehto, Keiski, Koulu, Nikupeteri, Korpi-lahti, Muukkonen, Paavilainen & Säävälä 2019, 187-219.)

Taloudellisen väkivallan tutkimus keskittyy pitkälti naisten kokemusten tutkimukseen, vaikka taloudellista väkivaltaa kokevat myös muut sukupuolet. Sukupuolen vaikutus taloudellisen väkivallan ilmiöön on kuitenkin merkittävä. Sukupuolten sosiaaliset normit ylläpitävät miesten valta-asemaa parisuhteen taloudellisena turvan tuojana. Tämä miesten sosiaalisen normin tuottama rooli oikeuttaa miehiltä pakottavan kontrollin käyttöä ja hämärtää rajaa parisuhteen ja riiston välillä. (Voth Schrag 2019, 320.) Miesten kokema taloudellinen väkivalta eroaa jonkin verran naisten kokemasta taloudellisesta väkivallasta. Ensinnäkin miehet käsitteellistävät taloudellista väkivaltaa eri tavoin. Lähes puolet miesten nimeämistä taloudellisen väkivallan esimerkeistä eivät istu taloudellisen väkivallan perinteisiin kategorisointeihin. Toiseksi miesten kokema taloudellinen väkivalta

on useimmiten lyhytkestoista tai yksittäisiä taloudellisen riiston tilanteita, joilla on vain tiettyjä taloudellisia vaikutuksia. Naiset taas kokevat useimmiten pitkäaikaista ja monimuotoista taloudellista väkivaltaa. (Sharp-Jeffs 2015, 6.) Kuitenkin sukupuolen lisäksi taloudellisen väkivallan kokijoita on mahdollista kuvata myös muun risteävän epätasa-arvoa tuottavan position kautta suhteessa väkivallan tekijään, jonka vuoksi ilmiön intersektionaalisen ulottuvuuden tunnistaminen on tärkeää. Taloudellista väkivaltaa kokevat voivat olla epätasa-arvoisessa asemassa sukupuolensa lisäksi seksuaalisen suuntautumisen, etnisyytensä, ikänsä, vammansa tai vammaisuutensa vuoksi. (Women's Aid 2019, 15.)

Taloudellista väkivaltaa tutkittaessa on tehty kahdenlaisia havaintoja kokijoiden etnisestä taustasta. Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa taloudellista väkivaltaa kokeneista naisista vain 5,6 % luokitteli etnisyytensä muuhun kuin valkoiseksi miellettyihin, kun taas Ruotsissa tehdyssä lähisuhdeväkivallan taloudellisia vaikutuksia koskevaan tutkimukseen haastatelluista naisista kaksi kolmesta oli syntynyt muualla kuin Ruotsissa. (Women's Aid 2019, 15; Ulmestig & Henriksson 2017, 567). Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa tutkittavien etnisyyden homogeenisuuden arveltiin johtuvan siitä, ettei maahanmuuttajilla välttämättä ole riittävästi tietoa oikeuksistaan, auttamisen palveluista, pääsyä näihin palveluihin tai he kokevat, etteivät tule kohdatuksi näissä palveluissa. Myös konkreettinen este, kuten kielitaito, voi muodostua esteeksi avun piiriin hakeutumisessa. (Women's Aid 2019, 15.)

Kielitaidon kehittymisen estäminen voi olla myös merkittävä taloudellisen väkivallan keino, sillä tämä estää tehokkaasti kokijan työllistymisen tai työssä etenemisen. (Women's Aid 2019, 15.) Maahanmuuttajia koskevassa taloudellisen väkivallan tarkastelussa tulee huomioida myös maahanmuuttajille tyypilliset ylijärjetykset suhteet. Suvi Keskinen (2014, 23-25) tutkimus nostaa esille maahanmuuttajien ylijärjetyksien suhteiden väkivaltaisen ulottuvuuden. Muissa maissa asuvat, omat tai puolison, sukulaiset voivat olla merkittäviä taloudellisen väkivallan tekijöitä maahanmuuttajien elämässä. Sukulaisten tai perheenjäsenten kontrolli voi olla äärimmäisen vahvaa, vaikka kontrolloijan ja kontrolloitavan välissä olisi useita tuhansia kilometrejä. Sukulaiset voivat myös käyttää kontrolloitavan lähellä olevaa henkilöä väkivallan käytännön toteuttajana.

Taloudellista väkivaltaa kokevat niin ikään myös eri ikäiset ihmiset. Yksi merkittävimmistä taloudellisen väkivallan muodoista on ikäihmisiin kohdistunut taloudellinen väkivalta, joka on yksi heihin kohdistuvan kaltoinkohtelun muodoista. Ikääntyvät ihmiset voivat kokea taloudellista väkivaltaa läheisten tai esimerkiksi hoitohenkilökunnan taholta. Ikääntyviin kohdistuva taloudellinen väkivalta on monimuotoista ja hyvin yleistä. Taloudellisen väkivallan tekijänä on noin neljäsosassa tapauksista ikääntyneen aikuiset lapset. (Tallavaara, Autti & Uusitalo 2016, 14; Peterson, Burnes, Caccamise, Mason, Henderson, Wells, Berman, Cook, Shukoff, Brownell, Powell, Salamone, Pillemer & Lachs 2014.) Ikääntyneillä naisilla voi olla taustallaan myös hyvin lyhyt työura kotiäitiyden vuoksi, jonka seurauksena heidän eläkkeensä on hyvin pieni. Pieni eläke voi aiheuttaa ikääntyneelle taloudellista riippuvuutta väkivallan tekijää kohtaan (Women's Aid 2019, 16). Lapset taas voivat olla taloudellisen väkivallan välillisiä kokijoita, mutta taloudellinen väkivalta voi kohdistua myös suoraan heihin itseensä. Pauliina Pitkäjärvi (2017) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan itsenäistyvien nuorten taloudellista hyväksikäyttöä. Tutkielman nuorten vanhemmat hyödynsivät valta-asemaansa vanhempana ja huoltajana esimerkiksi ottamalla velkaa lapsen nimiin. Tämä varjosti itsenäistyvien nuorten elämää vaikuttaen merkittävästi heidän jokapäiväiseen elämäänsä.

Kuten ikääntyneet, voivat myös vammaiset tai psyykkisistä ja fyysisistä sairauksista kärsivät voivat kokea taloudellista väkivaltaa heistä huolta pitävien läheisten tai työntekijöiden taholta. Taloudellinen väkivalta voi kohdistua esimerkiksi välttämättömien lääkkeiden tai apuvälinehankintojen kontrollointiin. Toisten avusta riippuvainen on erityisen haavoittuvassa asemassa joutuessaan esimerkiksi luovuttamaan pankkiasioinnin onnistumiseksi pankkitunnukset taloudellisen väkivallan tekijälle. Taloudellinen väkivalta voi kohdistua myös vammaisten lasten ja nuorten kotoa pois muuttamisen estämiseen taloudellisten etuuksien menettämisen vuoksi. Mikäli fyysisesti sairas tai vammaisen tarvitsee asumisensa tueksi erilaisia erityisjärjestelyitä tai apuvälineitä, voi hänen lähteminsä väkivaltaisesta suhteesta olla erityisen haastavaa. (Women's Aid 2019, 16; Paasivirta 2013, 55.)

Kuten muidenkin väkivallan muotojen, on taloudellisen väkivallankin havaittu raastuvan sen jatkuessa. Rahaan liittyviä konflikteja voidaankin kuvata jatkumona. Lievimmillään rahakonfliktit esiintyvät arkisina erimielisyyksinä, joilla ei ole pitkäkestoisia vaikutuksia suhteeseen. Toisinaan erimielisyydet johtavat tunteita kuohuttaviin rahariitoihin, jotka

ovat yksittäisiä tilanteita, mutta riidan aihe saattaa toistua konfliktista toiseen. Näihin rahariitoihin voi olla haastava löytää yhteistä ratkaisua, vaikka osapuolet sitä toivoisivat. Tilanteet voivat myös eskaloitua konflikteiksi, jolloin tilanne ei enää liity vain rahaan, vaan se liittyy laajemmin suhteen dynamiikkaan. Näihin tilanteisiin sisältyy vallan epätasapainoa ja kokemuksia loukatuksi tulemisesta sekä taloudellista väkivaltaa. Rahakonfliktien äärimmäinen muoto on taloudellinen väkivalta, jolloin kyse ei ole enää suhteessa tapahtuvasta riitelystä, vaan tekijän valinnasta vahingoittaa toista osapuolta taloudellisin keinoin tai tavoitella omaa taloudellista hyötyä. (Kaittila 2017, 71-74.) Tutkimuksen mukaan taloudelliset vaikeudet ja väkivalta on tunnustettu myös yhdeksi perheväkivallan traagisimman muodon eli perhesurmien taustatekijäksi (Sisäasiainministeriö 35/2012).

2.2 Taloudellinen väkivalta

Leo Nyqvist ja Anniina Kaittila (2014, 262, 268) määrittelevät taloudellisen väkivallan käsitteen tarkoittavan vallankäyttöä, jossa toinen henkilö kontrolloi, riistää tai tuhoaa toisen taloudellisia resursseja tavoitteenaan heikentää tämän taloudellista itsenäisyyttä ja täten lisätä riippuvaisuutta väkivallan tekijää kohtaan sekä eristää kokijaa muista sosiaalisista suhteista. Kaittila (2017, 72-79) jatkaa taloudellisen väkivallan käsitteen määrittelyä koskemaan myös niitä tilanteita, joissa tekijän motiivina on taloudellisen hyödyn tavoittelu tai halu satuttaa toista rahan avulla. Väkivaltaisessa suhteessa rahan ja omaisuuden riistämistä voidaan pitää myös korvauksena toisen väitetystä huonosta käytöksestä. Kaittila ja Nyqvist (2014) jakavat taloudellisen väkivallan neljään kategoriaan, jotka ovat 1) työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti, 2) rahaan liittyvä kontrollointi, 3) taloudellinen hyväksikäyttö ja 4) eron jälkeinen taloudellinen väkivalta. Kuvaan taloudellisen väkivallan muodot kuviossa 1 (s.7).

Työssäkäynnin rajoittamisella ja häiriköinnillä tarkoitetaan sitä, että taloudellisen väkivallan kokijaa estetään erilaisin tavoin pääsemästä töihin tai hänen työssä käymistään häiritään. Tekijä voi estää uhrin työssäkäyntiä esimerkiksi fyysisesti pahoinpitelemällä kokijaa siten, ettei kokija näkyvien pahoinpitelyjälkien vuoksi kehtaa mennä töihin. Te-

kijä voi myös estää, esimerkiksi työpaikalle matkustaminen kontrolloimalla kokijan rahoja tai viemällä hänen autonsa avaimet. Väkivallan tekijä voi myös estää kokijaa nukkumasta yöllä, jolloin töihin pääseminen väsymyksen vuoksi vaikeutuu tai estyy. Työssäkäynnin rajoittaminen voi olla myös työssä ylenemisen tai kouluttautumisen estämistä ja lastenhoitoavun epäämistä. Väkivallan tekijä voi luvata hoitaa lapsia, mutta viime hetkellä kieltäytyykin tästä tai ei hae lasta sovitusti päivähoidosta.

Työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti	Rahaan liittyvä kontrolli	Taloudellinen hyväksikäyttö	Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta
<ul style="list-style-type: none"> - tekijä hankaloittaa kokijan töihin pääsyä - tekijä häiriköi kokijan työntekoa 	<ul style="list-style-type: none"> - tekijä valvoo kokijan rahankäyttöä - tekijä tekee itsenäisesti rahaan liittyvät päätökset - tekijä salaa omien tai kokijan rahoihin liittyvää tietoa 	<ul style="list-style-type: none"> - tekijä varastaa rahaa kokijalta - tekijä saattaa kokijan velkakierteeseen - tekijä kieltäytyy taloudellisesta vastuunkannosta - tekijä käyttää kokijan tai perheen yhteisiä rahoja omiin tarkoituksiinsa 	<ul style="list-style-type: none"> - entinen puoliso kieltäytyy maksamasta elatusmaksuja - puoliso pitkittää tahallaan huolto- ja tapaamisriitaan liittyvää oikeudenkäyntiä - puoliso manipuloi yhteisiä varoja

Kuvio 1. Taloudellisen väkivallan muodot (Lähde: mukailen Nyqvist & Kaittila 2014.)

Työssäkäynnin häiriköinniksi määritellään tyypillisesti työpaikalle ulottuva vainoaminen, häiritsevien viestien lähettäminen ja häiritsevät puhelut. Työssäkäyntiä voi estää tai häiritä myös tarvittavien työvaatteiden tai työvälineiden ostamisen kontrollointi. Väkivallan tekijän suhtautuminen työssäkäyntiin voi olla kaksijakoinen. Toisaalta tekijä voi pyrkiä estämään työssä käymistä halutessaan kontrolloida ja hallita, kun taas toisaalta työtä voidaan vaatia tekemään kohtuuttomasti taloudellisen hyödyn maksimoimiseksi. (Women's Aid 2019, 45; Stylianou 2018, 382; Nyqvist & Kaittila 2014, 269.)

Rahaan liittyvä kontrollointi voidaan nähdä rahan käytön valvontana, rahan käyttöön liittyvistä päätöksistä ulossulkemisena ja rahaan liittyvien tietojen salaamisena. Väkivallan tekijä voi esimerkiksi valvoa rahankäyttöä ja vaatia siitä tarkkaa selontekoa. Väkivallan tekijä saattaa tehdä omien sekä kokijan rahoihin liittyvät päätökset itsenäisesti eikä hän välttämättä kerro päätöksistä kokijalle. Rahaan liittyvä kontrolli pitää sisällään myös

omaisuuden, tulojen tai velkojen toiselta pimittämisen. Väkivallan tekijä voi salata omaisuuttaan tai velkojaan, anastaa toiselta rahaa tai salata toiselta hänen taloudellisiin resursseihinsa liittyviä tietoja. (Nyqvist & Kaittä 2014, 269; Christy ym. 2022, 483-484.)

Taloudellisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan rahan varastamista, velan tekemistä toisen nimiin tai hänen saattamistaan velkakierteeseen, taloudellisesta vastuun kannosta kieltäytymistä, yhteisten rahojen käyttämistä omiin tarkoituksiin, pakottamista laittomuuksiin ja/tai seksin myymiseen rahan toivossa. Tämä taloudellisen väkivallan muoto nousee esille erityisesti riippuvuus- ja peliongelmaisissa suhteissa. (Nyqvist & Kaittä 2014, 269-270; Christy ym. 2022, 483; Women's Aid 2019, 8.) Christy Kameri ym. (2020, 474, 483) nostavat esiin myös taloudellisen hyväksikäytön vähemmän tunnetun kulttuurisidonnaisen muodon, rahan kiristämisen häiden myötäjäisiin liittyen. Kumppani on voinut uhata naisen henkeä, mikäli hänestä ei makseta enempää myötäjäisiä. Linnéa Bruno (2022, 6) taas tuo esille lapsi- ja pakkoavioliittojen taloudellisen väkivallan näkökulmasta. Usein järjestetyissä avioliitoissa motiivina on taloudellisen edun tai muutoin suvun paremman aseman tavoittelu. Näihin liittoihin painostetut tytöt ja naiset ovat lähes poikkeuksetta miehen elatuksen varassa, vailla koulutusta ja työtä.

Lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että se jatkuu eron jälkeen. Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta pitää sisällään esimerkiksi henkilöpapereiden haltuunoton, elatusmaksujen maksamatta jättämisen tai asian hoitamisen hankaloittamisen, huoltoriitoihin liittyvien oikeudenkäyntien tarkoituksenmukaisen pitkittämisen tai niiden tehtailun, yhteisten varojen manipuloinnin ja taloudellisen kontrollin yhteisten lasten kautta. (Women's Aid 2019, 7; Kaittä 2017, 51, 71; Ulmestig & Eriksson 2017, 564; Kaittä&Nyqvist 2014, 268-270.) Taloudellinen kontrolli lasten kautta voi näkyä esimerkiksi siten, että väkivallan tekijä voi pyrkiä ostamaan lapset puolelleen tietäessään entisen kumppanin vaikeasta taloudellisesta tilanteesta tai pyrkiä ostamaan lapselta tietoja entisestä kumppanista. Lapsista voi tulla myös väkivaltaisen ex-kumppanin ja väkivallan kokijan viestin viejiä ja heidän uhkaamistaan voidaan hyödyntää myös rahan kiristämisessä. (Bruno 2022, 5.)

2.3 Taloudellisen väkivallan yksilölliset vaikutukset

Taloudellisen väkivallan vaikutukset ulottuvat kokijoiden elämään monin eri tavoin. Vaikutukset voivat olla välittömiä, mutta myös pitkäkestoisia jatkuen jopa hyväksikäytävästä suhteesta irti pääsemisen jälkeiseen aikaan (Christy ym. 2022, Women’s Aid 2019; Ulmestig & Eriksson 2017, Nyqvist & Kaittila 2014). Nyqvist & Kaittila (2014) jakavat taloudellisen väkivallan vaikutukset koskemaan kokijan taloudellista tilannetta, henkilökohtaista pääomaa, terveyttä, väkivaltaisen suhteen jatkumista ja vaikutusten seurauksia lapsille (Kuvio 2).

Taloudellinen tilanne	Henkilökohtainen pääoma	Terveys	Väkivaltaisen suhteen jatkuminen	Seuraukset lapsille
<ul style="list-style-type: none"> - taloudellisen tilanteen heikentyminen, köyhyys - heikentyneet taloudenhallinnan taidot 	<ul style="list-style-type: none"> - katkonaiset- työ ja koulutusurat - ajautuminen rikollisuuteen tai prostituutioon 	<ul style="list-style-type: none"> - fyysisen terveydentilan heikentyminen - kielteiset vaikutukset henkiseen hyvinvointiin 	<ul style="list-style-type: none"> - taloudellinen riippuvaisuus tekijästä - parisuhteen erotilanteessa puolison toteuttama oikeusprosessin tahallinen pitkittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - heikentävät vaikutukset lasten taloudelliseen hyvinvointiin

Kuvio 2. Taloudellisen väkivallan vaikutukset (Lähde: mukailen Nyqvist & Kaittila 2014.)

Taloudellisen väkivallan vaikutukset kokijan taloudelliseen tilanteeseen voivat tuntua kaiken kattavalta ja ylitsepääsemättömiltä. Pahimmillaan tämä voi tarkoittaa jopa sitä, ettei eroa suunnittelevalle ole yhtään rahaa tai resursseja tyydyttää omia tai huollettavien perustarpeita. Yleisesti taloudellista väkivaltaa tunnustetaan huonosti, joka vaikeuttaa avun saantia. Taloudellista väkivaltaa kokeneiden on ollut haastavaa saada esimerkiksi vähävaraisille tarkoitettua oikeusapua tai sosiaaliturvaetuuksia, mikäli heidän nimissään on ollut omaisuutta, vaikka todellisuudessa varat olisivat olleet väkivallan tekijän hallussa. Taloudellisen väkivallan seurauksena kokijalla voi olla suuria velkamääriä, luottohäiriömerkintöjä tai tarvetta ottaa lainaa lähtiessään väkivallan tekijän vaikutuspiiristä rahattomana. Pitkään jatkuessaan taloudellinen väkivalta voi vaikuttaa negatiivi-

sesti kokijan taloudenhallinnan taitoihin ja näin heikentää hänen taloudellista tilannettaan. Taloudellisen väkivallan tekijä voi eronkin jälkeen käyttää tai rajoittaa taloudellisen väkivallan kokijan pankkitilejä tai käyttää hänen henkilötietojaan luotto-ostoissa. Väkivallan tekijän tekemien velkojen vaikutus kokijan elämään voi kestää vuosikymmeniä. (Christy 2022, 485-486; Ulmestig & Eriksson 2017, 561; Nyqvist & Kaittila 2014, 271.)

Taloudellisen väkivallan kokija voi pahimmillaan joutua jäämään pois töistä tai koulutuksesta tai hänet voidaan erottaa väkivallan tekijän painostuksen, työn tai opiskelun estämisen tai työpaikalla tapahtuvan häirinnän vuoksi. Työ- tai opiskelupaikan säilyttämisen mahdollisuuksiin voi vaikuttaa myös väkivallan seurauksista johtuvat poissaolot sekä työhön tai opintoihin keskittymisen vaikeudet. (Ulmestig & Eriksson 2017, 564.) Työstä tai opinnoista pois jääminen ei ainoastaan vaikuta kokijan taloudelliseen tilanteeseen, vaan sillä on vaikutuksia myös kokijan henkilökohtaiseen pääomaan. Keskeytynyt tai matala koulutustaso sekä katkonaiset tai lyhyet työsuhteet vaikuttavat heikentävästi taloudellisen väkivallan kokijan työllistymis- ja ansiomahdollisuuksiin. Taloudellinen väkivalta voi pahimmillaan ajaa sen kokijoita kohti rikollista käyttäytymistä tai seksin myymistä taloudellisen tilanteen parantamiseksi. (Nyqvist & Kaittila 2014, 271; Ulmestig & Eriksson 2017, 564.)

Taloudellinen väkivalta voi heikentää kokijan fyysistä terveydentilaa, mikäli tekijä kontrolloi tai estää kokijaa hankkimasta hänen tarvitsemiaan lääkkeitä, apuvälineitä tai hygieniatuotteita. (Women's Aid 2019, 16; Nyqvist & Kaittila 2014, 271.) Taloudellisen väkivallan vaikutukset terveyteen ovat kuitenkin ennen kaikkea henkisesti kuormittavia ja tutkimusten mukaan sillä on muita lähisuhdeväkivallan muotoja vahvempi yhteys psyykkiseen stressiin, itsemurhayrityksiin sekä masennukseen. (Johnson, Chen, Stylianou & Arnold 2022; Stylianou 2018, 382-383, 389; Postmus, Huang & Mathisen-Stylianou 2012, 1927).

Taloudellinen väkivalta läpileikkaa kokijan koko elämää, vaikeuttaen sitä aina perustarpeiden tyydyttämisestä itsensä kehittämiseen. Se vaikuttaa kokijan itsenäisyyteen ja itsensä määräämiseen haavoittaen ja romuttaen sitä jopa vuosien ajan. Yksinkertaisimmillaan työstä tai koulutuksesta sivuun jääminen aiheuttaa taloudellisen tilanteen heikkenemistä, mutta työ tarjoaa monille myös emotionaalista tukea, sosiaalista arvostusta sekä osaamisen tunnustamista, joista taloudellisen väkivallan kokija voi jäädä paitsi. (Stylianou 2018, 382-383, 389; Postmus, Huang & Mathisen-Stylianou 2012, 1927).

nou 2018, 389; Ulmestig & Eriksson 2017, 564.) Näiden tekijöiden vaikutusten on pohdittu mahdollisesti jättävän pysyviä seurauksia kokijan mielenterveyteen (Postmus ym. 2012, 1927).

Taloudellisen väkivallan seuraukset lapsille ovat moninaisia. Taloudellisen väkivallan teot voivat kohdistua esimerkiksi lapsen tavaroiden tai säästöjen varastamiseen. Tämän lisäksi väkivallan tekijä voi uhata lasta sekä saada heidät osallistumaan toisen vanhemman hyväksikäyttöön. (Bruno 2022, 5.) Judy Postmus, Chien-Chung Huang ja Amanda Mathisen-Stylianou (2012) ovat tutkineet taloudellisen väkivallan vaikutusta äidin mielenterveyteen ja vanhemmuuteen. Tutkimuksen mukaan sen lisäksi, että taloudellisen väkivallan kokeminen lisää äidin mielenterveyden haasteita, lisää se äidin lapseen kohdistamaa kuritusväkivaltaa ja vähentää äidin ja lapsen yhteistä tekemistä. (Mt.; Huang, Vikse, Lu & Yi 2015, 962.) Tutkijat arvelivat taloudellisen väkivallan ja kuritusväkivallan yhteyden selittyvän siten, että äidin kokiessa voimattomuutta ja avuttomuutta, turvautuu hän todennäköisemmin vanhemmuuden keinona kuritusväkivaltaan. (Postmus ym. 2012, 1927.) Lapset siis altistuvat taloudellisen väkivallan myötä lapsiperheköyhyydelle, mutta myös samoille kasvua ja kehitystä vaarantaville riskitekijöille kuin muita lähisuhdeväkivallan muotoja kokeneet lapset (Bruno 2022, 4-5; Nyqvist & Kaittila 2014, 272).

Taloudellinen väkivalta ylläpitää vanhempien välistä väkivaltaa usein myös eron jälkeen, eikä vanhempien ero aina suojaa lasta väkivaltaiselta ilmapiiriltä. Mikäli taloudellista väkivaltaa kokenut vanhempi on lapsen lähivanhempi, voi hän jättää hakematta elatustukea, ettei suututtaisi entistä kumppaniaan tai huonontaisi lapsen ja väkivaltaa tekevän vanhemman suhdetta. Taloudellisen tilanteen heikentymisen vaikutukset lapseen voivat olla merkittäviä. Taloudellinen väkivalta voi joissain tapauksissa johtaa jopa vanhemman ja lapsen tilapäiseen asunnottomuuteen maksamattomien vuokrien vuoksi. (Bruno 2022, 6-7.) Taloudellisen väkivallan vaikutukset uusioperheissä voivat taas näkyä siten, ettei uusi puoliso suostu kustantamaan kumppanin lasten elinkustannuksia (Keskinen 2014, 25; 2017). Taloudellisen väkivallan seuraukset lapselle voivat olla siis välillisiä, mutta myös välittömiä. On tärkeää muistaa, että myös lapsi voi olla taloudellisen väkivallan suora kohde. Vaikka näin ei olisi, lapselle on kuitenkin aina seurauksia taloudellisesta väkivallasta.

Taloudelliset syyt nousevat usein merkittäviksi tekijöiksi väkivaltaisessa suhteessa pysymiseksi. Suhteessa pysyminen voidaan kokea myös väliaikaiseksi myönnytykseksi tulevaisuuden turvaamisen varmistamiseksi. Väkivallan uhri voi ajatella lähtevänsä suhteesta sitten, kun kokijan taloudellinen tilanne paranee esimerkiksi säästämällä salaa rahaa tai kun hän saa työpaikan. Kuitenkin taloudellinen tilanne ei aina parane eron myötä. Väkivaltaisesta suhteesta irtautumisen myötä taloudellista väkivaltaa kokenut joutuu rakentamaan uudelleen oman toimijuutensa ja taloudellisen väkivallan psyykkiset vaikutukset voivat vaikuttaa pitkään kokijan työkykyyn heikentäen hänen taloudellisen tilanteensa. (Christy ym. 2022, 484-485; Women's Aid 2019, 56; Voth Schrag 2019, 319-320; Ulmestig & Eriksson 2017, 561; Nyqvist & Kaittila 2014, 272; Ojuri 2006, 20-22.)

2.4 Auttamistyön rakenteet taloudellisen väkivallan kysymyksissä

Leo Nyqvist ja Anniina Kaittila (2014, 273) toteavat vuonna 2014 tekemässään kirjallisuuskatsauksessa taloudellisen väkivallan tutkimuksen keskittyvän vahvasti angloamerikkalaiseen kontekstiin. Väkivalta tuleekin ymmärtää olevan osittain yhteiskuntaan, kulttuuriin ja aikaan sidottu kokemus. Angloamerikkalainen kulttuuri ja yhteiskunta eroaa omastamme, kuten myös sen palvelujärjestelmä, rakenne ja lainsäädäntö. Tästä johtuen on tarpeellista tutkia taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyötä suomalaisessa kontekstissa. Suomessa tehty taloudellisen väkivallan tutkimus on keskittynyt lähinnä ilmiön ja kokemusten kuvaamiseen.

Suomessa taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyötä ohjaa ennen kaikkea olemassa oleva, taloudellista väkivaltaa huonosti tunnistava, lainsäädäntö ja sitä tukeva sekä toteuttava palvelujärjestelmä. Taloudellinen väkivalta on monimutkainen ja kompleksinen ilmiö, jonka auttamistyötä on mahdoton tyystin eriyttää olemassa olevan palvelujärjestelmämme reunaehtoihin sopivaksi. (Christy ym. 2022; Skaffari, Nikupeteri & Laitinen 2021, 5-8; Nyqvist & Kaittila 2014, 274-275.) Palvelujärjestelmän pirstaloituneisuuden vuoksi lähisuhdeväkivallan kokijoiden avun hakemisen ensikontakti voi jakautua

useisiin, keskenään hyvin erilaisiin tahoihin ja kokijoilla voi olla väkivaltakokemuksiin liittyen useita yhtäaikaissakin asiakkuuksia sekä oikeudellisia interventioita (Skaffari, Nikupeteri & Laitinen 2021, 5). Taloudellisen väkivallan uhrin voivat hakea sosiaalista tukea uhrin arjessa vahvasti läsnä olevista peruspalveluista, uhrin tilannetta kokonaisvaltaisemmin tukemaan pystyvistä erityispalveluista tai väkivaltaerityisistä palveluista (ks. Kuvio 3). Taloudellisen väkivallan auttamistyön palvelut ovat toisinaan päällekkäisiä, ja ne voivat hoitaa yhtäaikaaisesti useita eri tehtäviä.

Peruspalvelut	Erityispalvelut	Väkivaltaerityiset palvelut	Kolmannen sektorin palvelut	Talouteen liittyvät palvelut
<ul style="list-style-type: none"> - terveydenhuolto ja mielenterveyspalvelut - lastenvalvoja - psykososiaaliset palvelut (perheneuvola) - sosiaalityö - sosiaali- ja kriisipäivystys - maahanmuuttajapalvelut 	<ul style="list-style-type: none"> - lastensuojelu - vanhus- ja vammaispalvelut - oikeusaputoimisto - oikeuslaitos 	<ul style="list-style-type: none"> - poliisi - turvakoti - väkivaltatyön avopalvelut 	<ul style="list-style-type: none"> - järjestöt - seurakunnat (perheasiainneuvottelu) 	<ul style="list-style-type: none"> - sosiaaliturvan palvelut (Kela ja sosiaalityö) - pankit ja rahoitusyhtiöt - ulosotto - talous ja velkaneuvonta - takuusäätiö

Kuvio 3. Taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyön palvelukenttä (Christy ym. 2022; Skaffari, Nikupeteri & Laitinen 2021, 5; Kaittila 2017; Sharp-Jeffs 2015.)

Sen lisäksi, että taloudellisen väkivallan uhrin ensikontakti avun hakemiseen voi kohdistua erilaisiin tahoihin, voi se olla lähtöisin erilaisista avun hakemisen motiiveista. Väkivallan kokijan avun hakeminen voi olla lähtöisin yksittäisestä väkivallan kohteeksi joutumisen tilanteesta, uupumisesta väkivaltaisessa suhteessa elämiseen tai jopa kuoleman pelosta. (Skaffari ym. 2021, 10.) Taloudelliselle väkivallalle tyypillistä on, ettei kokija tunnista olevansa taloudellisen väkivallan uhri tai ei muutoin koe tarvitsevänsä palvelujärjestelmän tarjoamaa sosiaalista tukea väkivallasta selviytymiseen. Tällöin ensikontaktin taustalla voi olla ensisijaisesti halu katkaista taloudellinen hyväksikäyttö sekä pysäyttää mahdollinen velkaantuminen. Todennäköisesti ensikontakti kohdistuu tuolloin tahoihin,

joiden kautta taloudelliseen väkivaltaan voidaan konkretian tasolla puuttua. Näitä tahtoja voivat olla esimerkiksi pankki, velkaantumiseen liittyvät palvelut, poliisi tai elatusasioissa lastenvalvoja. (Sharp-Jeffs 2015, 36-43; Kääriäinen 2005, 103-105.)

Avun piiriin hakeutumisen taustalla voi olla myös jokin muu lähisuhdeväkivallan muoto, jolloin taloudellisen väkivallan kokemukset voivat tulla uhrille näkyväksi vasta avun piiriin hakeuduttua (Sharp-Jeffs 2015, 38). Tällöin ensikontakti tapahtuu todennäköisemmin terveydenhuoltoon, sosiaali- ja kriisipäivystykseen, poliisiin, sosiaalityöhön tai turvakotiin. Ensikontakti avun hakemiseen ja taloudellisen väkivallan tunnistamiseen voi nousta esille myös parisuhteeseen liittyvissä peruspalveluissa, kuten perheasiainneuvottelussa tai kasvatus- ja perheneuvonnassa. Parisuhteen peruspalveluissa tulisikin aiempaa enemmän kiinnittää huomiota rahapuheeseen, rahakonflikteihin ja taloudelliseen väkivaltaan. (Kaittila 2017, 84.)

Taloudellisen väkivallan tultua ilmi tai uhrin hakeuduttua avun piiriin, ovat tärkeitä jatkoavun tarjoajia sosiaalityö (aikuis- ja perhesosiaalityö, ikäihmisten sosiaalityö, vammais- ja lastensuojelun sosiaalityö), terveydenhuollon psykososiaaliset palvelut, sosiaalihuollon mukaiset mielenterveyspalvelut sekä kasvatus – ja perheneuvonta, perheasiain neuvottelukeskus, pankit ja muut rahoituslaitokset, Kela, ulosotto, oikeusaputoimisto, talous- ja velkaneuvonta sekä väkivaltaerityiset palvelut. Taloudellisen väkivallan kokijan auttamistyö sosiaalityössä keskittyy elämänhallinnan, talouden ja asumisen tukemiseen sekä elämäntilanteen kokonaisvaltaiseen kartoittamiseen. Kelassa, ulosotossa, talous- ja velkaneuvonnassa sekä oikeusaputoimistossa auttamistyö keskittyy talous- ja velka-asioiden hallintaan sekä niihin mahdollisesti liittyvien oikeudellisten prosessien edistämiseen. Rikosasioissa mukana on myös poliisi sekä mahdollisesti eri oikeusasteet. Väkivaltaerityisissä palveluissa ja psykososiaalisen tuen palveluissa, kuten kasvatus- ja perheneuvolassa, kokijan on mahdollista saada keskustelutukea, turvakotipalveluita sekä psykologi- ja terapiapalveluita. (Skaffari ym. 2021, 12; Kaittila 2017, 84-85; Sharp-Jeffs 2015; Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.)

Taloudellista väkivaltaa kohdataan laajasti sosiaalityön eri kentillä. Taloudellisen väkivallan kokijan auttamistyö kohdentuu eri sosiaalityön osa-alueille riippuen siitä, kuka taloudellista väkivaltaa kokee. Sosiaalityötä sekä yleisesti sosiaalihuoltoa ja täten myös taloudellisen väkivallan auttamistyötä ohjaa vahvasti lainsäädäntö. Sosiaalihuoltolaki

(30.12.2014/1301) voidaan mieltää kansalliseksi yleislaiksi vastattaessa lähisuhdeväkivallasta aiheutuviin tuki- ja palvelutarpeisiin. Sosiaalihuoltolaki säätelee, mihin tuen tarpeisiin sosiaalipalveluita järjestetään, ja mitkä ovat näihin tuen tarpeisiin vastaavia palveluita. Sosiaalihuoltolakiin (11§) on erikseen kirjattu, että sosiaalipalveluita tulee järjestää lähi- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta johtuvaan tuen tarpeeseen. Palvelutarpeen aiheuttaviksi tuen tarpeiksi on listattu myös taloudellisen tuen tarve. Taloudellista väkivaltaa kokevien sosiaalipalveluiden tarve on siten ilmeinen. Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita ovat kasvatus- ja perheneuvonta, perheiden sosiaalityö, aikuissosiaalityö ja sosiaalihuoltolain mukaiset mielenterveyspalvelut. Auttamistyö voi vaatia moniammatillista yhteistyötä, johon myös sosiaalihuoltolaki toimijoita velvoittaa.

Sosiaalihuoltolain mukaisten toimijoiden tulee hakea apua toisiltaan asiakkaan palvelujen kartoittamiseksi ja järjestämiseksi. Sosiaalihuoltolain (33a§) mukaan sosiaalipalveluita voidaan koota alueellisesti muiden palvelujen yhteyteen, mikäli se on tarpeen erityisosaamisen ja siten asiakasturvallisuuden ja palvelujen laadun varmistamiseksi. Näitä palveluita ovat esimerkiksi väkivaltarikosten uhrien palvelut. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301; Piispa & October 2017, 304.) Säädöksen tarkoituksena on tukea palvelujen rakenteiden uudistamista tuleva sote- ja maakuntauudistus huomioon ottaen tutkimustietoon ja hyvin suunniteltuihin integroituihin toimintamalleihin perustuvien uusien työskentelytapojen luomiseksi. Säännös ohjaa kehittämään integroituja toimintoja, jotka nykyistä paremmin vastaavat asiakkaiden erityistarpeisiin. Kuntien mahdollisuutta järjestää eri toimintatapoja ja ratkaisuja rajaa viime kädessä sosiaalihuoltolain määrittelemä asiakkaan etu. (HE 224/2016 vp.)

Esimerkkinä moniammatillisesta yhteistyöstä on Suomessa käytössä oleva lähisuhdeväkivallan moniammatillinen riskinarviointi menetelmä (MARAK), joka kokoaa alueella toimivat kokijan auttamiseksi työskentelevät toimijat yhteen sekä koordinoi kokijalle annettavaa tukea. Toimintamalli pyrkii auttamaan erityisesti vakavan parisuhdeväkivallan uhreja sekä sen uhan alla eläviä henkilöitä. Tavoitteena on tunnistaa ja auttaa uusiutuvan väkivallan kokijoita sekä parantaa heidän turvallisuuttaan. Asiakkaat valikoituvat MARAK-työskentelyyn pääsääntöisesti jonkun auttamistyötä tekevän tahon kyselylomakkeen pohjalta tehdyn tilannekartoituksen kautta. (Piispa & October 2017, 304-305.) Kyselylomakkeessa on 24 kysymystä ja siinä kysytään epäsuorasti myös taloudellisesta

väkivallasta. MARAK -työryhmän kokoonpanoissa on alueellisia eroja, mutta niihin voi-
vat kuulua edustajia poliisista, perusterveydenhuollosta, turvakodilta, sosiaalipäivystyk-
sestä, lastensuojelusta, aikuissosiaalityöstä, perheneuvolasta, vanhustyöstä, asumispal-
veluista, mielenterveys- ja päihdetyöstä, opetustoimesta, päivähoidosta, nuorisotoi-
mesta, maahanmuuttajapalveluista, seurakunnasta, rikosseuraamuslaitoksesta, rikos-
uhripäivystyksestä, maahanmuuttajanaisten asemaa parantavasta Monika-naiset järjes-
töstä, väkivallan tekijöiden kanssa työskentelevästä Jussi -työstä sekä sovittelutoimin-
nasta (Piispa, Tuominen & Ewalds 2012, 18-20).

Lapsiperheiden, ja erityisesti lastensuojelun, sosiaalityössä keskeisiksi puuttumisen on-
gelmiksi nousevat perheen konfliktit, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä arjen haas-
teet. Myös väkivalta sekä vanhempien eroon liittyvät huolto- ja tapaamisriidat ovat las-
tensuojelutyön arkipäivää. Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tur-
valliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityi-
seen suojeluun. Kuten aiemmin tässä tutkielmassa on noussut esille, aiheuttaa taloudel-
linen väkivalta pahimmillaan vakavia riskitekijöitä lapsen kasvulle ja kehitykselle, jonka
vuoksi lastensuojelu on keskeinen toimija taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamis-
työssä.

Lastensuojelua velvoittaa sosiaalihuoltolain lisäksi lastensuojelulaki. Lastensuojelulaissa
lähisuhdeväkivaltaa ei nosteta erikseen esille, mutta taloudellisen väkivallan kannalta
oleellista on lastensuojelulakiin kirjattu säädös toimeentulotuen turvaamisesta (Lasten-
suojelulaki 8.7.2022/610 35§). Säädöksen mukaan lapsiperheelle on järjestettävä riit-
tävä taloudellinen tuki, mikäli lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättö-
mästä toimeentulosta. Tämän lisäksi lastensuojelulla on mahdollisuus tukea lasta ja tä-
män perhettään taloudellisesti myös lastensuojelulain (36§) mukaisesti. Säädöksen mu-
kaan toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen sekä sosiaalihuoltolain mukaisten
palveluiden lisäksi lastensuojelussa asiakkuudessa olevalle perheelle on järjestettävä
lapsen tilanteesta riippuen taloudellista tukea esimerkiksi lapsen harrastukseen, koulun-
käyntiin tai henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. (Lastensuojelulaki
8.7.2022/610; Ronkainen 2008, 395.) Lastensuojelulaki antaa sosiaalihuoltolain ohella
lastensuojelun sosiaalityölle tuen ja palveluiden lisäksi useita eri keinoja puuttua lapsi-
perheissä tapahtuvan taloudellisen väkivallan taloudellisiin vaikutuksiin.

Lapsiperheissä esiintyvän taloudellisen väkivallan tunnistamisessa ja avun piiriin ohjajina lastenvalvojat ovat merkittävässä roolissa erityisesti eron jälkeisen taloudellisen väkivallan osalta. Lastenvalvoja vastaa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien sopimusten valmistelusta sekä vahvistamisesta. Lastenvalvojan velvollisuus on valvoa sopimusta valmisteltaessa ja vahvistaessa lapsen etua. Taloudellinen väkivalta perheessä on aina lapselle haitallista. Lähisuhdeväkivalta tulee harvoin esille sattumalta, jonka vuoksi lastenvalvojien tulisi kysyä väkivallasta sopija osapuolilta systemaattisesti esimerkiksi ajanvarauksen yhteydessä. Lastenvalvojan mahdollisuus puuttua taloudelliseen väkivaltaan tarkoittaa konkreettisesti sitä, ettei lastenvalvoja vahvista lapsen edun vastaista sopimusta. Tällöin lapsen huoltoa, tapaamista ja elatusta koskeva asia siirtyy käsiteltäväksi tuomioistuimeen. Lapsen etu on saada suojakseen sopimus, joka minimoi vanhempien välisen konfliktin ja suojaa lasta vanhempien väliselle väkivallalle altistumiselta. Lastenvalvoja velvoittaa muun lainsäädännön ohella myös sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301) sekä sosiaalihuollon asiakaslaki (22.9.2000/812), jotka asettavat myös lastenvalvojille neuvonta ja ohjaus veloitteen. Lastenvalvojan ensisijainen tehtävä on auttaa vanhempia sopimaan lapsen huollosta, tapaamisesta sekä elatuksesta. Tämän lisäksi lastenvalvojan tulee antaa vanhemmille myös muuta ohjausta ja neuvontaa lastenvalvojan luona käsiteltäviin asioihin liittyen sekä ohjata asiakkaita muiden palveluiden piiriin. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 28-29, 45, 52-54.)

Väkivaltaerityiset palvelut, kuten järjestöjen hallinnoimat turvakodit ja väkivaltatyön avopalvelut, rikosuhripäivystys sekä poliisi, ovat merkittävässä roolissa väkivallan tunnistamisessa, ja sanoittamisessa juridisena, psykososiaalisena sekä puuttumista vaativana ongelmana. Väkivaltaerityisissä palveluissa korostuu väkivallan tunnistamisen lisäksi väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen tukeminen. Turvakotien kriisivaiheen työssä keskeisiä asioita ovat turvan ja huolenpidon järjestäminen, keskustelutuki, tiedon tarjoaminen, aiempien väkivaltakokemusten ja väkivaltahistorian selvittäminen, vanhemmuustyö ja viranomaisyhteistyö. Taloudellisen väkivallan kokijat tarvitsevat myös konkreettista ohjausta ja tukea oman taloudellisen tilanteen parantamisessa, yksityisyytensä ja turvallisuutensa lisäämisessä sekä väkivaltaisen suhteen jälkeisen elämän rakentamisessa. Turvakodit ja väkivaltatyön avopalvelut tarjoavat taloudellisen väkivallan kokijoille konkreettista tietoa ja neuvontaa talouteen, työllistymiseen ja velkoihin liittyvissä asioissa sekä ohjausta etuuksien hakemiseen. Tuki on usein myös konkreettista

käytännön tukea, kuten avustamista hakemusten täyttämässä sekä tukena toimimista esimerkiksi virastoon soittaessa tai oikeudenkäynnin aikana. Väkipalvotuspalveluiden tärkeänä tehtävänä on itse toteuttaman tuen ja neuvonnan lisäksi ohjata taloudellisen väkivallan kokijoita muiden palveluiden piiriin. Konkreettista tukea ja juridista neuvontaa tarjoaa myös useiden järjestöjen yhteistoimintaan perustuva rikosuhripäivystys RIKU. Rikosuhripäivystyksen perustehtävänä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa. Tämä tapahtuu vaikuttamistyöllä sekä tuottamalla tukipalveluita. Rikosuhripäivystys toimii Oikeusministeriön antamalla päättöksellä julkisen palveluvelvoitteen rikosuhridirektiivin mukaisten uhrien yleisten tukipalveluiden tuottajana ja tarjoajana. (Skaffari ym. 2021, 9-11; Women's Aid 2019, 30-48; Rikosuhripäivystys RIKU 2019; Ojuri 2006, 27-29.)

Suuri osa taloudellisen väkivallan tutkimuksesta keskittyy lähisuhdeväkivallan palveluihin hakeutuneiden naisten kokemusten tutkimiseen, vaikka iso osa väkivallan kokijoista ei hakeudu väkivaltatyön erityispalveluihin (Voth Schrag 2019, 315). Rachel Voth Schrag (2019) on tutkinut taloudellista väkivaltaa haastatteleamalla lähisuhdeväkivallan palveluihin hakeutumattomia naisia. Tutkimuksen mukaan taloudellisen väkivallan kokemukset lähisuhdeväkivallan palveluihin hakeutumattomien osalta olivat johdonmukaisia aiemman taloudellisen väkivallan tutkimuksen kanssa. Lähisuhdeväkivallan palveluihin hakeutumattomien taloudellisen väkivallan kokemusten ei kuitenkaan katsottu olevan niin rajuja kuin palveluihin hakeutuneiden. Tutkimuksessa nousi kuitenkin esille myös positiivisesti parisuhteestaan ajattelevien naisten kokevan taloudellista, pakottavaa kontrollia (myös Perry 2016). Taloudellinen väkivalta voi toisinaan olla suhteeseen hiljaa hiipivää hyväksikäyttöä, jonka vuoksi se voi jäädä huomioimatta taloudellisen väkivallan kokijoiden sekä palveluntarjoajien taholta. Tästä johtuen auttamistyötä tekevien ammattilaisten tulisi lisätä tietoisuuttaan taloudellisesta väkivallasta, jotta he voisivat paremmin tunnistaa taloudellisen väkivallan dynamiikkaa jo varhaisessa vaiheessa.

Poliisin ja oikeuslaitosten mahdollisuudet puuttua taloudelliseen väkivaltaan perustuvat niin ikään lainsäädäntöön. Suomen rikoslainsäädäntö perustuu kuitenkin yksittäisen rikoksenteon rangaistavuuteen, eikä se ota huomioon tekijän luonnetta, taustaa tai aikaisempaa käyttäytymistä. Lainsäädäntö soveltuu siis huonosti lähisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan, joka on usein toistuvaa, pitkäkestoista ja monimuotoista. Lähisuhdeväkivallan osalta kyse on erityisesti rikoslain (19.12.1889/39) 20 luvun mukaisista henkeen ja

terveyteen kohdistuvista rikoksista sekä 21 luvun mukaisista seksuaalirikoksista. Näitä rikoksia voi edeltää tai niihin voi liittyä myös törkeän henkeen ja terveyteen liittyvän rikoksen valmistelu (RL 21:6a§), kotirauhan ja viestintärauhan rikkominen (RL 24:1§), salakuuntelu ja -katselu (RL 24:6§), kunnianloukkaus (RL 24:8§) sekä rikoslain 25 luvun rangaistavaksi säädetty laiton uhkaus (7§), vainoaminen (7a§) ja pakottaminen (8§).

Niin ikään taloudellinen väkivalta ei itsessään ole rikosoikeudellisesti tuomittava teko, psyykettä vaurioittavasta luonteestaan huolimatta, mutta käsitteen alle mahtuu useita rikosnimikkeitä. Näitä rikosnimikkeitä ovat jo aiemmin mainittujen lisäksi esimerkiksi kavallus (RL 24:4-6§), varkaus (RL 28:1-9§), ryöstö (RL 31:1-2§), kiristys (31:3-4§), vahingonteko (RL 35) ja petos (RL 36§). Kavalluksen tunnusmerkistö voi täytyä esimerkiksi tilanteessa, jossa taloudellisen väkivallan tekijällä on kokijan pankkitilin käyttöön vain rajattu käyttöoikeus ja hän käyttää tilin varoja ilman lupaa. Kiristyksellä taas tarkoitetaan uhkaamista, jolla taloudellisen väkivallan kokija saadaan luopumaan taloudellisesta edusta, johon tekijällä ei ole oikeutta. Tekijän uhatessa väkivallalla tai kertomalla kokijasta jokin haitallinen tieto kolmannelle osapuolelle, voidaan puhua kiristyksestä. Taloudellinen väkivalta voi täyttää myös varkauden tunnusmerkit esimerkiksi silloin, kun tekijä vie kokijalta lompakosta rahaa tai varastaa kokijan pankkikortin. Vahingonteosta voi olla kysymys silloin, kun tekijä hävittää tai vahingoittaa kokijan omaisuutta. Petoksella tarkoitetaan sellaisia tilanteita, joissa väkivallan tekijä hankkiakseen itselleen taloudellista hyötyä taikka uhria vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa taloudellisen väkivallan kokijalle. (Makkula 2021; RL 9.12.1889/39.)

Suomen rikoslaki vaatii uudistusta, jotta se voisi paremmin vastata sekä lähisuhdeväkivallan että taloudellisen väkivallan kokijoiden aseman parantamiseen. Poliisin puuttuminen lieväankin väkivaltaan olisi tärkeää, sillä ilman tutkintaa viranomaiset eivät voi tietää kuinka laajaa ja vakavaa kokijan kokema väkivalta on. Varhainen puuttuminen voi myös estää väkivallan muuttumisen seurauksiltaan vakavaksi. Toivoa rikoslain uudistamisen tahtotilasta antaa kuitenkin vuonna 2013 säädetty rikoslain 25 luvun 7a§ vainoamista koskevassa säännös, jossa on otettu aiempaa paremmin huomioon uhrin kokema pelko ja ahdistus sekä lähisuhdeväkivallalle tyypillinen toistuvuus. (Kainulainen & Niemi 2017, 145, 154-155; RL 9.12.1889/39.)

Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyössä pankkien, luotto- ja rahoituslaitosten rooli on tärkeä tunnistaa sekä lisätä näiden tahojen tietämystä taloudellisesta väkivallasta. Nicola Sharp-Jeffsin (2015, 41-43) tutkimuksen mukaan taloudellisen väkivallan uhrien kokemukset pankkien työntekijöiden tuesta vaihtelivat. Osa toi esille pankin virkailijoiden tehneen kaikkensa heidän asioiden hoitamisen eteen. Eräs virkailija oli esimerkiksi ollut yhteydessä internetsivustoon, jota taloudellisen väkivallan tekijä oli käyttänyt, ja estänyt uhrin pankkikortin käytön kyseisellä sivustolla. Toisessa tapauksessa uhri kertoi virkailijan tulostaneen hänelle tiliotteet ja neuvoneen liittämään ne rikosilmoituksen liitteeksi. Taloudellisen väkivallan kokijoiden negatiiviset kokemukset liittyivät pankin tiukkoihin käytäntöihin esimerkiksi tilin avaamisessa sekä siihen, ettei uhrien huolta ja tarpeita otettu vakavasti. Pankista saatettiin myös sysätä vastuuta uhreille ja ohjeistaa heitä olemaan antamatta pankkitunnuksiaan väkivallan tekijälle. Pankkien sekä rahoitus- ja luottolaitosten olisi tärkeää tunnistaa taloudellisen väkivallan merkkejä, kuten mukana olevan henkilön uhriin kohdistamaa johdattelua, lomakkeiden puolesta täyttämistä tai poikkeavaa tilitoimintaa.

Taloudellisen väkivallan kokijan irtautuessa väkivaltaisesta ihmissuhteesta, voi hänelle jäädä taloudellisen väkivallan seurauksena syntyneiden velkojen vuoksi pitkäaikaisia taloudellisia vaikutuksia. (Sharp-Jeffs 2015, 45.) Talous- ja velka-asioiden hallinnassa taloudellisen väkivallan kokijan auttamistyössä mukaan astuvat oikeusaputoimiston alainen talous- ja velkaneuvonta sekä joissain tilanteissa myös ulosotto. Talous- ja velkaneuvonnassa voidaan selvittää henkilön taloudellista tilannetta, ja erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja sekä tehdä velkoihin maksusopimuksia. Talous- ja velkaneuvonnassa neuvotaan myös velkojen hoitamiseksi haettavan järjestelylainan tai velkajärjestelyn hakemisessa. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 1.12.2017/813.) Ulosoton tehtävänä on rahasaatavien perintä, hädöt ja tuomioiden täytäntöönpanot. Velallisen velat päätyvät ulosottoon, mikäli velallinen ei vapaaehtoisesti maksa velkojaan tai ei kykene niitä maksukyvyttömyytensä vuoksi maksamaan. (Ulosottokaari 15.6.2007/705.) Myös Takuusäätiö ehkäisee ja ratkaisee kotitalouksien talous- ja velkaongelmia tarjoten neuvontaa, pienlainoja sekä järjestelylainojen takauksia (Takuusäätiö).

Sosiaaliturvan merkitys on tuotu esille aiemmissa taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyötä koskevissa tutkimuksissa. Sosiaaliturvan merkitys korostuu erityisesti väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen jälkeisen elämän rakentamisessa. Sosiaaliturvan

taloudelliset etuudet tarjoavat taloudellista väkivaltaa kokeneille ensinnäkin mahdollisuuden irrottautua, mutta myös pysyä erossa väkivallan tekijästä. Taloudellinen, konkreettinen tuki, luo myös monelle tunteen siitä, että heidän tilanteensa ja tuen tarpeensa on ymmärretty. Tämä lisää taloudellisen väkivallan uhrien itsetunnon vahvistumista. Tutkimusten mukaan itsetunnon vahvistuminen ja kokemus omaan elämäänsä vaikuttamisen mahdollisuudesta on merkittävimpiä tekijöitä estämään hyväksikäyttävään suhteeseen palaamista. (Ulmestig & Eriksson 2017, 565.)

Suomessa asumiseen perustuvasta sosiaaliturvasta vastaavat hyvinvointialueet ja Kansaneläkelaitos (Kela) sekä työntekoon perustuvasta sosiaaliturvasta työttömyyskassat, yksityiset vakuutuslaitokset ja eläkekassat. (Kansaneläkelaitos 2019.) Viimesijaisesta sosiaaliturvan rahallisesta etuudesta, toimeentulotuesta, vastaa Kela sekä joiltain osin myös hyvinvointialueet. Kela vastaa perustoimeentulotuesta ja hyvinvointialueet harkintaan perustuvasta täydentävästä sekä ennaltaehkäisevästä toimeentulotuesta. Hyvinvointialueella harkinnanvaraisesta toimeentulotuesta vastaa sosiaalitoimi. (Laki toimeentulotuesta TTTL 30.12.1997/1412) Harkintaan perustuva toimeentulotuki mahdollistaa taloudellisen väkivallan kokijoiden yksilöllisen tilanteen huomioimisen. Taloudellisen väkivallan uhrien auttamistyössä nimenomaan sosiaalitoimen harkintaan perustuvan täydentävän ja ennaltaehkäisevän toimeentulotuen rooli on merkittävä, sillä perustoimeentulotuki (TTTL) ja asumistuki (Laki yleisestä asumistuesta 14.11.2014/938) perustuvat avioliittolain (13.6.1926/234) mukaiseen puolison elatusvelvollisuuteen. Koska perustoimeentulotuesta ja asumistuesta huomioidaan tulona myös kumppanin tulot, voi taloudellisen väkivallan uhri jäädä täysin riippuvaiseksi kumppanin taloudellisesta tuesta ilman harkintaan perustuvan toimeentulotuen myöntämisen mahdollisuutta. (Kaittila 2017, 86; Kaittila & Nyqvist 2014, 274). Harkintaan perustuvaa toimeentulotuki mahdollistaa taloudellisen tuen myöntämisen taloudellisen väkivallan kokijalle myös hänen nimissään olevasta omaisuudesta huolimatta. Se antaa mahdollisuuden huomioida myös esimerkiksi asiakkaan yksityisyyden turvaamistoimista johtuvia kuluja, kuten muuttokustannuksia ja turvalukon tai ovisilmän asentamisesta aiheutuvat kulut.

Taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyö rakentuu usealle eri toimijalle palvelujärjestelmässämme. Väkivallan auttamistyötä ei kuitenkaan tulisi pilkkoa hallinnon eri sektoreihin, vaan se tulisi ymmärtää asiakkaan tilannetta tukevana verkostotyönä. Väki-

valtaa kokeneet tarvitsevat usein monenlaisia yhtäaikaista interventioita arjen elämänhallinnan tukemiseen. Väkipalvastaosaamista tarvitaan väkipalvastaerityisten palveluiden lisäksi myös muissa auttamisjärjestelmissä. Väkipalvasta selviytymisen mahdollistaminen haastaa palvelujärjestelmän ja muut auttajatahot yhteistyössä kehittämään väkipalvasta kokijoiden, sille altistuneiden ja sen tekijöiden auttamistyötä. (Mehtola 2006, 95-96; Ojuri 2006, 39; Ruohonen 2006, 145-146.) Taloudellisen väkipalvasta huomioiminen palvelujärjestelmässä, taloudellista itsenäisyyttä tukevien käytäntöjen kehittäminen ja palvelujärjestelmän sekä lainsäädännön puutteiden paikantaminen edellyttävät tietoisuuden lisääntymistä taloudellisesta väkipalvasta (Kaittila 2017, 86-87.).

3 Tutkimuksen toteutus ja metodologia

3.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyössä kohdattuja haasteita ja sitä, miten näihin haasteisiin voidaan vastata. Tutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia haasteita taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyössä kohdataan?
2. Miten taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteisiin voidaan vastata?

Tutkielman aiheesta, taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyötä tekevien ammattilaisten kokemuksista auttamistyötä haastavista tekijöistä sekä haasteisiin vastaamisesta, on olemassa vähän tutkittua tietoa sekä kansallisesti että kansainvälisestikin. Tutkielmani tarkoituksena on tuottaa tietoa taloudellisen väkivallan auttamistyötä tekeville ammattilaisille sekä sosiaalityön ammattilaisille siitä, mitkä tekijät haastavat taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamista ja millaista osaamista taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyö vaatii. Vaikka tutkielman näkökulma on työntekijälähtöinen, tutkielman tavoitteena on kuitenkin lopulta aina asiakas tilanteessaan ja hänen toimijuu- tensa tukeminen, turvaaminen tai ylläpitäminen. Tutkielmani tavoitteena on siten viimekädessä parantaa taloudellista väkivaltaa kokeneiden avun saamista.

3.2 Laadullinen käytäntötutkimus

Tutkielma on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa olen nojautunut käytäntötutkimuksen tutkimusperinteeseen (Satka, Julkunen, Kääriäinen, Poikela, Yliruka & Muuri- nen 2016). Tutkielman metodologinen kiinne kohta on käytäntötutkimuksessa. Sosiaali-

työn käytäntötutkimus ei kuitenkaan ole selvärajainen tutkimusmetodologia, vaan pikemminkin demokraattista dialogia kannattava ja edistämään pyrkivä tiedonmuodostuksen kulttuuri. Sosiaalityön käytäntötutkimuksen juuret juontavat sosiaalityön varhaisiin vaiheisiin, sosiaalityön pioneerien Jane Addamsin ja Mary Richmondin 1900-luvun, ammatilliselle sosiaalityölle asetettuihin tavoitteiseen käytännöistä lähtevään tiedonmuodostukseen sekä tiedon välittämisestä poliittisille päättäjille. Sosiaalityön käytäntötutkimuksessa tutkimisen ja kehittämisen lähtökohtana on asiantuntijoiden ja/tai asiakkaiden toiminnasta syntyvät tiedontarpeet tai huolenaiheet. Käytäntötutkimus orientoituu ympäröivään maailmaan alati itseään rakentavana tiedonmuodostuksen ja oppimisen strategiana. Se tukee palvelutyössä tai palveluiden käyttäjien arjessa ilmenevien pulmien ratkaisemista sekä työyhteisöjen kehittämistä. Suomalaisen käytäntötutkimuksen keskiössä ovat sosiaalialan palveluiden ja asiakastyön käytäntöjen kehittäminen, erilaisten palvelukäytäntöjen tutkimus sekä sosiaalityön opiskelijoiden käytännönopetus. Sosiaalityön käytäntötutkimuksesta puhutaan siis silloin, kun ongelmanasettelu ja aihe liittyvät sosiaalityön käytäntöihin. (Satka, Julkunen, Kääriäinen, Poikela, Yliruka ja Muuri-nen 2016, 9-11; Satka, Karvinen-Niirikoski & Nylund 2005, 9-14; Saurama & Julkunen 2011, 59.)

Sosiaalityön käytäntötutkimuksen yhtenä ominaisuutena pidetään myös toimijoiden ja tutkijoiden intuition ja hiljaisen tiedon siivittämää hiljaisen tiedon menetelmällisestä ja metodisesta innovatiivisuutta. Valta luoda uutta, kuten uusia havaintoja, kuuluu käytäntötutkimuksessa tutkijoiden ja kehittäjien lisäksi myös muille osallisille. Tavoitteena on mukanaolijoiden jaettu tai yhteinen tiedonmuodostus, joten kaikki osalliset ihmiset nähdään tiedon kantajina. Käytäntötutkimuksen tuottama käytäntöperäinen ja toimijoihin sidottu tieto on usein myös henkilökohtaisesti koskettavaa, sillä se nostaa esille marginaaleihin joutuneiden ja poliittista valtaa vailla olevien tai muiden omien etujensa suhteen heikosti puolustuskykyisten kansalaisten tietoa ja kokemuksia. Esiin nousseet henkilökohtaiseen moraaliin vaikuttavat epäoikeudenmukaisuudet ja vaikeudet eivät sivuuta tutkijaa, vaan voivat pysäyttää ja koskettaa häntä ihmisenä. Käytäntötutkimus ymmärtää näiden tilanteiden olevan mahdollisuus uuden tiedon muodostukselle. Uuden näkemiseen voivat vaikuttaa myös tutkijan oma elämä tai työ. Sosiaalityön käytäntötutkimus tähtää täten aiempaa monimuotoisemmin uutta etsivän tutkimus- ja tiedonmuodostuskulttuurin vahvistamiseen. (Satka ym. 2016, 23-24; Satka ym. 2005, 12-13.)

Sosiaalityö on kulttuurisesti, sosiaalisesti, arvoiltaan ja normatiivisesti sitoutunutta. Sosiaalityön käytäntö sisältää toiminnan perusteluiden, kohdentumisen, toteutuksen sekä vaikutuksiin liittyviä rationalisointeja, järkeilyjä sekä näiden legitimoiteja ja oikeuttamisia. Nämä voivat koskea toteutumisehtoja, tarvemäärittelyjä, työmenetelmiä tai myöntöjä. Sidonnaisuuksista johtuen sosiaalityö on täten aina aikansa kuva, joka heijastaa paradigman maailmankuvaa ja ihmiskäsitystä. Yhteiskunnallisia toimenpiteitä ja laiminlyöntejä ohjaavat tietyt rationaliteetit eli järkeilyt, joilla toimia perustellaan. Rationaliteetti määrittää myös sosiaalityön sisältöä sekä siitä nousevaa tiedonmuodostusta, kuten sosiaalihuoltoa ohjaavan tiedontuotannon. (Walls 2005, 23-28; Saurama & Julkunen 2011, 72.)

Sosiaalityö ja sosiaalihuolto toteutuvat ristiriitaisten ja kilpailevien järkeilyjen puristuksessa. Eritoten julkisen sosiaalihuollon ja sen sosiaalityön tulee noudattaa lainmukaisuutta, taloudellisuutta ja luottamuselinten päätöksiä. Sosiaalihuollon tavoitteena on taata ihmisille hänen muutoin toteutumatta jäävä turva, huolto ja palvelut silloin, kun työelämä, perhe ja sosiaaliset verkostot eivät näitä pysty tuottamaan. Palveluiden ja tuen myöntämisen perusteet perustuvat päätöksentekijöiden normatiivisiin ohjeisiin palveluiden tarjoajien ammatillisiin harkintoihin. Näitä myöntämisen normeja ja harkintaa suhteutetaan yhteiskunnan kulloisiinkin arvoihin, yhteiskunta- ja ihmiskäsityksiin sekä hyvinvoinnin tilaan resurssien jakovaran mukaisessa suhteessa. Sosiaalityön käytännöistä nousevat tiedonintressit ja vaikuttimet ohjaavat sosiaalityön tiedonhakua, tiedontuotantoa sekä syvenevää tiedonmuodostusta. Tiedon intressit perustuvat sosiaalityön ulkoisiin ja sisäisiin edellytyksiin ja vaikuttimiin. Näitä intressejä nostavat esiin ja niitä edustavat sosiaalityön sidosryhmät ja -instituutiot, eritoten politiikka, päätöksentekijät, virkamiehet, tutkijat, talouselämä, etujärjestöt ja asiakkaat. Nämä ovat näkyvimpiä sosiaalityön tiedontuotannon suuntaajia ja samalla käytäntöjen rakentajia. (Walls 2005, 23-28; Saurama & Julkunen 2011, 72.)

Käytäntötutkimus soveltuu tutkielmani metodologiseksi lähtökohdaksi hyvin, sillä tutkielmani tarkoituksena on paikantaa taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteita sekä löytää niitä keinoja, joilla näihin haasteisiin voidaan vastata. Tutkielman tavoitteena on lisätä taloudellisen väkivallan auttamistyötä tekevien ammattilaisten asiantuntijuutta ja siten vaikuttaa heidän harkintavaltaansa taustalla oleviin seikkoihin taloudel-

lisen väkivallan kokijoiden avun saannin kannalta suotuisammaksi. Tämän lisäksi tutkielma tuo esille taloudellisen väkivallan auttamistyön esteenä olevia yksilöllisiä ja rakenteellisia tekijöitä, joiden muuttamiseen tarvitaan muutos- ja kehitystyötä, poliittista päätöksentekoa ja resurssien jakoa.

Taloudellisen väkivallan auttamistyö on levittäytynyt palvelujärjestelmässämme monelle eri sektorille. Tämän vuoksi myös tutkielman tulosten, eli taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteiden paikantaminen ja niihin vastaamiseen löytyvien keinojen palautuminen teoreettiselta tasolta käytäntöön vaatii sosiaalityötä sekä sen sidosryhmien mukaan ottamista. Sosiaalityön käytäntötutkimukselle on tavallista, että tutkimushankkeilla hankittu käytännöstä lähtöisin oleva tieto palautetaan siihen toimintaympäristöön, josta tutkimuskysymys, aineistot ja osallistujat ovat. Käytännön toimijoiden vahva osallisuus tiedon tuottamisessa siirtää toimiviksi havaitut tulokset nopeasti käytäntöön. (Satka ym. 2016, 11-12; Saurama & Julkunen 2011, 71.) Tutkitun ja mahdollisesti käytännössä kokeillun tiedon merkitys sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä sen kehittämisessä on erityisen tärkeää nyt, sillä meneillään on yhä isot reformit hyvinvointialueille siirtymisen vuoksi. Tuoreen tiedon tuominen päätöksentekijöiden ja hyvinvointialueita suunnitelevien tietoon mahdollistaa taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön tehokkaan kehittämisen.

Kirsi Juhilan mukaan laadulliselle tutkimukselle on vaikea antaa yksiselitteistä määritelmää, sillä erilaisia lähestymis- ja analyysitapoja on useita. Laadullisella tutkimuksella on kuitenkin omat erityispiirteensä, joita se noudattelee. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että siinä epäily kohdistuu itsestään selvästi tiedettyyn, se suosii kvalitatiivista, strukturoimatonta ja luonnollista aineistoa, se sitoutuu lähelle menevään tarkasteluun, se keskittyy toimintaan ja arvostaa subjekteja. Ominaista sille on myös tutkijan position reflektiivisyys, monimutkaisuuden sietäminen, mitä- ja miten -kysymysten painotus sekä analyysivetoisuus. (Kirsi Juhila, Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet.)

Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään asioiden tilaa. Se analysoi merkityksiä ja niiden suhteita. Merkitykset ja niiden kokonaisuudet ilmenevät ihmisistä lähtöisin olevina ja ihmisiin päätyvinä tapahtumina, kuten toimintana, ajatuksina, päämäärien asettamisena ja instituutioissa, kuten yhteiskunnan rakenteissa ja hallintavaltana. Laadullinen tutkimus korostaa subjektiivisuutta ja kokemuksen huomioimista. Se korostaa ihmistä elämismaailmansa kokijana, havainnoijana ja toimijana. Nämä havainnot, kokemukset

ja toiminnot värittyvät suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin. Laadullisen tutkimuksen yksi tärkeä piirre on korostunut tutkijakeskeisyys. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija on keskeinen tutkimuksen toimija ja valintojen tekijä, mutta eritoten hän on vaikuttaa merkittävästi tuottamaansa tietoon. Laadullinen tutkimus on joustava tutkimuskäytäntö eikä sen analyysimenetelmät ole lähtökohtaisesti niin tarkkavaiheisia, kuin tilastomatemattiset analyysimenetelmät. (Vilkkä 2021; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2014, 79-82.)

Laadullinen tutkimus korostaa tulkinnallisuutta myös tutkimuksen tulosten osalta. Tutkimuksen tulokset ovat tulkinta, joka on jo useaan kertaan tulkittua analyysin eri vaiheissa, mutta tulkinta on riippuvainen myös tutkijan omista merkityskokonaisuuksista. Laadullisessa tutkimuksessa yritetään siis tulkita ja ymmärtää tutkimusaineistoa ja viedä ilmiön ymmärrys alkuperäistä käsitteellisemmälle tasolle. Tarkoituksena ei ole kuvata mitä, vaan myös selittää miksi. Nämä selitykset ymmärretään historiallisesti syntyneiksi ja vuorovaikutuksessa ylläpidetyiksi eivätkä ne siten ole vain yksilöllisiä vaan yhteisöihin kiinnittyviä ja jaettuja. Tutkimusaineistoa ja siten sen tuloksia ei siis pyritä irrottamaan kontekstistaan vaan ymmärtämään osana tätä kontekstia. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole totuuden löytäminen ja harvoin laadullisessa tutkimuksessa voidaan löytää selkeitä syy-seuraussuhteita. Ihmisen toiminta ja ihmisten käsitykset asioista eivät aina ole yksiselitteisiä, vaan asioille annetut merkitykset ovatkin itseasiassa usein ristiriitaisia ja moniulotteisia. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on siis luoda malleja, ohjeita, toimintaperiaatteita, tietoa ja kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Vilkkä 2021; Kirsi Juhila, laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet; Ronkainen ym. 2014, 82-83.)

3.3 Tutkimusaineisto ja analyysi

Tutkielman aineisto koostuu TVT-hankkeen verkossa keräämästä taloudellisen väkivalan kokijoita kohtaavien ammattilaisten Webropol kyselyn vastauksista. Kysely on puolistrukturoitu kyselylomake, jossa oli yhteensä seitsemän kysymystä taloudellisesta vä-

kivallasta, sen muodoista ja auttamistyöstä sekä vastaajan taustatiedoista. Kyselyn kohderyhmänä ovat olleet hankkeen alueelliset ja valtakunnalliset kehittäjäkumppaniorganisaatiot.

Aineisto on kerätty syksyllä 2021. Kysely oli vastaajille avoinna ajalla 19.10.-26.11.2021. Kysely lähetettiin TVT-hankkeen kehittäjäkumppaniorganisaatioihin hankkeen yhteys henkilöiden kautta, jonka vuoksi kyselyn tavoitettavuutta ei voida määrittää. Vastauksia kyselyyn tuli 113 kappaletta. Vastaajista 29% (N=33) työskentelee turvakodissa, sosiaalityössä 18% (N=20), väkivaltatyön avopalveluissa 16% (N=18), muussa järjestötyössä 8% (N=9), viranomaisena 8% (N=9), kunnassa tai kaupungissa 6% (N=7), seurakunnassa 4% (N=4), talouteen liittyvässä organisaatiossa 3% (N=3), kriisityössä 3% (N=3), terveydenhuollossa 1% (N=1), yliopistossa tai korkeakoulussa 1% (N=1) sekä muissa taustaorganisaatioissa 4% (N=5). Näitä muita taustaorganisaatioita olivat Kela (N=1), ohjaamo (N=1), oikeusaputoimisto (N=1), järjestö (N=1) ja valtion laitos (N=1). Maantieteelliseltä sijainnilta vastaajista 49% (N=54) on Etelä-Savosta, 16% (N=17) Uusimaalta, 7% (N=8) Pohjanmaalta, 6% (N=7) Pohjois-Pohjanmaalta, 5% (N=6) Pirkanmaalta, 5% (N=5) Pohjois-Savosta, 3% (N=3) Satakunnasta, 3% (N=3) Pohjois-Karjalasta, 2% (N=2) Keski-Pohjanmaalta, 1% (N=1) Etelä-Karjalasta, 1% (N=1) Kanta-Hämeestä, 1% (N=1) Keskisuomesta ja 1% (N=1) Kymenlaaksosta.

Vastaajat vastasivat kyselyyn anonyymisti. Tutkimuksessa kerättyjä tietoja hyödynnetään yhteenvetojen ja raporttien muodossa taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyön kehittämisessä. Tietoja voidaan myös luovuttaa tutkimukselliseen käyttöön, esimerkiksi opiskelijoiden opinnäytetöihin ja muihin tutkimustarkoituksiin. Vastaamalla kyselyyn vastaaja on antanut luvan käyttää vastauksiaan edellä mainituilla tavoilla.

Tutkielmassa olen keskittynyt kyselylomakkeen kolmeen kysymykseen, jotka käsittelevät tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia asioita. *Ensimmäisessä* kysymyksessä kartoitettiin, millaisia haasteita vastaaja on kohdannut taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamisen tai ohjaamisen suhteen. Kysymyksessä oli 12 valmiiksi annettua vastausvaihtoehtoa sekä mahdollisuus vastata myös valmiiden vastausvaihtoehtojen ulkopuolelta 'muuta, mitä?' -kysymykseen. Vastaajista 12 vastasi tähän avokysymykseen. *Toisessa* kysymyksessä, jota tarkastelin, oli mahdollista kommentoida tai tarkentaa kyselylomakkeen aiempia vastauksia ja/tai kertoa enemmän työssä kohdatusta taloudellisesta väkivallasta. Tähän avokysymykseen vastasi 17 vastaajaa. Tämän kysymyksen vastauksista

rajasin pois vastaukset, joissa ei ole käsitelty tutkimusongelman kannalta merkityksellisiä aiheita, vaan on täsmennetty tai kommentoitu muita kyselyn kysymyksiä, kuten taloudellisen väkivallan yleisyyttä tai sen eri muotoja. Analysoitavia vastauksia jäi rajaamisen jälkeen jäljelle 12. *Kolmannessa* kysymyksessä on voinut kuvata minkälaista osaamista tai työkaluja vastaaja kaipaisi työhönsä, jossa hän voi kohdata taloudellisen väkivallan kokijoita. Tähän avokysymykseen vastasi 41 vastaajaa. Muissa kyselylomakkeen kysymyksissä kartoitettiin taloudellisen väkivallan esiintyvyyttä ja taloudellisen väkivallan muotoja.

Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Havaintojen pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistoa tarkastellaan vain jostakin tietystä, tutkijan valitsemasta, teoreettisesta viitekehystä käsin. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota täten vain siihen, mikä on tästä valitusta metodologisesta näkökulmasta ja kysymyksen asettelusta käsin oleellista. Toisen vaiheen ideana on havaintojen yhdistäminen. Erilaiset raakahavainnot yhdistetään yhdeksi havainnoksi tai ainakin harvempien havaintojen joukoksi etsimällä niiden yhteistä piirrettä, nimittäjää tai määräämällä näille havainnoille sääntö. (Vilka 2021; Alasuutari 2011.) Valitsemani aineiston analyysimenetelmä oli teemoittelu, jossa on kyse siitä, että aineistosta paikannetaan tutkimusongelman kannalta oleelliset aiheet eli teemat. Aineistosta esiin tulleita keskeisiä asiakokonaisuuksia ja usein esiintyviä tyypillisiä piirteitä voidaan teemoittelun avulla vertailla keskenään. Usein esiin tulevat teemat voivat näkyä joko useamman haastateltavan vastauksissa tai toistua usein yhden haastateltavan vastauksissa. (Eskola & Suoranta 2014, 175-176.)

Arvoituksen ratkaisemisella Hanna Vilka (2021) sekä Pertti Alasuutari (2011) tarkoittavat tulosten tulkintaa. Aineistosta tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkimuksessa tutkittavasta ilmiöstä eli niistä muodostetaan uusia rakennekokonaisuuksia. Tutkimusaineistosta esiin nousevat teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin tutkittavien puheesta. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian tiivistä vuoropuhelua. Tällöin analyysi ja tulkinta ei jää vain asioiden uudelleen järjestämisen tasolle. Teemoittelu on oiva aineiston analyysitapa käytännöllisten ongelmien ratkaisemiseen, jolloin aineistosta voidaan kätevästi poimia tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan esille kokoelma erilaisia vastauksia ja tuloksia sille

esitettyihin kysymyksiin. Täten teemoittelun avulla saadut tutkimustulokset palvelevat parhaiten juuri erilaisia käytännön intressejä. (Eskola & Suoranta 2014, 175-176, 179-180; Hirsjärvi & Hurme 2014, 173.)

Aineistosta nostin esille taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamis- ja ohjaamistyön haasteisiin sekä niihin vastaamiseen liittyen yksilöllisiä ja rakenteellisia tekijöitä. Ammatilaisten kokemia auttamistyön haasteiden yksilöllisiä tekijöitä olivat kokijan tietoon, tunteisiin ja taitoihin liittyvät tekijät. Näihin tekijöihin sisältyi kokijoiden tieto taloudellisesta väkivallasta sekä tarjolla olevista palveluista, kokijan välittämiseen, häpeään ja pelkoon liittyvät tekijät, taloudenhallinnan taidot sekä kokijan, että tekijän riippuvuuksiin liittyvät haasteet.

Yksilötason tekijät		Rakenteellisen tason tekijät	
Kokijan tieto, taito ja tunteet	Riippuvuudet	Ammattilaisten osaaminen	Yhteiskunnan rakenteet ja lainsäädäntö
<ul style="list-style-type: none"> - tietämättömyys ilmiöstä ja palveluista - välittäminen ja pelko tekijää kohtaan - häpeä taloudellisesta väkivallasta ja sen ilmitulosta 	<ul style="list-style-type: none"> - tekijän riippuvuudet - kokijan riippuvuudet 	<ul style="list-style-type: none"> - kokijan turvallisuuden varmistamisen haasteet - ilmiön tunnistaminen ja puheeksi otto - viranomaisten toteuttama taloudellinen väkivalta 	<ul style="list-style-type: none"> - kielellisten, kulttuuristen, iän ja sairauden tai vamman aiheuttamien erityistarpeiden sivuuttaminen - haastavat juridiset ongelmat ja lainsäädännön epäreiluus kokijan näkökulmasta

Kuvio 4. Aineiston analyysi: Taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteet.

Auttamistyön haasteiden rakenteelliset tekijät paikantuivat ammattilaisten osaamiseen sekä yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin ja lainsäädäntöön. Tarkemmin haasteita koettiin kokijan turvallisuuden varmistamisessa, jonkin verran myös ilmiön tunnistamisessa ja puheeksiottamisessa. Yksi vastaajista nosti esille myös viranomaisten taholta asiakkaisiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan. Yhteiskunnan rakenteiden ja lainsäädä-

dännön osalta haasteiksi koettiin kielellisten, kulttuuristen, ikään ja toimintakykyyn liittyvät erityisyyksien huomioimattomuus, lainsäädännön epäselvyys kokijaa kohtaan ja haastavat juridiset ongelmat.

Auttamistyön haasteisiin vastaamisessa yksilölliset tekijät paikantuivat taloudellisen väkivallan kokijan tietoihin liittyviin tekijöihin. Ammattilaisten vastauksista kuvastui auttamis- ja ohjaamistyön haasteisiin vastaamiseen liittyviä useita rakenteellisia tekijöitä. Vaikka ammattilaiset kokevat heillä olevan hyvät tiedolliset ja taidolliset valmiudet kohdata taloudellisen väkivallan kokijoita, kaipaavat he kuitenkin tiedollisen osaamisen vahvistamista sekä työmenetelmien ja -välineiden kehittämistä asiakastyön tueksi. Tämän lisäksi vastauksista kuvastui rakenteellisia muutostarpeita niin palvelujärjestelmän, kuin yhteiskunnan sekä lainsäädännön tasolla. Ammattilaiset kokevat, että auttamistyön haasteisiin voitaisiin vastata moniammatillista yhteistyötä ja koulutusta lisäämällä, kehittämällä uusia palveluita ja valtakunnallista neuvontaa sekä uudistamalla lainsäädäntöä.

Yksilötason tekijät	Rakenteellisen tason tekijät		
Kokijan tiedot ja taidot	Ammattilaisten osaaminen	Auttamistyön rakenteet	Yhteiskunnan rakenteet ja lainsäädäntö
<ul style="list-style-type: none"> - tietoisuuden lisääminen ilmiöstä, omista oikeuksista ja tarvittavista toimenpiteistä - konkreettiset esimerkit taloudellisesta väkivallasta 	<ul style="list-style-type: none"> - kartoituslomake tunnistamisen tueksi - tietoa ilmiöstä ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä - tietoa auttamistyön toimijoista 	<ul style="list-style-type: none"> - työmenetelmien ja työkalujen kertaaminen ja päivittäminen - konkreettiset neuvot taloudellisen väkivallan ehkäisyyn - selkeä toimintamalli auttamistyöhön ja moniammatillinen yhteistyö - uudenlaiset palvelut 	<ul style="list-style-type: none"> - keskustelua ilmiöstä - muutoksia taloudellista väkivaltaa mahdollistaviin yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön

Kuvio 5. Aineiston analyysi: Taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteisiin vastaaminen

Aineiston analyysiprosessi lähti käyntiin Lapin yliopiston laadullisen analyysin kurssin yhteydessä. Laadullisen analyysin kurssi sisältää kuusi tehtävää, jotka ohjaavat aineiston analyysiä eteenpäin. Aluksi tutustuin aineistoon lukemalla sen muutamia kertoja läpi. Samalla tein ensimmäisiä havaintoja siitä, mitä aineisto kertoo ja millaisia teemoja siitä nousee esille, millaisia toimijoita aineistossa esiintyy ja millaisia toistuvia tai toisistaan poikkeavia sanoja ja ilmaisuja käytetään. Näitä havaintoja kirjasin ylös muistiinpanoina. Aineistoon tein merkintöjä yliviivaustuseilla nostaakseni tekstistä esiin eri teemoja. Aineistosta alkoi nousta selkeästi esille erilaisia ylä- ja alateemoja. Osassa analysoitavista kysymyksistä muodostui ensin yläteemat ja vasta sitten tarkemmat teemat, kun taas osassa kysymyksistä tuli esiin selkeästi ensin alateemat ja niistä muodostuivat yläteemat.

Toisessa tehtävässä aineistoa käydään läpi järjestelmällisesti tutkimusongelman, keskeisten käsitteiden ja lähtökohtien määrittämällä tavalla. Tässä vaiheessa muodostamani teemat tarkentuivat ja lähdin kartoittamaan aineistostani näitä eri teemoja. Kolmannessa tehtävässä kysyin aineistolta kysymyksiä taloudellisen väkivallan haasteiden ja niihin vastaamisen näkökulmasta. Miten aineistosta tulivat esille haasteet ja niihin vastaamisen keinot ja miten nämä vaikuttivat auttamistyöhön, kuinka auttamis- ja ohjaamistyötä tekevät kuvasivat taloudellisen väkivallan kokijoiden toimintaa, entä itseään ja omia toimintamahdollisuuksiaan, entä yhteiskunnan rakenteita, näkyykö ammattilaisten puheissa tekijä? Kirjoitin näistä muistiinpanoja.

Neljännessä tehtävässä oli tarkoitus palauttaa tarkastelua teoreettiseen näkökulmaan. Viidennessä tehtävässä oli tarkoitus pohtia eettisiä kysymyksiä, tutkijan roolia ja tutkimuksen tavoitetta. Näitä seikkoja olen pohtinut tarkemmin seuraavassa osiossa. Kuu-dennessa tehtävässä oli tarkoitus pohtia tehtyä tulkintaa. Tämä osio on ollut tutkielman haastavin, mutta myös mielekkäin. Aineiston tulkinnan ja sen auki kirjoittamisen myötä myös aiemmin tekemäni teemat vielä tarkentuivat eettisten valintojen myötä sekä kokonaisvaltaisemman ymmärryksen muotouduttua. Tein aineistosta tulkintoja aineistosta esille nousseiden teemojen pohjalta, peilasin näitä aiempaan tutkimukseen ja mistä itse ajattelen olevan kysymys. Lopuksi pohdin sitä, miten tutkielman tulokset heijastuvat käytäntötutkimuksen tarkoitukseen, käytäntöjen kehittämiseen. Analyysin tulokset olen esittänyt kuvioissa 4 ja 5 (sivut 30 ja 31).

3.4 Tutkimusetiikka ja tutkijan positio sensitiivisessä tutkimuksessa

Lähisuhdeväkivalta itsessään on äärimmäisen sensitiivinen tutkimusaihe, joka voi aiheuttaa sekä tutkittaville, että tutkijalle stressiä ja vaikeita tilanteita (Jaana Vuori, Tutkimusetiikka ihmistieteissä). Taloudelliseen väkivaltaan liittyy omia eettisiä erityispiirteitä. Taloudellinen väkivalta tutkimusaiheena vaatii sensitiivisyyttä, sillä taloudellinen väkivalta ja sen seuraukset kokijan elämään ovat moniulotteiset. Kokija voi esimerkiksi kokea taloudellisen väkivallan ja sen seuraukset taloudellisena epäonnistumisena. Onkin tärkeää, ettei tutkimus vahvista taloudellisen väkivallan kokijoiden kokemia negatiivisia kokemuksia. Vaikkakin tutkielmassani kartoitan auttamistyötä tekevien ammattilaisten näkemyksiä auttamistyön haasteista ja niihin vastaamisesta, ovat taloudellista väkivaltaa kokevat kuitenkin tutkimuksen keskiössä sen kautta, että tutkimuksen keinoin pyritään vaikuttamaan taloudellista väkivaltaa kokeneiden avun saantiin. Tutkielmassani on tärkeää varmistaa, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkimuksen kohteena oleville, taloudellista väkivaltaa kohtaaville ammattilaisille, niin ikään merkittäviä riskejä, vahinkoja ja haittoja. Tutkielman tekemisessä tulee huomioida, ettei se loukkaa tutkimuksen kohteena olevia vaan on tehty huolellisesti noudattaen ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta. (TENK 2019, 7; Eskola & Suoranta 2014, 56.)

Tutkimuksen eettisyyden peruskysymyksiin kuuluu tutkittavien yksityisyyden suojaaminen ja luottamuksellisuuden varmistaminen. Tutkielmani aineistossa ei esiinny henkilötietoja, sillä tutkielmani aineistoon vastanneet taloudellista väkivaltaa kohtaavat ammattilaiset ovat vastanneet kyselylomakkeeseen anonymistia. Mikäli vastaajat ovat kuitenkin vastanneet kysymyksiin jotakin sellaista, joista ilmenee henkilötietoja tai muutoin anonymiteettiä vaarantavia seikkoja, nämä poistetaan aineistosta. Henkilötiedoilla tarkoitetaan tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. (TENK 2019, 11; Eskola & Suoranta 2014, 56.)

Laadullinen tutkimus ei välttämättä ole laadukasta. Tutkijan on huolehdittava tutkimusta tehdessään siitä, että tutkimussuunnitelma on laadukas, valittu tutkimusasetelma on tutkimukselle sopiva ja raportointi on oikein tehty. Tutkimuksessa eettisyys kietoutuu muodollisesti sen luotettavuus- ja arviointikriteereihin, mutta eettisen sitoutuneisuuden tulee myös ohjata tutkimusta. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää eetti-

sesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamista sekä edistämistä tutkimustoiminnassa. Tämän lisäksi tutkijan tulee kiinnittää huomiota tieteeseen kohdistuvien loukkausten ja epärehellisyyksien tunnistamiseen ja torjumiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149-150.)

Länsimaista tutkimusperinnettä on vuosisatoja ohjannut perusoletus, jonka mukaan uuden tiedon rajoittamaton tuottaminen on yhteiskunnallisesti arvokasta toimintaa. Tämä on johtanut siihen, että tieteen nimissä on koettu voivan tutkia kaikkea, kaikin mahdollisin keinoin. Kun tiede ymmärretään vain uuteen tietoon tähtäävänä metodisena suorituksena, siihen ei liitetä erityisiä moraalisia ongelmia. Tieteestä on tullut vallankäytön väline, joka ei etsi suuria totuuksia vaan käytännöllisiä tuloksia. Tämä ei välttämättä ole yhteiskunnalle hyödyllistä, vaan siitä voi olla myös haittaa. Tutkija onkin vastuussa tutkimuksensa aiheen valitsemisesta eettisen harkinnan valossa. Aiheen eettiseen punnintaan kuuluu selkeyttää se, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimus halutaan toteuttaa. Tutkimuskohteen määrittelyssä on tärkeää kiinnittää huomiota myös oman tieteenalan arvolähtökohtiin, ihmiskäsitykseen ja toiminnan tavoitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 152-154.)

Jari Eskolan ja Juha Suorannan (2014, 60) sanoin eettisten ongelmien tunnistaminen ja niiden välttäminen etukäteen vaatii tutkijalta ammattitaitoa eli ammattietiikkaa. Tutkijalla tulee olla riittävästi herkkyyttä huomioida oman tutkimuksen ongelmakohdat. Käytäntötutkimuksen tavoitteena on, että tutkimuksen sekä käytännön asiantuntijat kohtaavat toisensa tasavertaisina (Saurama & Julkunen 2011, 72). Tutkijana paikannun sosiaalityöntekijyyden ja yliopiston edustajiin, mutta koska opiskelun ohella työskentelen lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijänä toista vuotta, olen myös lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Työssä kohtaan toistuvasti eettistä herkkyyttä vaativia tilanteita, kuten myös taloudellisen väkivallan kokijoita sekä tekijöitä. Tutkijan omat näkemykset sekä kokemukset ovat aina jollain tapaa läsnä tutkimusta tehdessä, jonka vuoksi oman position tiedostaminen suhteessa tutkittavaan ilmiöön on tärkeä tunnistaa. Tätä tutkielmani tekoprosessia onkin vahvasti ohjannut halu muuttaa asioita. Johanna Hurtig ja Merja Laitinen (2003, 88-90) toteavat, ettei kantaa ottava rooli ole ristiriidassa tieteen objektiivisuuden, neutraalisuuden ja puhtaan tiedonintressin kanssa. Tämä kuitenkin edellyttää reflektiivisyyttä ja perustelua, jotta lukija voi seurata tutkija päättelyä. Si-

toumusten ja arvojen välttämisen mahdottomuus korostuu erityisesti tutkittaessa sensitiivisiä ja arvolatautuneita ilmiöitä, kuten väkivaltaa. Eettistä on se, että tutkija on sitoumuksistaan tietoinen ja avoin. Eettisesti arvokas tutkimus tunnistaa, että tietyt sosiaaliset ongelmat ja ilmiöt edellyttävät yhteiskunnallisia ratkaisuja.

Yhteiskuntatieteissä erityiseksi kysymykseksi nousee kuitenkin tutkimuksen sosiaalinen vastuu (Launis 2015). Tutkimuksessa kohteena on ihmisten välinen vuorovaikutus ja yhteiskunnalliset suhteet, joiden kokonaisuuden osaksi myös tutkimus kuuluu. Se ei voi asettua näiden suhteiden ja yhteiskunnallisten käytäntöjen ulkopuolelle, vaan se on sidoksissa tutkimiinsa ilmiöihin. Tämä asettaa tutkimuksen eettisyydelle omat monimutkaiset vaatimuksensa. (Pohjola 2003, 130.) Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa eettisyys on loppujen lopuksi hyvin konkreettisia asioita. Käytännössä eettisyys punnitaan niissä tilanteissa, joissa tutkittavat kohdataan sekä lopulta kirjoitettaessa heitä koskettavia tutkimustuloksia. (Jaana Vuori, Tutkimusetiikka ihmistieteissä.)

4 Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteet

4.1 Auttamistyön haasteiden yksilölliset tekijät

Kokijan tiedot, taidot ja tunteet

Suurin osa ammattilaisista oli kohdannut taloudellisen väkivallan kokijan tietoihin, tunteisiin ja toimintaan liittyviä haasteita. Ammattilaisista iso osa koki haasteeksi sen, ettei taloudellisen väkivallan kokija tunnista omaa tilannettaan (N= 79), taloudellisen väkivallan kokija ei koe tarvitsevansa tai haluavansa apua (N=45), eikä taloudellisen väkivallan kokija ole valmis muutokseen tai tekemään tarvittavia toimenpiteitä (N=70). Taloudellisen väkivallan tutkimuksessa on usein noussut esille, etteivät taloudellisen väkivallan kokijat tunnista olleensa taloudellisen väkivallan kohteita (esim. Singh 2021; Sharp-Jeffs 2015; Howard & Skipp 2015). Tämän on arveltu johtuvan siitä, ettei ilmiöstä ole riittävästi tietoa, eikä taloudellista väkivaltaa nähdä erillisenä väkivallan muotona. Tätä kuvasti erään turvakodin työntekijän vastaus, jossa kokijan taloudellisen väkivallan tunnistamisen vaikeus paikantui heidän asemaansa väkivallan uhrina:

”Väkivallan alla eläneet ihmiset eivät tunnista taloudellista väkivaltaa. Se hankaloittaa auttamista”.

Nicola Sharp-Jeffsin (2015, 7) tutkimuksen mukaan taloudellista väkivaltaa kokeneet eivät kysyttäessä kertoneet kokeneensa taloudellista väkivaltaa, mutta heidän vastauksensa indikoivat heihin kohdistuneen taloudellista väkivaltaa jossakin sen muodoissa. Niin taloudellisen väkivallan kokijoiden, kuin ammattilaistenkin taloudellisen väkivallan tunnistamista haastaa pari- ja perhesuhteissa luonnollisena nähty ajatus yhteisestä, jaetusta taloudesta. Taloudellinen väkivalta, taloudellinen kontrollointi ja toisen raha-asioiden puolesta hoitaminen naamioituu herkästi myös toisesta huolehtimiseksi. Taloudellisen väkivallan tekijän väkivaltaisiin tarkoituksiin voi olla vaikea uskoa, sillä lähi-suhteissa ajatellaan olevan vastavuoroisesti läsnä rakkaus ja luottamus toiseen osapuoleen. (Christy ym. 2022, 482; Sharp-Jeffs 2015, 38-39.) Välittämisen tunteet vaikuttavat myös taloudellisen väkivallan jatkumiseen:

”Asiakas ei uskalla / tohdi kieltäytyä rahan antamisesta (tunteet ohjaavat esim. mummo - lapsenlapsi suhteessa)”.

Tässä sosiaalityöntekijän kuvauksessa nousee esille myös negatiivisten tunteiden vaikutusten olevan samankaltainen taloudellisen väkivallan jatkumoon. Ammattilaisten kuvauksissa tuli esille pelon merkitys taloudellisen väkivallan kokijan toimijuudessa. Ammattilaisten käsitysten mukaan pelko väkivallan tekijän reaktiosta tai kostosta vaikutti siihen, miten kokija koki oman toimintansa mahdollisuudet, mutta pelko vaikutti myös haluun paljastaa kokemansa taloudellinen väkivalta. Turvakodin työntekijän kuvauksessa nousi esille, että haastamistyötä vaikeutti tilanne, jossa kokija haluaisi apua, mutta ei pelon vuoksi uskaltanut tehdä tarvittavia toimenpiteitä:

”Haastavaa on tilanteet, joissa asiakas ymmärtää tilanteen ja haluaisi apua mutta ei uskalla ottaa sitä vastaan tai toimia tarvittavalla tavalla, esim. tehdä rikosilmoitusta.”

Pelon ja kokijan kokemien välittämisen tunteiden vuoksi kokijan motivoiminen muutokseen voi olla haastavaa. Eräs ammattilainen kuvasi tätä seuraavasti:

”Tilanteessa ei ole avunhakijan kannalta miellyttäviä vaihtoehtoja tarjolla”.

Taloudellista väkivaltaa kokeneiden pelko voi johtua monesta eri tekijästä, kuten väkivallan pahenevasta tai väkivallan paljastumisen provokatiivisesta luonteesta sekä heikentyneen taloudellisen tilanteen vaikutuksista omaan elämään. Väkivaltaa kokeneet kuvaavat usein väkivaltaa prosessinomaisesti alati pahenevana, kun taas tekijän ja rikosoikeuden näkökulmasta väkivalta näyttäytyy episodimaisina tilanteina, joissa on selkeä alku ja loppu. Kokijan näkökulmasta väkivallan paljastuminen ja ulkopuolisten siihen puuttuminen voidaan mieltää väkivallan provosoimiseksi, jota pyritään väkivallan pahenemisen pelossa välttää viimeiseen saakka. Pelko väkivallasta on usein kokijoiden mukaan varsinaista väkivallan tekoa pahempi. (Singh 2021, 98-99; Nikupeteri, Lappi, Lohiniva-Kerkelä, Kauppi & Laitinen 2017, 291-292; Nyqvist 2001, 50, 115). Taloudellisen väkivallan erityispiirteiden vuoksi kokijan pelot liittyvät myös vahvasti taloudellisen selviytymisen mahdollisuuksiin. Pelkona voi olla myös kasvojen menetys eli tilanne, jossa todellinen taloudellinen tilanne tai taloudellinen väkivalta tulee näkyväksi ulkopuolisille. (Women’s Aid 2019, 4; Sharp-Jeffs 2015, 39-40.)

Taloudellisen väkivallan paljastumiseen liittyy usein myös häpeää, ja väkivallan lisäksi myös talouteen liittyvät asiat koetaan hyvin henkilökohtaisiksi ja intiimeiksi (Sharp-Jeffs 2015, 39-40; Christy ym. 2022, 490). Häpeän tunne on kytköksissä väkivaltaan yleisesti.

Väkivallan kokija kokee usein häpeää hävetessään väkivaltaisen osapuolen käyttäytymistä, mutta myös itseään väkivaltaiselle käytökselle alistuessaan. (Singh 2021, 103; Nyqvist 2001, 58.) Taloudelliseen väkivaltaan liittyvä häpeä nousi esille myös ammattilaisien auttamistyön haasteita koskevissa kuvauksissa:

”Rahalla kiristäminen on vahva keino, erityisesti ”rikkaissa, rahakkaissa” perheissä on vaikeampaa tehdä muutoksia, koska raha ja taloudellinen toimeentulo on iso asia”.

”Myös se [haastaa auttamista], että vanhempi ei ole valmis laskemaan lastensa elämisen tasoa, esim. eron myötä”.

Jälkimmäisessä lainauksessa kuvastuu vanhemman halu suojata lapsia taloudellisen tilanteen heikkenemiseltä. Vanhempi voi ajatella, että elintason laskeminen sosiaalietuuksien tai pienemmän elintason varaan on eron lisäksi lasten elämää muuttava tekijä, jolta lapsia halutaan suojata. Toisaalta näissä tilanteissa vanhemmalla ei välttämättä ole riittävää tai oikeanlaista tietoa tarjolla olevista etuuksista, jonka vuoksi hän kokee, ettei ole taloudellisesti mahdollista lähteä lasten kanssa väkivaltaisesta suhteesta. Toisinaan sosiaalietuuksia joutuu myös odottamaan useamman päivän, joka omalta osaltaan vaikeuttaa lähtemistä. (Christy ym. 2022, 485-486; Women’s Aid 2019, 35-37.) Suomessa esimerkiksi toimeentulotuen käsittely voi kestää jopa 7 arkipäivää vaikka kiireelliseen tilanteeseen tulee reagoida pikaisesti (Toimeentulotukilaki 30.12.1997/1412). Ammattilaisilla on kuitenkin tärkeä rooli taloudellisesti väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen motivointiin myös lasten edun kannalta arvioituna. Tutkimusten mukaan taloudellinen väkivalta voi vaikuttaa heikentävästi vanhemmuuden taitoihin ja lisätä riskiä lapsen kaltoinkohteluun (Johnson ym. 2022, 14).

Taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyötä tekevistä ammattilaisista yli 40% (N=48) toi esille kohdanneensa haastavia taloudellisia ongelmia. Haastavat taloudelliset ongelmat voivat olla taloudellisen väkivallan aiheuttamia, mutta taloudellinen väkivalta voi kohdistua jo entisestään heikossa taloudellisessa tilanteessa oleviin tai heikot taloudenhallinnan taidot omaaviin ihmisiin (Kaittila, Hakovirta & Kainulainen 2022, 4). Taloudellinen väkivalta ajaa myös näiden kokijoiden henkilökohtaista taloutta aina vain yhä huonompaan suuntaan. (Kaittila 2017, 78-79.)

”Taloudellista/henkistä väkivaltaa on käytetty monia vuosia, ja uhri ei koe pärjäävänsä itsenäisesti, koska ei ole hoitanut raha-asioita ja [hänet on] eristetty kaikesta.”

Lainauksessa on nähtävillä väkivaltatyön avopalveluiden työntekijän kertomus väkivallan vaikutuksista kokijan taloudenhallinnan taitoihin. Myös Christyn ja kumppaneiden (2022, 483) tutkimuksessa nousee esiin taloudellisen väkivallan kokijoiden kokevan avuttomuutta ja epätietoisuutta omasta taloudellisesta tilanteestaan. Taloudenhallintaan liittyvät taidot usein heikentyvät, mikäli taloudellisen väkivallan tekijä on hoitanut kokijan raha-asioita. Tämä voi vaikeuttaa heikentävästi kokijan taitoihin esimerkiksi talouden suunnittelun, laskujen maksun ja pankkiasioinnin sekä verkkomaksamisen suhteen. (Kaittä & Nyqvist 2014, 271.) Usein taloudellista väkivaltaa kokenut joutuu turvautumaan väkivallan tekijästä irtautuessaan sosiaaliturvaetuuksiin, joiden hakeminen voi olla hyvinkin haastavaa. (Christy ym. 2022, 485-486; Women's Aid 2019, 35; Ulmestig & Eriksson 2017; Howard & Skipp 2015, 41-44.) Mikäli kokija on taloudellisesti väkivaltaisen suhteen aikana ollut jo etuuksien saaja, voi kokijan etuuksiin liittyvien asioiden selvittelyssä olla huomattavia haasteita. Tekijä on saattanut asettaa itsensä etuuksien edunsaajaksi tai järjestää oman tilinumeronsa etuuksien maksutiliksi. (Howard & Skipp 2015, 41-44.) Mikäli taloudellisen väkivallan tekijänä on yhteisten lasten vanhempi, voi hän pyrkiä vaikeuttamaan lapsille kuuluvien etuuksien maksamista lähivanhemmalle.

Riippuvuudet taloudellisen väkivallan taustatekijänä

Riippuvuuksien ja taloudellisen väkivallan yhteys on merkittävä. Marilyn Howardin ja Amy Skippin (2015, 35) tutkimuksen mukaan yli puolet haastatelluista kertoi, että taloudellisen väkivallan taustalla on ollut riippuvuuksien, kuten huumeiden, alkoholin tai uhkapelaamisen rahoittamista. Riippuvuuksien vaikutukset taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamis- ja ohjaamistyöhön tuli näkyväksi myös tässä tutkielmassa:

”Paljon tilanteita, jossa perheenjäsen esim. puoliso on tehnyt velkaa toisen nimissä esim. peliongelman tai muun riippuvuuden/sairauden takia”.

Riippuvuus voidaan ymmärtää sosiaaliseksi, psykologiseksi, neurokemialliseksi, geeniperimäksi sekä yhteiskunnalliseksi ja kulttuuriseksi ilmiöksi. Riippuvuuden käsitteellä voidaan kuvata useita eri aineisiin ja toimintoihin kohdistuvia ongelmallisen, toistuvan ja pakonomaisen käyttäytymisen muotoja. Aineriippuvuudella tarkoitetaan päihteisiin liittyviä riippuvuuksia ja toiminnallisilla riippuvuuksilla esimerkiksi rahapeli-, seksi- tai internetiriippuvuutta. Riippuvaisella ihmisellä on tarve käyttää sellaista ainetta tai jatkaa sellaista toimintoa, joka vaikuttaa haitallisesti hänen tai hänen läheistensä elämään, eikä

hän haitoista huolimatta pysty lopettamaan käyttöä tai toimintaa. Lyhyellä aikavälillä riippuvainen saa toiminnastaan mielihyvää, mutta pitkällä aikavälillä riippuvuus aiheuttaa erilaisia haittoja riippuvaisen sekä hänen läheistensä elämään. Riippuvuuteen on usein yhteydessä muita ongelmia, kuten köyhyyttä ja väkivaltaa. Nämä vaikuttavat heikentävästi jokaisen perheenjäsenen ja usein muidenkin läheisten elämään. Mikäli riippuvuuksien yhteydessä esiintyy taloudellisia vaikeuksia ja lähisuhdeväkivaltaa, on ongelmien periytyminen sukupolvelta toiselle entistä todennäköisempää. (Jokinen 2021, 5-8; Pirskanen & Järvinen-Tassopoulos 2021, 14-15.) Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön osalta tekijän riippuvuusongelmat nousevat merkityksellisiksi sen vuoksi, että tutkimuksen mukaan väkivallalla on taipumusta jatkua, mikäli tekijä ei päädy avun piiriin. (Ronkainen 2008, 394-395).

Riippuvuusongelmat ovat yksi taloudellisen väkivallan syistä, mutta ne voivat myös altistaa taloudelliselle väkivallalle. Riippuvuusongelmien on havaittu vaikuttavan yleisesti ottaen väkivaltaiseen käyttäytymiseen, mutta taloudellisen väkivallan suhteen mekanismi on jokseenkin poikkeava. Riippuvuusongelmainen tekijä voi varastaa kokijalta rahaa riippuvuutta rahoittaakseen, mutta tilanteisiin ei välttämättä liity muuta väkivaltaa tai sen uhkaa. (Virolainen 2018; Kaittila 2017, 79.) Elina Seitz (2022) on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan taloudellisen väkivallan ja tekijän riippuvuuksien välistä yhteyttä Suomessa. Riippuvuuksien ja taloudellisen väkivallan yhteydestä taloudellisen väkivallan kokijoiden kokemien riippuvuuksien näkökulmasta, ei ole vielä tehty aiempaa tutkimusta Suomessa. Väkivaltaa ja taloudellista väkivaltaa tarkasteltaessa on täten myös tärkeää muistaa, että myös riippuvuusongelmaiset voivat olla taloudellisen väkivallan kokijoita. Tällöin taloudellisen väkivallan tunnistaminen voi olla erityisen haastavaa. Tämän toi esille myös eräs sosiaalityöntekijä:

"... toteen näyttäminen väärinkäytöksistä on hankalaa, varsinkin jos asiaan liittyy alkoholin tai huumausaineiden välittämistä."

Väkivallan kokijoilta usein odotetaan tietynlaista uhriutta ja epätyypillinen sekä epätyypillisesti käyttäytyvä väkivallan kokija voidaan sivuuttaa palvelujärjestelmässä. Ammatillisille muodostuu huolen tunnistamiseen ja lukemiseen kulttuurinen lukutaito, mutta se jättää usein huomiotta epätyypillisemmät signaalit. Väkivallan kohtaamisessa ja kokijan auttamisessa ammattilaiset tekevät havaintoja siitä, miten uhri, uhrin käytös ja väki-

vallan kokemus vastaavat aiemmin opittua tietoa väkivallasta. (Hurtig, Nikupeteri & Laitinen 2014, 267.) Tiedon tuottamisessa on täten tärkeää kiinnittää huomiota tiedon monimuotoisuuteen, taloudellisen väkivallan intersektionaaliseen luonteeseen sekä ilmiön marginaaleissa tapahtuvaan ja sinne sysäävään ulottuvuuteen.

4.2 Auttamistyön haasteiden rakenteelliset tekijät

Ammattilaisten osaaminen

Taloudellisen väkivallan kokijoiden avunsaannin edellytyksenä sekä yhteiskunnallisen muutoksen liikkeelle sysäämisessä avainasemassa on ammattilaisten osaamisen vahvistaminen taloudellisen väkivallan ilmiöstä (Voth Schrag 2019, 9). Tämän tutkielman kyselyyn vastanneista ammattilaisista vain pieni osa koki, ettei heillä olisi riittävää tietoa ja taitoa ilmiön kohtaamiseen, kokijoiden auttamiseen ja ohjaamiseen sekä ilmiön puheeksiottamiseen. Ammattilaisista vain noin 13% (N=15) koki, että taloudellisen väkivallan puheeksiottaminen asiakkaan kanssa on haastavaa. Ilmiön tunnistamiseen liittyviä haasteita koki noin 18% vastaajista (N=20), joista sosiaalityö taustaisia oli puolet (N=9). Tulos on ristiriitainen aiemman tutkimuksen kanssa. Kaittila ja Nyqvist (2014, 274) havaitsivat kirjallisuuskatsauksessaan, että auttamistyötä tekevien perheammattilaisten taloudellisen väkivallan tunnistaminen ja puheeksiotto on haastavaa. Myös Ruotsissa aikuissosiaalityötä vastaavassa sosiaalityön kontekstissa tehdyn tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijöiden kyky vastata taloudellisen väkivallan kokijoiden tarpeisiin on vaihtelevaa. Osa sosiaalityöntekijöistä tunnistaa taloudellisen väkivallan kokijoiden taloudellisen tuen tarpeet sekä tukevat kokijoita myös emotionaalisella tasolla, huomioiden myös heidän yksilöllisen tilanteensa. Kuitenkin osa sosiaalityöntekijöistä sivuuttaa taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyössä muita, kuin kokijoiden taloudellisen tuen tarpeita. (Ulmestig & Eriksson 2017, 565-566.) Tämän tutkielman aineistossa kyselyyn vastanneiden ammattilaisten vastauksista nousi esille taloudellisen väkivallan kokijoiden emootiot auttamistyötä vaikeuttavien tekijöiden osalta, mutta auttamistyön haasteisiin vastaamisen osalta taloudellisen väkivallan kokijoiden emotionaalisen tuen tarpeita ei juurikaan nostettu esille.

Ammattilaisista lähes 27% (N=30) koki, että taloudellisen väkivallan kokijan turvallisuuden varmistaminen on ollut hankalaa. Kokijan turvallisuuden varmistamiseen liittyvät haasteet eivät ole kuitenkaan nousseet haasteeksi talouteen liittyvissä palveluissa. Ero muihin ammattiryhmiin voi selittyä sillä, että talouteen liittyvissä palveluissa keskitytään nimenomaan taloustilanteen selvittämiseen ja parantamiseen. Kokija on voinut hakeutua talouteen liittyviin palveluihin vasta akuutin tilanteen rauettua ja hän voi olla samanaikaisesti asiakkaana myös muissa palveluissa, joissa keskitytään kokonaisvaltaisemmin kokijan tukemiseen. Taloudellisen väkivallan kokijan turvallisuus voi vaarantua usealla eri tasolla, joka sekkin haastaa ammattilaisten toiminnan mahdollisuuksia. Väkivallan kokija voi joutua esimerkiksi luopumaan vanhasta työstään suojatakseen yksityisyyttään väkivallan tekijältä. Yksityisyyden suojaaminen voi vaatia myös asunnon tai puhelinnumeron vaihtamisen. Yksityisyyden turvaamisen toimet luovat yhä enemmän taloudellista painetta väkivallan kokijalle, jonka vuoksi tiukassa taloudellisessa tilanteessa oleva voi jättää nämä elintärkeät toimet toteuttamatta. Ongelmallista auttamistyön kannalta on se, ettei taloudellisen väkivallan toteuttaminen välttämättä vaadi lainkaan fyysistä kontaktia väkivallan tekijän ja kokijan välillä. (Johnson ym. 2022, 2; Women's Aid 2019.)

Eräs väkivaltatyön avopalveluissa työskentelevä ammattilainen kuvasi huolta asiakkaan turvallisuudesta myös viranomaisasioinnissa:

”"Vakuuttava" tekijä voi onnistua helposti harhauttamaan viranomaisia, jotka eivät useinkaan epäile tekijän selityksiä ja voivat suostua tämän pyyntöihin hyvässä uskossa (eivät aina vaadi esim. dokumentteja liittyen yhteisiin varoihin tai lapsiin)”.

Taloudellista väkivaltaa kokeneiden turvallisuuden varmistaminen voi olla haastavaa ilmiön monimuotoisuuden sekä viranomaisyhteistyön vähäisyyden vuoksi. Ammattilaiset voivat ohjeistaa taloudellista väkivaltaa kokenutta tuntematta kuitenkaan kokijan toiminnan mahdollisuuksia rajaavaa lainsäädäntöä. Haaste on sekä ammattilaisten tietoihin ja taitoihin että rakenteellisiin tekijöihin liittyvä. Ulmestig ja Eriksson (2017, 566) tuovat tutkimuksessaan esille esimerkin, jossa poliisi toteaa taloudellista väkivaltaa kokeneelle, että hänen olisi hyvä säästää rahaa ja pakata kassi valmiiksi, mikäli kokee tarvetta paeta kodista väkivallan vuoksi. Poliisiviranomainen ei kuitenkaan tiennyt, ettei sosiaaliturvaetuuksien varassa elävällä ole mahdollisuuksia säästää rahaa, sillä säästöt laskeaan seuraavan kuukauden etuuden tulopohjaan. Tämä tarkoittaa sitä, ettei säästöjä ole

mahdollista kerryttää. Niin sanottu ”sukan varteen” säästäminen voi olla taloudellisen väkivallan kokijalle kohtuuttoman suuri riski, mikäli tekijä löytää piilotettuja rahoja.

Myös Christyn ym. (2022, 487) Englannissa tekemän tutkimuksen mukaan väkivaltatyön ammattilaisten näkemyksen mukaan auttamistyötä haastaa tietoisuuden puute taloudellisesta väkivallasta niin taloudellisen väkivallan kokijoiden kuin auttamistyötä tekevienkin keskuudessa. Ammattilaisten kokemus oli, että väkivaltatyön kenttä alkaa vasta pikkuhiljaa tunnistamaan taloudellisen väkivallan osaksi lähisuhteiden väkivaltaa ja tukemaan kokijoita. Tiedon puutteen katsotaan olevan yksi ensisijaisista taloudellisen väkivallan auttamistyön esteistä. Vaikka tutkimus on tehty Englannissa, on samanlaisista kokemuksista viitteitä myös suomalaisessa väkivaltatutkimuksessa (esim. Skaffari ym. 2021; Kaittila & Nyqvist 2014).

Eräs ammattilaisista oli huolissaan työyhteisönsä ammattitaidosta puuttua taloudelliseen väkivaltaan. Hänen esiin nostama keskustelu rikosilmoituksen tekemisestä oli laikaistu maton alle ja työyhteisössä hän oli joutunut kiusaamisen kohteeksi nostettuaan asian esille:

”...minulle naurettiin ja nauretaan edelleen. Joudun kuuntelemaan heittoja ”tee rikosilmoitus”. Eniten olen ymmälläni esimiehen asenteesta: äänen korottaminen kysymykseeni ja luentomainen puhetyyli. En olisi saanut ottaa asiaa puheeksi, kun kysyin, mikä on oikea tapa toimia, teenkö rikosilmoituksen vaiko tutkintapyyntö. En ole puuttunut asiaan. Olen asiakkaani kanssa keskustellut viimeksi eilen hänen tilanteestaan. Mielestäni viranhaltijoina syyllistymme virkavirheeseen ja asiakkaan heitteille jättämiseen, kun asiaan ei puututa.”

Ammattilaisten tiedon puute voi johtaa taloudellisen väkivallan kokijoiden tilannetta alentavaan puheeseen myös viranomaisten taholta. Aiemman tutkimuksen mukaan taloudellisen väkivallan kokijoilla on kokemuksia epäasiallisesta kohtelusta viranomaisasiainnissa. Kokijat ovat raportoineet joidenkin sosiaalityöntekijöiden aikuissosiaalityössä sekä lastensuojelussa kohdelleen heitä töykeästi ja epäkohteliaasti sekä puhuneen heistä ja heidän tilanteestaan alentavasti. (Christy ym. 2022, 489; Ulmestig & Eriksson 2017, 565-566.)

Viranomaisasiointiin liittyy myös riski taloudellisen väkivallan kokemusten uusiutumiseen. Tämä johtuu ammattilaisten tietoisuuden puutteesta taloudellisen väkivallan ilmiöstä. Kokijat voivat joutua taloudellisen kontrollin kohteeksi hakiessaan harkinnanvaraisuuteen perustuvia etuuksia. Aiempien tutkimusten mukaan osa sosiaalityöntekijöistä-

kin vaatii taloudellisen väkivallan kokijoilta tarkkaa selontekoa siitä, mihin asiakkaat sosiaaliturvan rahallisia etuuksia käyttävät. Rahaan liittyvä kontrollointi siten jatkuu myös viranomaisasioinnissa. Sosiaalityöntekijät eivät aina myöskään perustelleet riittävästi taloudellisen tuen myöntämisen tai epäämisen perusteita taloudellista väkivaltaa kokeenille. Tämä aiheutti epävarmuutta taloudellisen väkivallan kokijoiden taloudellisessa tilanteessa. (Ulmestig & Eriksson 2017, 565-566.) Myös tämän tutkielman aineistossa eräs vastaaja nosti esille sosiaalityöntekijän harjoittaman taloudellisen kontrollin:

”Myös työntekijät pystyvät virka-asemassa päättämään asiakkaan taloudellisista asioista ja esim. päihdenuoren kohdalla työntekijän oma etiikka määrittää paljon miten nuorelle taloudellista tukea myönnetään tai ollaan myöntämättä. Esim. nuorella ei ollut astioita asunnossa, kun hän oli kerran saamansa astiat heittänyt pois. Hänelle ei suostuttu myöntämään astioita toista kertaa itsenäistymisvaroista, vaikka hänellä oli [useita tuhansia] euroja itsenäistymisvaroja vielä jäljellä ja kodin hankinnat tehty. Nuori söi kertakäyttöastioista”.

Tämänkaltaiset kokemukset ovat taloudelliselle väkivallalle tyypillistä taloudellista kontrollia. Tämänkaltaiset kokemukset pahimmillaan toistavat kokemuksia taloudellisesta itsenäisyyttä vähentävästä vallankäytöstä ja kontrollista (Christy ym. 2022, 492; Ulmestig & Eriksson 2017, 565-566; Laakso & Drevdahl 2006).

Sen lisäksi, että taloudellista väkivaltaa kokevat eivät tiedä tarjolla olevista palveluista ja tuesta, ei aiempien tutkimusten mukaan myöskään taloudellista väkivaltaa kohtaavat ammattilaiset tiedä, millaista apua ja tukea kokijoille on saatavilla (Christy ym. 2022, 492). Kuitenkin tämän tutkielman tulokset olivat päinvastaiset. Kyselyyn vastanneista ammattilaisista vain 15 % (N=17) koki, ettei tiennyt miten taloudellista väkivaltaa kokenutta olisi voinut auttaa ja alle 15% koki, ettei tiennyt mihin kokijan voisi ohjata (N=16) tai ketä voisi konsultoida asiakkaan asiaan liittyen (N=15). Mikään ammattiryhmä ei erikseen korostanut ammattilaisten tiedossa puutteita taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamisen ja ohjaamisen sekä konsultoinnin suhteen, mutta vastaajista 12,5% (N=9) koki haasteita näillä kaikilla osa-alueilla.

Tämän tutkielman tulosten ja aiempien tutkimusten tulosten välistä ristiriitaa ammattilaisten näkemyksistä omaan tietoon ja taitoon liittyvistä tekijöistä voi selittää se, että tässä tutkielmassa kysely on kohdennettu TVT -hankkeen hankekumppaneille, jotka ovat voineet saada jo ennen kyselyyn vastaamista jonkinlaista tietoa taloudellisesta väkivallasta. Ristiriitaa voi selittää myös se, että ammattilaisten kokemukset voivat erota taloudellisen väkivallan kokijoiden kokemuksista. Tyypillisesti taloudellisen väkivallan

tutkimus on keskittynyt taloudellisen väkivallan kokijoiden tutkimiseen. Eroa voi selittää myös se, että aiempaa tutkimusta ei ole juurikaan tehty Suomessa. Taloudellisen väkivallan kokijoiden kokemuksia avun saamisesta on Suomessa kuitenkin sivuttu viimeaikaisissa pro gradu -tutkielmissa, mutta aihetta on syytä tutkia lisää. Ammattilaisten kokemusta omista tiedoista ja taidoista taloudellisen väkivallan osalta voi selittää se, että Suomessa viime vuosina panostettu väkivallan vastaisiin ohjelmiin. Suomessa on vuodesta 2017 alkaen toiminut Sosiaali- ja terveysministeriön alainen toimikunta (NAPE) naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi. Toimikunnan toiminta liittyy Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta eli niin sanottuun Istanbulin sopimukseen. Tämän lisäksi Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL) koordinoi valtakunnallista lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyötä. THL:n asettama ohjausryhmä on osana Kansallisen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen -ohjelmaa arvioinut lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisen tavoitteita ja toimenpiteitä. Ohjelman tavoitteena on ehkäistä alle 25-vuotiaiden tapaturmia ja itsemurhan sekä alle 18-vuotiaisiin kohdistuvaa väkivaltaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Yhteiskunnan rakenteet ja lainsäädäntö

Rakenteellisella tasolla haasteita nähtiin lainsäädäntöön ja juridiikkaan, palvelujärjestelmän puutteisiin, pankkiasioinnin haasteisiin sekä kielellisiin ja kulttuurisiin haasteisiin liittyen. Ammattilaisista lähes 40% kohtasi taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamiseen ja ohjaamiseen liittyvässä työssä haastavia juridisia ongelmia (N=43) sekä koki tämänhetkisen lainsäädännön olevan epäreilu taloudellisen väkivallan kokijoita kohtaan (N=41). Ammattilaisten kokemat haastavat juridiset ongelmat voidaan nähdä liittyvän sekä ammattilaisten osaamiseen, mutta myös yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön yleisesti. Käsittelen haastavia juridisia ongelmia ammattilaisten osaamiseen liittyvänä tekijänä myöhemmin tässä tutkielmassa auttamistyön haasteisiin vastaamisen rakenteellisia tekijöitä koskevassa luvussa 5.2.

Tämänhetkisen lainsäädännön katsotaan olevan epäreilu kaikkia lähisuhdeväkivallan muotoja kokevia kohtaan. Lainsäädännössä rangaistavuus perustuu vainoamista lukuun

ottamatta yksittäiseen väkivallan tekoon, eikä se huomioi tekijän luonnetta, taustaa, aikaisempia tekoja, eikä tekijän ja uhrin läheistä suhdetta. Tämänkaltainen ajattelu sopii huonosti pitkäkestoiseen ja monimuotoiseen lähisuhdeväkivaltaan. (Kainulainen & Niemi 2017, 139-140.) Taloudelliseen väkivaltaan liittyvää lainsäädäntöä, yhteiskunnallisia käytäntöjä, kulttuuria ja politiikkaa haastaa ilmiön linkittyminen lähisuhdeväkivallan lisäksi talouteen. Raha-asioista ja talouteen kohdistuvista rikoksista säädetään useissa eri laeissa, kuten avioliittolaissa, rikoslaisissa sekä luotto-, velka- ja omistajuusasioissa (Kaittila 2017, 86). Taloudellisen väkivallan kokijoita koskettavien lakien ja käytäntöjen muovaamisessa taloudellisen väkivallan ehkäisemiseksi ja palveluiden räätälöimiseksi tulee huomioida kokijoiden kompleksiset tarpeet. Taloudellisen väkivallan estämiseksi, palveluiden saavutettavuuden ja tuen parantamiseksi tarvitaan merkittäviä muutoksia lainsäädännön tasolla. (Christy ym. 493).

Lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan erityisyyden sekä rikoslain puutteiden vuoksi väkivallan toteen näyttäminen on haasteellista. Ammattilaiset tunnistavat samankaltaisia haasteita myös taloudellisessa väkivallassa. Eräs viranomaistaustainen vastaaja kuvasi lainsäädännön epäoikeudenmukaisuutta seuraavasti:

”Kokemukseni on, että poliisin kautta asian hoitaminen ei tuota tulosta koska ei voida osoittaa kuka velan on tehnyt ja tämä koetaan ymmärrettävästi hyvin epäoikeudenmukaisena”.

Merkittävää kuitenkin on, että viranomais-, sekä kunta- tai kaupunkitaustaisista vastaajista yksikään ei ollut kohdannut haastavia juridisia ongelmia taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyössä, vaikka muissa ammattiryhmissä näitä esiintyi tasaisesti. Tämä selittynee osin sillä, että taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyön haasteet ovat erilaisia eri paikoissa. Viranomais- sekä kaupunki- ja kuntaorganisaatioissa tapahtuva työ voi olla luonteeltaan sellaista, ettei työssä kohdata haastavia juridisia ongelmia. Toisaalta taustaorganisaatio voi olla myös sellainen, jossa nimenomaan keskitytään juridisiin erityiskysymyksiin, kuten rikosten sovitteluun, poliisin tehtäviin tai oikeusavun tarjoamiseen.

Ammattilaisten vastauksissa nousivat esille lainsäädännön ja yhteiskunnan rakenteiden mahdollistavan taloudellisen väkivallan harjoittaminen. Ammattilaisten kuvauksissa tuli esille lapsiin liittyvien huolto- ja tapaamisriitojen oikeudellisten prosessien toistuvat viereillepanot, yhteishuollossa olevien lasten asioiden hoitamisen vaikeuttamisen sekä

maahanmuuttajien ja pakolaisten oleskelulupa asian vireillä olon hyödyntämisen taloudellista väkivaltaa harjoittaessa sekä viranomaisprosessien hitaus. Näiden lisäksi ilmeni myös kokijoiden haluttomuutta viedä taloudellista väkivaltaa viranomaisten tietoon heidän pelätessään tästä koituvan kuluja itselleen. Kokijalle koituvat kulut voivat olla esimerkiksi yhteisten tai toisen tekemien velkojen kaatumista kokijan maksettavaksi, oikeudenkäyntikuluja sekä kuluja voi syntyä esimerkiksi henkilöilystodistuksen, pankkikorttien ja -tunnusten sekä mahdollisen uuden kodin hankintaan liittyen. (Women's Aid 2019, 41-42.) Eräs väkivaltatyön avopalveluiden työntekijä nosti esille myös aviopuolisoiden elatusvelvollisuuden haasteeksi taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamisessa:

”Järjestelmä pakottaa ... ihmisiä ottamaan avioeron ja tekemään osituksen, jotta he ovat oikeutettua Kelan tukiin (ja aviopuolison elatusvelvollisuus kumoutuu). ...avioeron hakeminen voi olla todella merkityksellinen haaste, eivätkä he ole valmiita sitä hakemaan”.

Myös Kaittila (2017, 86) kritisoi väitöskirjassaan toimeentulotuen pohjautumista avioliittolain (13.6.1929/234) mukaiseen elatusvelvollisuuteen, jonka mukaan puoliso on velvollinen vastaamaan omien kulujensa lisäksi puolisonsa elämisen kuluista. Lainsäädäntö ajaa avioliitossa elävät riippuvaisiksi puolison taloudellisesta avusta ja siten se mahdollistaa rahaan liittyvän vallankäytön ja vahingoittamisen.

Neljän väkivaltaerityisissä palveluissa, turvakodilla ja väkivaltatyön avopalveluissa, työkentelevän ammattilaisen vastauksessa nousi esille auttamistyötä haastavan se, että taloudellisen väkivallan tekijä on ottanut haltuunsa kokijan pankkikortin ja/tai verkkopankkitunnukset sekä mahdollisesti myös henkilöilystodistuksen:

”Kokijalla on jäänyt henkilötunnukset ja verkkopankkitunnukset kotiin tekijän luo. Haaste uusia pankkikortti tai saada uudet verkko[pankki]tunnukset, kun tarvitsisi henkilöpaperit siihen”.

Ammattilaiset toivat esille, että taloudellinen väkivalta jatkuu siihen saakka, kunnes kokijan pankkitili saadaan suojattua. Tämä voi toisinaan kestää hyvin pitkään, mikäli kokijalla ei ole käytössään asiakirjaa henkilöilystodistamiseen. Myös taloudellisen väkivallan kokijoista 70% kokee, että talouteen liittyvien instituutioiden, kuten pankkien, tulisi tarjota aiempaa enemmän tukea asiakkailleen, jotka ovat joutuneet taloudellisen väkivallan uhriksi (Sharp-Jeffs 2015, 35).

Henkilöllisyyden todentamisella on vahvat perusteet väärinkäytösten estämiseksi, mutta fyysisenä asiakirjana esiintyvä henkilöllisyystodistus tai passi ovat helposti kontrolloitavissa. Henkilöllisyyden tunnistaminen on kuitenkin muuttumassa. Hallitus esittää, että Suomessa otetaan vuonna 2023 käyttöön digitaalinen henkilöllisyystodistus henkilökortin ja passin ohelle. Digitaalinen henkilöllisyystodistus katsotaan olevan aiempaa tietoturvallisempi, joustavampi ja yhdenvertaisempi tapa todentaa henkilöllisyys. Se olisi riippumaton palveluntarjoajista tai maksullisista asiakassuhteista ja sen tarkoituksena olisi, että henkilöillä olisi mahdollisuus esittää viranomaisen vahvistama henkilöllisyys sekä henkilöllisyyteen liittyviä vahvistettuja tietoja erilaisissa asiointitilanteissa ja hallita itse omia tietojaan myös digitaalisessa ympäristössä. (Valtiovarainministeriö 2022.) Digitaalinen henkilöllisyystodistus voi vähentää henkilöllisyystodistuksiin ja pankkiasiointiin liittyvää taloudellista kontrollia, mutta digitaalisten toimintojen käyttö vaatii käyttäjältä taitoja, joihin kaikilla ei kuitenkaan ole valmiuksia.

Lainsäädäntöön ja pankkiasiointiin liittyvät haasteet linkittyvät vahvasti kokijan kielellisiin, kulttuurisiin ja toimintakykyyn liittyviin erityisyyksiin. Eräs turvakodin työntekijä toi ilmi digitalisaation vaikutukset taloudelliseen väkivaltaan:

”Pankkiasioiminen on muuttunut haasteelliseksi, koska suurin osa asioimisesta tapahtuu sähköisesti”.

Turvakodin työntekijän vastauksesta voidaan tulkita, että he, joilla ei ole nykyteknologian vaatimia digitaitoja, ovat suojattomammassa asemassa taloudellisen väkivallan osalta muihin verrattuna. Sairaudet, toimintakyvyn aleneminen ja riippuvuus toisista ihmisistä lisäävät riskiä joutua taloudellisen väkivallan kohteeksi (Taiveaho 2017, 23). Kun itsellä ei ole tietoja ja taitoja hoitaa nykyteknologian vaatimusten mukaisesti omia raha-asioita, on taloudellisen väkivallan tekijän helppo käyttää tätä teknologiaa hyväkseen taloudellista väkivaltaa toteuttaakseen.

Taloudellisen väkivallan kokijoiden kielelliset ja kulttuuriset erityisyydet nousivat esille erityisesti sekä sosiaalityössä, että turvakodilla tehtävässä auttamistyössä. Ammattilaisten kerronnassa tulivat esille maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaisten lainsäädäntöön ja omaan oikeuksiin liittyvät heikot tiedot sekä turvakodilla työskentelevän ammattilaisen kokemus tulkkauspalveluiden saavutettavuudesta:

”Joskus ollut haastavaa saada asiakkaalle apua, kun suomen kielen taidottoman asiakkaan on pitänyt päästä asioimaan pankkiin saadakseen uudet verkkopankkitunnukset, ettei kumppani pääse tämän varoihin käsiksi. Asiakas olisi tarvinnut

asioimiseen pankissa avukseen tulkin paikan päälle. Lopulta asia hoitunut, mutta useamman päivän viiveellä, koko tuon ajan toisella ollut pääsy asiakkaan varoihin”.

Ammattilaisten kokemukset kielellisistä ja kulttuurisista haasteista ovat ymmärrettäviä. Vieraskielisten asioinnin mahdollistavien tulkkaukspalveluiden saavutettavuus on hyvin paikkakuntakohtaista ja erityisesti harvinaisten kielten osalta. Epäselviä ovat myös tilanteet, joissa kokija tarvitsee tulkkaukspalveluita, mutta ei tiedetä kuka palvelun kustantaa. Toisinaan tulkkaukspalveluiden käyttöä pelätään, sillä kielelliset ja kulttuuriset piirit voivat olla hyvinkin pieniä eikä asiakas ole vakuuttunut tieto- ja yksityisyyden suojasta. Women’s Aid (2019, 15) raportin mukaan maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaisilla ei välttämättä ole riittävästi tietoa asuinmaan lainsäädännöstä ja auttamisen palveluista. Tämän lisäksi kulttuuriset tekijät voivat vaikuttaa taloudellisen väkivallan kohteena olevan naisen ymmärrykseen omasta asemasta ja oikeuksista. Maahanmuuttaja- tai pakolaistaustaisilla voi olla meneillään useita byrokraattisia prosesseja, jotka vaikuttavat henkilön oikeuksiin ja asemaan yhteiskunnassa. Tämä itsessään vaikuttaa jo merkittävästi henkilön taloudelliseen tilanteeseen, ja näin ollen taloudellisen väkivallan auttamistyö voi olla hyvin haastavaa. Supriya Singh (2021, 99) tuo esille, että väkivallan tekijän uhkailut voivat kietoutua taloudellisiin ja maassa oleskelun oikeuksiin liittyviin asioihin. Ilmiö nousi esille myös tässä tutkielmassa, kuten eräs sosiaalityö taustainen vastaaja kertoi:

”... saatetaan uhata ja pelotella sekä taloudellisilla asioilla että maasta karkoituksella”.

Kielelliset, kulttuuriset sekä iän, vamman tai sairauden aiheuttaman toimintakyvyn alenemisen tuomat erityisyydet voidaan katsoa kuuluvaksi yksilötason tekijöihin siltä osin, miten ne vaikuttavat yksilön tietoihin ja taitoihin sekä sitä kautta yksilön toiminnan mahdollisuuksiin. Erityisesti nämä erityistarpeisiin liittyvät haasteet ovat kuitenkin rakenteellisiin tekijöihin liittyviä haasteita. Tasa-arvoisuuteen ja heikommassa asemassa olevista huolta pitävä yhteiskuntamme palvelujärjestelmiseen, tulisi olla vastuussa näiden yksilöiden mahdollisuuksista toteuttaa oikeuksiaan ja toimia yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä. Haastavaksi nouseekin yhtälö, jossa kokijalla on erityisiä tarpeita tai hän on maahanmuuttajataustainen, mutta sektoroitunut väkivallan auttamistyön palvelujärjestelmä vaatii vahvaa toimijuutta avun saamiseksi eli asiakkaaksi hakeutuakseen. Suvi Ronkainen (2008, 394) toteaa, että mitä monimutkaisempi ja sattumanvaraisempi palvelujärjestelmä on, sen suurempaa osaamista avun hakeminen edellyttää. Palvelujärjestelmän vastuu taloudellisen väkivallan pysäyttämisessä nouseekin merkittävään rooliin.

Taloudellisen väkivallan kokijoilla tulee olla riittävästi tietoa käytettävissä olevista tuista ja palveluista väkivaltaisesta suhteesta irrottautuakseen. (Singh 2021, 103.) Täytyy kuitenkin muistaa, että mikäli väkivaltaa kokeneet löytäisivät tiensä heitä tukeviin palveluihin, ei heidän tilanteensa kuitenkaan muutu, mikäli turvattomuus ympäristössä jatkuu. Kokijan jäädessä väkivaltaiseen suhteeseen tai silloin, kun riittäviä turvaamistoimia ei ole pystytty tekemään, väkivalta usein jatkuu. Tämä johtuu siitä, että vain harvoin väkivallan tekijä hakeutuu avun piiriin. (Ronkainen 2008, 394.) Tämä näkyi myös tässä tutkimuksessa. Kyselyyn vastanneet ammattilaiset eivät kuitenkaan nostaneet taloudellisen väkivallan tekijän avun piiriin hakeutumattomuutta haasteeksi kokijoiden auttamistyössä.

5 Auttamistyön haasteisiin vastaaminen

5.1 Yksilölliset tekijät

Tutkielman analyysin tuloksena aineistosta kuvautui taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteisiin vastaamiseen liittyen yksilöllisiä sekä rakenteellisia tekijöitä. Näitä yksilöllisiä tekijöitä olivat erityisesti kokijoiden tietoisuuden lisääminen taloudellisen väkivallan ilmiöstä sekä siitä, millaisia toimenpiteitä kokijan tulee tehdä jouduttuaan taloudellisen väkivallan kohteeksi. Kahdeksan kyselyyn vastanneista ammattilaisista toivoi, että taloudellisen väkivallan kokijoille kehitettäisiin esite tai nettisivu, jota ammattilaiset voisivat jakaa taloudellisen väkivallan kokijoille:

”esite muodossa oleva ”tietopaketti”, jonka voisi antaa asiakkaalle, josta ilmenee mitä taloudellinen väkivalta on, mistä apua jne.”

Myös konkreettisia esimerkkejä taloudellisesta väkivallasta ja listausta sen eri muodoista kaivattiin ilmiön moninaisuuden selkiyttämiseksi:

”Listausta erilaisista taloudellisen väkivallan muodoista, ehkä esimerkkien kanssa. Listan avulla voisi konkretisoida asiakkaalle taloudellista väkivaltaa ja auttaa häntä tunnistamaan väkivaltaa”.

Kokijoiden tietoisuuden lisääminen taloudellisen väkivallan auttamistyötä tukevana toimenpiteenä vastaa hyvin aineistossa aiemmin esitettyihin havaintoihin auttamistyön haasteista. Jotta taloudellisen väkivallan kokijat osaisivat hakeutua avun piiriin ja olisivat valmiita ottamaan apua vastaan, tulee heidän ymmärtää olevansa taloudellisen väkivallan uhreja. Taloudellisen väkivallan kokijat eivät aina koe muita lähisuhdeväkivallan muotoja, joiden vuoksi palveluihin yleensä hakeudutaan. On siis tärkeää, että tieto taloudellisen väkivallan ilmiöstä tavoittaa koko yhteiskunnan. Tämä tarkoittaa ilmiöön liittyvää aktiivista tiedottamista ja tunnetuksi tekemistä tiedon eri alustoilla, kuten sosiaalisessa mediassa, kampanjoissa, podcasteissa ja koulutuksessa. Tämän lisäksi tarvitaan yleistä asenteen muutosta ja taloudellisen väkivallan kokijoiden riskissä olevien varhaista tunnistamista. (KPGM 2020, 18.) Taloudellisen väkivallan kokijoiden varhainen tunnistaminen on oleellista, sillä usein kokijat tunnistavat kokemansa taloudellisen väkivallan vasta jälkikäteen (Howard & Skipp 2015, 33).

Ammattilaiset nostivat esille tarpeen taloudellisen väkivallan kartoituslomakkeelle, joka helpottaisi niin kokijoiden kuin ammattilaistenkin taloudellisen väkivallan tunnistamista:

”Kysymyspatteristo taloudellisen väkivallan kartoittamiseksi helpottaisi asiakkaalle hahmottamaan mikä on taloudellista väkivaltaa”.

Turvakodilla työskentelevän ammattilaisen näkemyksen mukaan kartoituslomaketta voisi käyttää myös asiakkaan tilanteen arvioinnin tukena:

”Taloudellisen väkivallan kartoituslomake, jonka voi käydä yhdessä asiakkaan kanssa läpi. Tällainen lomake voisi toimia osana muuta asiakkaan tilanteen arviointia”.

Taloudelliseen väkivaltaan on kehitetty taloudellisen väkivallan mittareita, kuten 'the Scale of Economic Abuse' eli SEA (Adams ym. 2008) ja sen päivitetty versio SEA-2 (Adams ym. 2020) sekä tästä lyhennetty versio SEA-12 (Postmus ym. 2016). Tarve taloudellisen väkivallan kartoitukseen tarkoitettulle lomakkeelle on ilmeinen, sillä yleiset väkivaltaa kartoittavat lomakkeet sisältävät tyypillisesti vain yhden kysymyksen taloudellisesta väkivallasta (mt., 693). Näin on myös Suomessa käytössä olevassa vakavan parisuhdeväkivallan tunnistamiseen tarkoitettussa MARAK-riskinarviointilomakkeessa. TVT -hankkeen työskentelyssä on kehitetty suomalaiseseen kontekstiin sopivampi taloudellisen väkivallan kartoituslomake, joka pohjautuu SEA -mittaristoihin. Lomakkeen toimivuutta testataan tällä hetkellä, ja Lapin yliopiston sosiaalityön opiskelijat Noora Nieminen ja Satu Utriainen arvioivat lomakkeen toimivuutta ammattilaisten käyttökokemusten perusteella keväällä 2023 valmistuvassa pro gradu -tutkielmassaan. Taloudellisen väkivallan systemaattinen kartoittaminen on merkityksellistä, sillä Marilyn Howardin ja Amy Skippin (2015, 53) tutkimuksen mukaan taloudellisen väkivallan systemaattinen ja rutiininomainen kysyminen asiakkailta lisäsi taloudellisen väkivallan esiintyvyyttä yhdestä prosentista 27 prosenttiin.

Ammattilaisten näkemyksissä kuvastui, että taloudellisen väkivallan ilmiöstä tulee saada lisää tietoa sekä työkaluja sen tunnistamiseen. Taloudellisen väkivallan kokijat tarvitsevat erityisesti tietoa omista oikeuksistaan sekä siitä, millaisia toimenpiteitä heidän tulee tehdä taloudellisen väkivallan kohteeksi jouduttuaan:

”Esitteen/lehtisen keskeisistä asioista mitkä täytyy huomioida, kun joutuu taloudellisen väkivallan uhriksi. (ns. ensiapu asiakkaalle)”.

Taloudellisen väkivallan pysäyttämiseksi ja omien oikeuksien ajamiseksi joudutaan usein tekemisiin useiden eri lainsäädäntöjen ja palveluntarjoajien kanssa. Onkin täten ymmärrettävää, että ammattilaiset kaipaavat kokijoiden tueksi selkeää tietoa omista oikeuksistaan ja toimenpidelistaa vaadittavista toimista taloudellisen väkivallan pysäyttämiseksi. Työkaluja ja esitteitä sekä lehtisiä kehitettäessä on tärkeää ymmärtää taloudellisen väkivallan kokijoiden erityiset elämäntilanteet, turvallisuuteen liittyvät kysymykset ja taloudelliset strategiat, joita he käyttävät selviytyäkseen taloudellisesta väkivallasta. (Sanders 2015, 24).

Taloudellisen väkivallan kokijoiden tiedon lisäämisessä ammattilaisilla on iso vastuu. Sosiaalihuollon asiakaslaissa (22.9.2000/812) säädetään, että *”sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan”*. Tämän lisäksi säädöksessä mainitaan, että selvitys on annettava asiakkaalle siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Niin ikään tämän tutkielman aineistostakin nousi esille, että taloudellisen väkivallan kokijoille suunnatun informaation tulee tavoittaa kokijat heidän omalla kielellään. Informaatiota suunniteltaessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että informaatiota tuotetaan myös niille riskiryhmille, jotka ovat suuressa riskissä joutua taloudellisen väkivallan kohteeksi, kuten vammaisille ja vanhuksille.

Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteita kuvatessaan ammattilaiset nostivat esille yksilöllisinä tekijöinä taloudellisen väkivallan kokijoiden tietoon ja taitoon liittyvien tekijöiden lisäksi taloudellisen väkivallan kokijan tunteet sekä kokijan ja tekijän riippuvuudet. Ammattilaiset eivät kuitenkaan nostaneet taloudellisen väkivallan kokijoiden emotionaalisen tuen tarpeita, eikä kokijan sekä tekijän riippuvuuksia esille kuvattaessaan millaisia työkaluja tai osaamistarpeita he kaipaisivat auttamis- ja ohjaamistyön tueksi. Tätä voi selittää palvelujärjestelmän sektoroitunut luonne. Auttamis- ja ohjaamistyötä tekevät ammattilaiset voivat kokea riippuvuuksien hoidon terveyden- ja sosiaalihuollon päihdepalveluihin, vaikkakin riippuvuuksien parissa työskennellään todennäköisesti jollain tasolla kaikkien vastaajien palvelusektoreilla. Selittävänä tekijänä voi lisäksi olla, että ammattilaiset kokevat haasteista huolimatta auttamistyön palveluiden jo nyt tukevan taloudellisen väkivallan emotionaalisia tuen tarpeita. Sosiaalialan työhän on

oleellisilta osin psykososiaalista työtä. Sosiaalityön tavoitteena on mahdollistaa asiakkaille voimavaroja kehittää, oppia, sopeutua ja muokata omaa elämäntilannetta sekä sosiaalisia olosuhteita (Sayed 2015, 8).

5.2 Rakenteelliset tekijät

Ammattilaisten osaaminen

Kuvatessaan, millaisia haasteita ammattilaiset olivat työssään taloudellista väkivalta kokeneiden auttamisessa kohdanneet, koki suurin osa ammattilaisista heillä olevan hyvät tiedolliset ja taidolliset valmiudet. Kuitenkin, kun ammattilaisilta kysyttiin, millaista saamista tai työkaluja he kaipaisivat työssään, jossa voivat kohdata taloudellisen väkivallan kokijoita, useat heistä nostivat esille tiedollisia ja taidollisia osaamistarpeita. Ammattilaiset toivoivat lisää tietoa taloudellisen väkivallan ilmiöstä sekä siihen liittyvästä lainsäädännöstä:

”Koulutusta taloudellisen väkivallan eri muodoista yksityiskohtaisemmin ja juridisen puolen kysymyksiin liittyen”.

Kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijätaustaisista ammattilaisista puolet (N=9) koki haasteita taloudellisen väkivallan tunnistamisessa. Tulokset eivät yllätä, sillä lähisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutusta on ollut sosiaalityön opinnoissa tarjolla hyvin vähän, ja huomattavalla osalla maisterivaiheen opiskelijoista perustiedot lähisuhdeväkivallan ilmiöstä ovat puutteellisia. Voidaan myös todeta, että lähisuhdeväkivaltaan liittyvä osaaminen on ylipäättään palvelujärjestelmässämme puutteellista ja osaaminen keskittyy perinteisesti kolmannelle sektorille turvakoteihin ja väkivaltatyön avopalveluihin. (Piippo, Nyqvist & Suonio 2019, 164.) Kuitenkin tässä tutkielmassa näyttäytyi myös perinteisten väkivaltatyön osaajien, turvakotien ja väkivaltatyön avopalveluiden ammattilaisten, tiedon lisäämisen tarpeet. Tämän tutkielman aineiston valossa näyttää siltä, että väkivaltatyön avopalveluiden ja turvakotien tiedolliset puutteet paikantuvat erityisesti juridiseen osaamiseen, kun taas sosiaalityö ja viranomaistaustaisten vastaajien tiedolliset puutteet asettuvat taloudellisen väkivallan ilmiön ymmärtämiseen ja sen tunnistamiseen. Väkivaltatyön ammattilaisten koulutusta taloudelliseen neuvontaan ja ohjaukseen

tulisi ehdottomasti lisätä, jotta he voivat tukea väkivaltaa kokeneiden taloudellisia tarpeita sekä tunnistaa taloudellista väkivaltaa. (Singh 2021, 109; Voth Schrag 2019, 322).

Sosiaalityössä toimivista ammattilaisista vain 20% (N=4) on kohdannut taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyössä haastavia juridisia ongelmia. Tätä käsitystä vahvistaa ajatus sosiaalityön oikeudellistumisesta. Sosiaalityön oikeudellistumisella tarkoitetaan yhteiskunnallisten ilmiöiden, asioiden ja/tai alueiden tulemista tai muuntumista oikeudelliseksi, saattamista oikeudellisen sääntelyn piiriin ja oikeudellisen ratkaisutoiminnan kohteeksi. Sosiaalialalla tämä on tarkoittanut asiakkaiden yhä laajempien elämämaailmojen ja sosiaalityön ammattilaisten arkipäiväisen työn määrittelemistä hienojakoistuvan ja lisääntyvän oikeussääntelyn alaan. (Tuulari, Harrikari, Lappi, Hautala, Kemppainen, Laitinen ja Lohiniva-Kerkelä 2020, 8.) Sosiaalityöntekijän työkentällä tuleekin usein hallita useita eri lainsäädäntöjä oman varsinaisen toimialan lisäksi. Yksi sosiaalityöntekijä kuvasi, että hän kaipasi lisää juridista osaamista esimerkiksi avioerotilanteisiin.

Sosiaalityöntekijän esille nostama esimerkki avioerosta kuvastaa hyvin taloudellisen väkivallan kokijoiden tilanteisiin liittyvien moninaisten lainsäädäntöjen osaamisen tarvetta. Avioliitolla ja sen päättymisellä on useita vaikutuksia aviopariin, ja heidän oikeuteensa ja velvollisuuksiinsa suhteessa toiseen ja yhteiseen omaisuuteen tai velkoihin. Tämän lisäksi avioliiton päättymisellä on vaikutuksia mahdollisten yhteisten lasten hoitoon, huoltoon ja tapaamiseen (Ks. avioliittolaki 13.6.1929/234). Täten taloudellista väkivaltaa kohdatessa tarvitaan tietämystä useammista eri lainsäädännöistä sekä yleisesti juridiikasta ja lainkäytöstä.

Suomalaisessa sosiaalityössä merkityksellistä on sosiaalityöntekijöiden tekemien päätösten vahva harkintavalta. Ratkaisuja tehdään tapaus- sekä tilannekohtaiseen harkintaan perustuen. Tämä voi joltain osin selittää sosiaalityöntekijöiden kokemuksia siitä, etteivät he juurikaan ole kohdanneet haastavia juridisia ongelmia eivätkä koe tarvitsevansa tiedon lisäämistä lainsäädäntöön liittyvistä asioista. Oikeudellinen säätely jättää usein ratkaisijalle harkintavaltaa yksittäisten tilanteiden ratkaisemisessa, mutta päätöksenteon taustalla on kuitenkin aina sääntelyn tavoitteet, arvot ja periaatteet. Päätöksenteko perustuu eri vaihtoehtojen harkintaan ja sen vaihtoehdon valintaan, jossa asiakkaan etu ja ihmis- sekä perusoikeudet toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla. Päätöksenteon tulee lisäksi muilta osin täyttää lainsäädännössä sille asetetut vaatimukset.

(Tuulari ym. 2020, 17.) Onkin arvioitu, että sosiaalityöntekijät, jotka voivat käyttää päätöksenteossään harkintavaltaa asiakkaan asian ratkaisemiseksi, pystyvät tarjoamaan taloudellisen väkivallan kokijoille parempaa apua. Epäselväksi on kuitenkin jäänyt, miksi kaikki sosiaalityöntekijät eivät hyödynnä harkintavallan mahdollisuuksia taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamisessa. (Ullestig & Eriksson 2017, 566, 568.)

Osa ammattilaisista koki, että oman tiedon kartuttaminen taloudellisesta väkivallasta lisäisi valmiuksia taloudellisen väkivallan puheeksiottoon asiakkaiden kanssa. Tämä tuli hyvin ilmi viranomaistaustaisen vastaajan tekstiotteesta:

”Ylipäättään tietoa mitä kaikkea taloudellinen väkivalta pitää sisällään ja mitä muotoja siihen liittyy. Neuvontatyössä usein kohtaan ihmisiä, jotka ovat taloudellisen hyväksikäytön uhreja, mutta arkailen nimetä jotain toimintaa välivallaksi, koska koen sen olevan niin syyllistävä ilmaisu ja näin kokee asiakkaatkin. Jos siis itsekin saisın tietoa siihen mitä kaikkea se pitää sisällään niin uskaltaisin rohkeammin sanoa asian asiakkaallekin ja saada hänet ymmärtämään, että kyse on tosiaan väkivallasta, joka tulee saada päätökseen, oli asiakkaani sitten uhri tai tekijä”.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia väkivallan puheeksiottoon velvoittaa eettiset ja juridiset periaatteet, mutta ammattilaiset eivät kuitenkaan aina kysy lähisuhdeväkivallasta, tunnista sitä tai puutu siihen. Lähisuhdeväkivallan systemaattinen puheeksiottaminen on hyödyllistä sekä asiakkaan että ammattilaisen kannalta. Se on itsessään interventio, mutta sen avulla voidaan lisäksi lisätä yleisesti tietoutta lähisuhdeväkivallasta, sen eri muodoista ja yleisyydestä. (Siukola 2014, 28-29.) Taloudellisen väkivallan ilmiöstä keskusteleminen ja sen puheeksiottaminen asiakkaiden kanssa on lisännyt myös ammattilaisten tietoa:

”Se, että väkivaltatyössä ilmiötä on sanoitettu, on auttanut tunnistamisessa. Sitä ainakin on tärkeä jatkaa.”

Lähisuhdeväkivallan ohella taloudellisen väkivallan puheeksiottoon liittyy vahvasti myös rahapuhe. Eräs sosiaalityöntekijä kuvasi positiivisia kokemuksia systemaattisesta rahapuheen ylläpitämisestä asiakastyössä:

”Kysyn aina kaikilta asiakkailtani hyvin työskentelymme alussa, onko hänellä/heillä taloudellisia huolia, pikavippejä, ulosottovelkaa tai vaikeuksia hoitaa raha-asioita. Kun tämä keskustelu on käyty, on useampi asiakas myöhemmin palannut asiaan ja sanonut, että itse asiassa hänellä on ongelmia esim. taloudellisen väkivallan suhteen”.

Myös Kaittila (2017, 84) nostaa esille rahapuheen merkityksen taloudellisen väkivallan kokijoiden avun saannin edellytyksenä. Rahapuheen merkitys nousee esille myös kansainvälisessä kirjallisuudessa taloudellisen väkivallan ehkäisyn, sen tunnistamisen ja avun saannin näkökulmasta (esim. Singh 2021; Voth Schrag 2019; Sharp-Jeffs 2015).

Vain harva ammattilaisista koki haasteeksi taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyössä sen mihin kokijoita voi ohjata ja ketä heidän asiassaan voi konsultoida. Kuitenkin ammattilaiset toivoivat enemmän tietoa sekä selkeyttä taloudellisen väkivallan auttamistyön toimijoista. Eräs väkivaltatyön avopalveluiden työntekijä avasi palvelujärjestelmän sekä ilmiön monimuotoisuutta ja -mutkaisuutta:

”Selkeää tietoa/tietopakettia ja listaa paikallisista toimijoista, johon voin ohjata asiakkaan. Jo pelkästään ilmaisen oikeusaputoimiston toiminta hämmentää välillä. Joku toimijoiden esittely, lakiasiat, erilaiset lakiprosessit, pankkiasiat, velkaneuvonta, perheoikeudelliset, folloit, sovittelut, ositus, psykososiaalinen tuki yms. Näihin taloudellisiin väkivaltakokemuksiin liittyy aina kuitenkin muitakin väkivallan muotoja, kokonaisuus tärkeä”.

Ammattilaiset toivoivat tietoa myös siitä, missä vaiheessa otetaan yhteyttä eri toimijoihin. Sen lisäksi eräs sosiaalityöntekijä toivoi tietoa taloudellisen väkivallan kokijoiden konkreettisen tuen mahdollisuuksista:

”Millaista apua konkreettisesti asiakas voi saada, jos oman pankkitilien käytössä on epävarmuutta. Otetaanko esim. välitystiliasiakkaaksi tällaisella perusteella, että asiakkaan pankkitili kaippaa "suojava" läheisiltä”.

Ammattilaisten tiedon tarpeisiin taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyöstä voi vastata toimijoita yhteen kokoava ja tiedon vaihtoa edistävä moniammatillinen yhteistyö, jota käsitellen seuraavaksi.

Auttamistyön rakenteet

Taloudellisen väkivallan puheeksioton ja asiakastyön tueksi ammattilaiset toivoivat asiakkaalle jaettavaa esitettä taloudellisesta väkivallasta, listausta eri taloudellisen väkivallan muodoista ja taloudellisen väkivallan kartoituslomaketta. Eräs ammattilainen pohti, että kartoituslomaketta voisi käyttää myös asiakkaan tilanteen arvioinnin tukena. Erilaisten informatiivisten esitteiden, listausten ja lomakkeiden lisäksi ammattilaiset toivoivat selkeää toimintamallia taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamiseksi. Eräs sosiaa-

lityöntekijä toi esille myös varhaisen puuttumisen tärkeyden taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamiseksi. Ammattilaiset kokivat tarvitsevänsä myös vanhojen työmenetelmien ja työkalujen kertaamista sekä konkreettisia neuvoja, kuinka ehkäistä taloudellista väkivaltaa.

Sosiaalialan asiakastyön osaamiseen kuuluu erilaisten asiakastyön työmenetelmien ja työorientaatioiden soveltaminen, arvioiminen sekä erilaisten asiakkaiden ja asiakasryhmien tukeminen ja tavoitteellinen ohjaaminen. Harvoin sosiaalialan menetelmiä voidaan käyttää sellaisenaan, vaan ne muovautuvat uudelleen vuorovaikutustilanteissa asiakkaiden kanssa. Menetelmiä kehittäessä on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaista yhteiskuntaa näillä menetelmillä halutaan tuottaa; suhdeperustaisen asiakastyön ja rakenteellisen sosiaalityön keinoin on mahdollista ehkäistä sosiaalista hylkäämistä ja institutionaalista kaltoin kohtelua. (Näkki & Sayed 2015, 3-4.) Erilaiset työmenetelmät, -välineet ja -mallit vaativat yksittäisiltä ammattilaisilta osaamista niiden käyttöön otossa sekä käytössä, mutta sitä ennen ne vaativat palveluiden, hankkeiden, yhdistysten ja instituutioiden yhteistä kehittämistyötä.

Ammattilaisten vastauksista kuvautui tarve taloudellisen väkivallan auttamistyön palvelupolun selkiyttämiseksi:

”Selkeätä polkua avun piiriin, jota asiakas voi turvakotijakson jälkeen hyödyntää. Kuka auttaa, missä asiassa auttaa jne. usein ehditään vain ottamaan ensimmäinen yhteys johonkin tahoon ja muuten avun hakeminen on asiakkaan vastuulla”.

Palvelurakenne on selkeytynyt viimeisen vuosikymmenen aikana, mutta yhä edelleen lähisuhdeväkivallan kokijoilla voi olla useita yhtäaikaista asiakkuuksia ja oikeudellisia interventioita (Skaffari ym. 2021, 5; Voth Schrag 2019, 321; Sharp-Jeffs 2015). Turvakodilla työskentelevän ammattilaisen vastauksesta nousee esille myös taloudellisen väkivallan kokijan jatkoavun varmistaminen ja hänen tilanteensa jatkoseuranta. Myös lähisuhdeväkivallan kokijat itse pitävät tätä hyvänä käytäntönä (Skaffari ym. 2021, 15).

Joidenkin ammattilaisten vastauksista nousi esille myös tarve uudenlaisten taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyön palveluille. Osa ammattilaisista toivoi konkreettista tukea taloudellisen väkivallan kokijoille:

”Auttamis/tukijärjestelmän luominen. Olisi joku, jonka puoleen kokijan voisi ohjata ja joka auttaisi elämässä eteenpäin”

”Vapaaehtoistoimintaa asiakkaan kanssa asioille jalkautumiseen”.

Eräs väkivaltatyön avopalveluiden työntekijä toivoi auttamistyön tueksi valtakunnallista neuvontapistettä:

”Valtakunnallinen neuvontapiste, jossa olisi erityisosaamista taloudelliseen väkivaltaan ja jota ammattilainen voisi helposti konsultoida ja josta myös asiakas voisi saada matalan kynnyksen neuvontaa asiansa ratkaisemiseksi”.

Taloudelliseen väkivaltaan keskittyneestä neuvonta ja ohjaustyöstä löytyy esimerkki Englannista. Surviving Economic Abuse (SEA) järjestö on keskittynyt taloudellisen väkivallan vastaiseen työhön sekä auttamaan taloudellisen väkivallan kokijoita. Järjestö tekee tiivistä yhteistyötä lähisuhdeväkivallan eri toimijoiden sekä poliittisten päättäjien kanssa, ja on osa taloudellisen väkivallan tutkimustyötä ja kehittämistä. Näiden lisäksi järjestöllä on neuvontapuhelin, jonka tuki keskittyy lähisuhdeväkivallan taloudellisiin haasteisiin ja taloudellisesta väkivallasta selviytymiseen. (Surviving Economic Abuse.)

Ammattilaisten kuvauksista ilmeni auttamistyön jakautuvan tällä hetkellä usealla eri taholle eikä olemassa ole rakenteita taloudellisen väkivallan auttamistyön moniammatilliselle verkostoyhteistyölle. Ammatilliset toivoivat moniammatillista yhteistyötä sekä lisäksi mahdollisuutta konsultaatioon:

”Konsultaation mahdollistaminen (asianajajat, kokemusasiantuntijat, työntekijän tuki kollegoilta, jotka ovat tämän erityisosaamisen hanksaajia).”

Taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteisiin vastaaminen vaatii perinteisen moniammatillisen yhteistyön rajapintojen venyttämistä. Eri professioiden välinen yhteistyö voi avata uudenlaisia näkökulmia ja mahdollisuuksia taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamiseksi. (Kaittila 2017, 85.) Taloudellisen väkivallan moniammatillista yhteistyötä kehittäessä on tärkeää muistaa myös väkivaltatyölle epätyypillisemmät yhteistyökumppanit, kuten pankit ja rahoituslaitokset (Sharp-Jeffs 2015, 43). Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on muodostaa jaettu ymmärrys asiakkaan tilanteesta. Verkostossa jäsenet kuulevat toistensa ajatuksia ja saavat niistä toisaalta ajatuksia omiin pohdintoihinsa. Näin voidaan valjastaa verkoston voimavaroja asiakkaan tukemiseen.

Sote-ammattilaisten toimiva ja sujuva yhteistyö on nähty haasteellisena. Moniammatillista yhteistyötä haastaa erityisesti sektori- ja organisaatiokeskeinen johtaminen, mutta myös puutteellinen tiedonkulku, puutteellinen ymmärrys toisten ammattilaisten tiedosta ja toimintatavoista, yhteistyön roolien epäselvyys ja ajan puute. Moniammatillista yhteistyötä edistää sektori- ja organisaatorajat ylittävä johdon yhteistyö, myönteinen

asenne yhteistyöhön, jaettu ymmärrys yhteisestä tavoitteesta, toisten työn arvostus, avoin keskustelu, riittävä aika sekä yhteistyötahojen tunteminen. (Hujala, Taskinen, Oksman, Kuronen, Karttunen & Lammintakanen 2019, 592, 598.) Viranomaisverkostojen lisäksi työskentelyyn voidaan ottaa mukaan myös asiakkaan muita sosiaalisia verkostoja, jotka voivat vähentää taloudellisen väkivallan negatiivisia vaikutuksia kokijan elämään. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää pohtia, miten tyyppillisesti sosiaalisten verkostojen tuoma sosiaalista tukea voidaan täydentää ja kuinka taloudellista väkivaltaa kokeville voidaan tarjota konkreettista pääsyä niihin resursseihin, jotka vähentävät taloudellisia vaikeuksia. (Voth Schrag, Ravi & Robinson 2020, 92; Mehtola 2006, 97.)

Yhteiskunnan rakenteet ja lainsäädäntö

Ammattilaisten vastauksista nousi esille yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön liittyviä tekijöitä taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteisiin vastaamiseksi. Ammatillaiset kaipasivat keskustelua ja näkökulmia taloudelliseen väkivaltaan liittyen sekä muutoksia yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön liittyen. Lähisuhdeväkivalta on vakava kansanterveyttä uhkaava ilmiö, sillä taloudellisella väkivallalla on merkittäviä vaikutuksia kokijan kokemien taloudellisten haasteiden lisäksi fyysiseen (esim. Johnson ym. 2022) ja henkiseen hyvinvointiin (esim. Stylianou 2018). Tämän lisäksi taloudellinen väkivalta koskettaa useita ihmisiä jossakin vaiheessa elämää. Taloudellinen väkivalta on kuitenkin vasta hiljattain tunnistettu omaksi lähisuhdeväkivallan muodoksi ja tämän vuoksi tietoisuuden lisääminen siitä on tärkeää.

Taloudelliseen väkivaltaan liittyvien palvelujärjestelmän sekä lainsäädännön puutteiden tunnistaminen ja kehittämistyön käynnistäminen voidaan nähdä osaksi rakenteellista muutostyötä, josta sosiaalityön tulisi ottaa vastuu (Kaittila 2017, 87). Voidaankin puhua rakenteellisesta sosiaalityöstä (Pohjola, Laitinen & Seppänen 2014). Rakenteellinen sosiaalityö korostaa sosiaalista muutosta, mutta se ei myöskään jätä huomiotta yksilöä. Rakenteellinen sosiaalityö ymmärtää yksilön ja rakenteen olemassa oleviksi dialektisessa suhteessa, jossa kumpikin vaikuttavaa toisiinsa. Dialektinen ajattelu ymmärtää yksilöiden sosiaalisen sijainnin, sarron ja etuoikeuden suhteelliseksi, historialliseksi ja kontekstuaaliseksi sekä jatkuvasti tuotettuna, toistuvana tai muuntuvana yksilöiden kumulatiivisten valintojen ja toimien kautta tietyissä sosiaalisissa, kulttuurisissa, poliittisissa, taloudellisissa ja aineellisissa olosuhteissa. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on

lieventää hyväksikäyttävien ja syrjäyttävien rakenteiden negatiivisia vaikutuksia yksilöihin ja yhtäaikaisesti muuttaa näitä rakenteita. (Kivipelto 2021, 8; Pohjola 2017,27; Murray & Hick 2013, 114.)

Sosiaalityön tulee tutkia kriittisesti sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia epäoikeudenmukaisuuksia paljastaakseen, kuinka näitä voidaan purkaa ja toimia aktiivisesti vapauteen, humanitaarisuuteen, kollektivismiin, tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja kansan osallistumiseen perustuvan sosiaalisen muutoksen eteen. (Murray & Hick 2013, 114.)

Suomessa tämä velvoite on kirjattu sosiaalihuoltolakiin. Sosiaalihuoltolain (2014/1301 7§) mukaan rakenteellisen sosiaalityön keinoin on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluvat myös tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi. Sosiaalihuollon asiantuntemus tulee tuoda osaksi hyvinvointialueiden muiden toimialojen suunnittelua sekä tehdä yhteistyötä yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittämällä. Kehittämiskumppaneiksi on tärkeää ottaa näiden lisäksi mukaan sosiaalityölle vieraampia yhteistyökumppaneita, kuten pankkeja.

Ammattilaiset kuvasivat useita taloudellisen väkivallan auttamistyöhön liittyviä haasteita koskien kokijoiden pankkiasiointia, mutta haasteisiin vastaamisen osalta vain harva ammattilainen nosti pankkiasioinnin esille. Pankeilla ja muilla talouteen liittyvillä yrityksillä ja organisaatioilla on kuitenkin merkittävä rooli taloudelliseen väkivaltaan puuttumisessa. Pankit ja talouteen liittyvät yritykset sekä organisaatiot tavoittavat väkivalta- ja sosiaalipalveluihin hakeutumattomat taloudellisen väkivallan kokijat. Näistä palveluista löytyy myös parhain ammattitaito kokijan talouden suojaamiseksi. Pankeissa ja muissa talouteen liittyvissä yrityksissä ja organisaatioissa tulisi pohtia miten totutuista käytännöistä voidaan joustaa taloudellisen väkivallan kokijoiden tilanteen parantamiseksi ja taloudellisen väkivallan pysäyttämiseksi. (Sharp-Jeffs 2015, 46.)

Myös tämän tutkielman kyselyyn vastanneet ammattilaiset toivoivat konkreettista tukea kokijan pankkiasioinnin tueksi, ja tietoa esimerkiksi siitä miten kokija voi suojata omat varansa. Eräs turvakodin työntekijä toivoi myös pankkiasioinnin helpottamista kii-reellisissä asioissa. Vastaus voidaan tulkita ammattilaisten ilmoittamien haasteiden myötä liittyväksi erityisesti käytännön pankkiasiointiin, kuten nopeampiin ajanvarauksiin ja fyysisen asioinnin helpottamiseen. Tämän lisäksi vastauksen voidaan tulkita liittyvän myös pankkiasioinnin lainsäädännöllisiin seikkoihin, sillä useat ammattilaiset kuvasivat haasteita liittyen siihen, että kokijan pankkiasiointi ja omien varojen turvaaminen vaatii henkilöllisyystodistuksen. Eräs väkivaltatyön avopalveluiden työntekijä nosti esille yhteiskunnan järjestelmän muutostarpeet eron jälkeisen taloudellisen väkivallan mahdollistamisen osalta:

”Haluaisin saada muutosta yhteiskunnassa ja järjestelmässä oleviin rakenteellisiin ongelmiin/epäkohtiin, jotka mahdollistavat taloudellisen väkivallan myös eron yhteydessä ja sen jälkeen”.

Tämän tutkielman tulosten mukaan useat ammattilaiset kokivat tämänhetkisen lainsäädännön olevan epäreilu taloudellisen väkivallan kokijaa kohtaan. Sosiaalityölle on olennaista kriittinen suhde yhteiskunnallisiin mekanismeihin, muutospyrkimys sen eri tasoilla ja oikeudenmukaisuuden sekä osallisuuden edistäminen. Työskentelyn tulisi tapahtua niin yksilöiden auttamisen kuin yksilön hyvinvointia ja tasa-arvoa edistävien muutosten aikaansaamiseksi rakenteissa. Sosiaalityön tulisi pyrkiä vaikuttamaan niin yhteiskunnallisesti, ideologisesti kuin poliittisestikin. Sosiaalityön asiakkaat tulisi nähdä tilanteessaan ja elinympäristössään, osana monimutkaista rakenteiden verkkoa. Sosiaalityön tavoitteena tulisikin olla kansalaisten ja sosiaalityön asiakkaiden yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen sekä yhteisöihin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollisuuksien lisääminen. (Pohjola 2017, 27-33.)

Ammattilaisten vastauksissa kuvastui taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteisiin vastaamisen keinoina lainsäädännölliset muutostarpeet. Sen lisäksi, että taloudellisen väkivallan auttamistyön palvelukenttä on sektoroitunutta- ja organisaatiokeskeistä, on sitä myös lainsäädäntö. Pirstaleisuuden lisäksi lainsäädäntö ei tunnista lähisuhdeväkivaltaa, saatikka taloudellista väkivaltaa. Lainsäädännön uudistuksissa lähisuhdeväkivalta ei ole saanut riittävää huomioita eikä nykyinen lainsäädäntö pysty tarjoamaan väkivallan uhreille riittävää suojelua. (Kainulainen & Niemi 2017, 139-140.) Niin ikään tämän tut-

kielman aineistosta nousi esille ammattilaisten kokemat haasteet taloudellisen väkivallan kokijoiden turvallisuuden varmistamisesta. Ruotsissa laki tunnistaa Suomea paremmin parisuhdeväkivaltaa rinnastaen sen, sekä parisuhteissa tapahtuvan kontrollin rikoslaissa pahoinpitelyyn. Ruotsin rikoslaki tunnistaa lisäksi lähisuhdeväkivallan sukupuolituneen luonteen. (Kainulainen & Heini 2017, 140-142; Nyqvist & Kaittila 2014, 274.) Suprya Singh (2021, 108) esittää, että pakottava kontrolli tulisi kriminalisoida, jotta viestittäisiin selkeästi henkisen hyväksikäytön ja kontrolloinnin tuomittavuudesta. Singhin ajatuksena on, että tämä toimenpide nostaisi myös taloudellisen väkivallan vakavuuden samalle tasolle fyysisen väkivallan kanssa. Taloudellinen väkivalta, kuten myös muu lähisuhdeväkivalta, tulisi nähdä sosiaalisena ongelmana, ei yksityisenä häpeänä.

Lähisuhdeväkivallan kulttuuri, jossa väkivalta nähdään yksityisenä häpeänä, heijastuu myös siihen, miten asianosaiset ilmoittavat kokemastaan lähisuhdeväkivallasta. Eräs talouteen liittyvän asiantuntijaorganisaation ammattilainen toikin esille tarpeen salassapitosäädösten uudistamiselle rikosilmoitusten osalta:

”Haluaisin, että näistä voisi asianomistajan sijasta tehdä viranomaisen poliisille tutkintapyyynnön”.

Rikoslaissa ei ole säädetty yleistä ilmoitusvelvollisuutta muista, kuin törkeinä pidetyistä rikoksista. Lapsia ja vanhuksia koskien on olemassa heidän erityistä asemaansa suojaava sääntelyä, mutta täysi-ikäistä ja täysivaltaista ihmistä koskettaa yleiset salassa pidettävän tiedon luovutusta koskevat säädökset. Sosiaali- ja terveystoimen ammattilaisten sekä poliisin tiedonsaantiin ja luovutukseen liittyy kuitenkin erityisiä puoltavia seikkoja. Lainsäädäntö ei kuitenkaan anna tietojen luovutukseen liittyen yksiselitteisiä vastauksia, vaan ratkaisut vaativat aina tapauskohtaista harkintaa. Loppujen lopuksi päätös tietojen luovutuksesta jää yksittäisen työntekijän ratkaistavaksi. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että väkivaltaa kohdannut ammattilainen voi kuitenkin aina kysyä väkivallasta, kertoa sen olevan rikos ja rohkaista asiakasta tekemään rikosilmoituksen. (Lohiniva-Kerkele 2017, 157, 172-173; Kaitue, Noponen & Slåen 2007, 56-57.)

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkielmani tarkoituksena oli tutkia, millaisia haasteita taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyötä tekevät ammattilaiset kohtaavat ja millaisin keinoin he kokevat, että näihin haasteisiin voidaan vastata. Tutkielmani on laadullinen käytäntötutkimus, jonka aineistona on ollut TVT -hankkeen keräämä kyselyaineisto taloudellisen väkivallan kokijoita kohtaavilta ammattilaisilta. Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt teemoittelua. Tutkielman tavoitteena oli paikantaa auttamistyön haasteita, löytää näihin ratkaisuja, tuottaa tietoa ammattilaisten sekä sosiaalityön profession käyttöön ja täten parantaa taloudellisen väkivallan kokijoiden avunsaantia. Taloudellinen väkivalta on kompleksinen lähisuhdeväkivallan muoto ja sen kokijoita kohdataan laajasti palvelujärjestelmässämme.

Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyössä haasteita sekä niihin vastaamiseen liittyviä tekijöitä näyttäytyi sekä yksilöllisellä että rakenteellisella tasolla. Yksilöllisellä tasolla haasteet paikantuivat taloudellisen väkivallan kokijan tietoihin, taitoihin ja tunteisiin liittyviin tekijöihin sekä kokijan että tekijän riippuvuuksiin liittyviin tekijöihin. Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyötä haastaa kokijan tietämättömyys taloudellisen väkivallan ilmiöstä, sen pysäyttämiseksi vaadittavista toimenpiteistä sekä auttamistyön palveluista ja eri toimijoista. Kokijalla voi olla yhä myös tunteita, kuten pelkoa tai välittämistä, väkivallan tekijää kohtaan eikä hänellä sen vuoksi ole motivaatiota väkivaltaisesta suhteesta irrottautumiseen. Kokija voi tämän lisäksi tuntea häpeää taloudellisesta väkivallasta ja sen ilmi tulemisesta eikä hän sen vuoksi ole valmis tarvittaviin toimenpiteisiin tai ylipäättään avun piiriin hakeutumiselle. Ammattilaisten kuvauksista nousi esille myös taloudellisen väkivallan kokijoiden sekä väkivallan tekijän riippuvuuksien haastavan auttamistyötä. Erilaiset riippuvuudet voivat olla taloudellisen väkivallan taustatekijöinä. Taloudellista väkivaltaa on kuitenkin haastava pysäyttää, mikäli tekijä ei päädy avun piiriin (Ronkainen 2008, 394). Tässä tutkielmassa kuvastui myös, että taloudellisen väkivallan kokijoiden riippuvuudet haastavat taloudellisen väkivallan tunnistamista, sillä usein väkivallan uhrilta odotetaan tietynlaista uhriutta (Hurtig, Nikupeteri & Laitinen 2014, 267).

Taloudellista väkivaltaa työssään kohtaavien ammattilaisten näkemyksen mukaan taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön yksilöllisiin haasteisiin voidaan vastata lisäämällä tietoa taloudellisen väkivallan ilmiöstä, taloudellisen väkivallan kokijoiden oikeuksista ja tarvittavista toimenpiteistä taloudellisen väkivallan pysäyttämiseksi. Tämä tapahtuu lisäämällä keskustelua taloudellisesta väkivallasta, ottamalla käyttöön taloudellisen väkivallan kartoituslomakkeita ja esitteitä asiakastyön tueksi sekä tuomalla tietoon konkreettisia esimerkkejä siitä mitä taloudellinen väkivalta on. Ammatillaiset eivät tuoneet esille taloudellisen väkivallan kokijoiden emotionaalisia tuen tarpeita, eivätkä kokijoiden tai tekijöiden riippuvuuksia haasteisiin vastaamisen osalta. Tämä voi johtua siitä, että ammatillaiset kokivat jo olemassa olevien palveluiden vastaavan näihin tuen tarpeisiin. Toisaalta aiemmassa tutkimuksessa (Ulmestig & Eriksson 2017, 565-566) on nostettu esille, että ammatillaiset ovat jättäneet huomiotta taloudellisen väkivallan kokijoiden muita, kuin taloudellisia tarpeita.

Tutkielman perusteella taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön haasteiden rakenteelliset tekijät paikantuvat ammattilaisten osaamiseen sekä yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön liittyviin tekijöihin. Ammattilaisten osaamiseen liittyy puutteita jonkin verran taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistamiseen ja puheeksiottoon liittyen. Tämän lisäksi tutkielman tuloksena paikantui ammattilaisilla olevan puutteellisesti tietoa siitä, miten taloudellisen väkivallan kokijoiden turvallisuus voidaan varmistaa. Tämä johtuu osittain siitä, että taloudellisen väkivallan harjoittaminen ei välttämättä vaadi fyysistä läheisyyttä (Johnson ym. 2022, 2). Turvallisuuden varmistamisen haasteet voivat liittyä myös viranomaisyhteistyön vähäisyyteen, jolloin on haastava tietää mitä eri ammatillaiset tekevät kokijan turvallisuuden varmistamiseksi. Näiden lisäksi auttamistyötä haastaa riski taloudellisen väkivallan kokemusten uusiutumiseen viranomaisasioinnissa, erityisesti taloudellisen päätöksenteon yhteydessä.

Yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön liittyvinä tekijöinä taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyötä haastaa kielellisten, kulttuuristen, iän, sairauden tai vamman aiheuttamien erityistarpeiden sivuuttaminen sekä haastavat juridiset ongelmat että lainsäädännön epäreilisuus kokijaa kohtaan. Taloudellista väkivaltaa kokevat voivat olla epätasa-arvoisessa asemassa sukupuolensa lisäksi seksuaalisen suuntautumisensa, etnisyytensä, ikänsä, vammansa tai vammaisuutensa vuoksi suhteessa väkivallan tekijään ja

ympäröivään yhteiskuntaan. Epätasa-arvoinen asema ja riippuvuus muista voivat olla alustavia tekijöitä taloudellisen väkivallan kohteeksi joutumiselle (esim. Singh 2021; Tallavaara 2016; Paasivirta 2013), mutta ne voivat myös muodostua esteeksi avun piiriin haautumiselle ja avun saamiselle. Tämä tutkielma osoittaa, että taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamista haastaa monimutkainen lainsäädäntö, jossa on toisinaan vain niukasti harkinnanvaraa. Kokijat, joilla ei ole tietoa tai taitoa esimerkiksi sähköiseen asiointiin tai joilta väkivallan tekijä on anastanut tarvittavat tunnistautumisen välineet, kuten henkilöllisyystodistuksen ja pankkitunnukset, ovat avun saannin kannalta erittäin hankalassa tilanteessa. Lainsäädännön monimutkaisuus haastaa kokijoiden lisäksi ammattilaisia. Ammattilaisten tulisi taloudellisen väkivaltaan liittyvän ilmiön monimuotoisuuden vuoksi osata lainsäädäntöä myös oman tarkkaan rajatun sektorin ulkopuolelta.

Tutkielman perusteella taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön rakenteellisiin haasteisiin voidaan vastata vaikuttamalla ammattilaisten osaamiseen, auttamistyön rakenteisiin sekä yhteiskunnan rakenteisiin ja lainsäädäntöön. Ammattilaisten osaamisen osalta haasteisiin voidaan vastata lisäämällä taloudellista väkivaltaa kohtaavien ammattilaisten tietoa ilmiöstä sekä siihen liittyvästä lainsäädännöstä. Tämän tutkielman valossa näyttää sille, että sosiaalityöntekijöiden ja viranomaisten tiedolliset puutteet paikantuvat taloudellisen väkivallan ilmiön ymmärtämiseen ja tunnistamiseen, kun taas väkivaltatyön ammattilaisten osaaminen vaatii vahvistusta taloudelliseen väkivaltaan liittyvän juridiikan osalta. Tietoisuuden lisääntyminen taloudellisen väkivallan lisännyt ammattilaisten valmiuksia ilmiön puheeksiottoon asiakkaiden kanssa. Systemaattinen rahapuhe asiakastyössä on lisännyt asiakkaiden tietoisuutta ilmiöstä ja lisännyt taloudellisen väkivallan esille tuloa.

Tämän tutkielman perusteella nykyinen auttamistyön palvelurakenne kaipaa myös uudistusta. Nykyinen taloudellisen väkivallan kokijoita auttava ja kohtaava työ on pirstaloitunut useammalle sektorille ja palvelupolku kaipaa selkiyttämistä. Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamiseksi, konsultaation mahdollistamiseksi ja työn kehittämiseksi tulisi parantaa moniammatillista yhteistyötä. Mukaan työskentelyyn tulisi ottaa myös sosiaalityölle epätyypillisemmät yhteistyökumppanit, kuten pankit tai muut talouteen liittyvät asiantuntijaorganisaatiot. Olisikin syytä pohtia, voisiko esimerkiksi vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja kokijan moniammatillisen auttamisen työryhmä MA-

RAKkiin sisällyttää myös talouteen liittyvän asiantuntijaorganisaation edustajan? Taloudellisen väkivallan kokijoiden auttamistyön rakenteellisiin haasteisiin voidaan vastata myös kehittämällä uudenlaisia, taloudellisen väkivallan kokijoita tukevia, palveluita keskittäen erityistä osaamista yhdelle taholle. Tarvetta on myös konkreettiselle tuelle ja jalkautuvalle työskentelylle erityisesti taloudellista väkivaltaa kokeneiden asioinnin tukemiseen. Tärkeitä kehittämisen kohteita palvelujärjestelmässämme on myös varhaisen puuttumisen vahvistaminen sekä jo olemassa olevien hyvien käytänteiden vahvistaminen.

Tutkielman tuloksena piirtyi myös kuva siitä, että tämänhetkinen lainsäädäntö on epäreilu taloudellisen väkivallan kokijoita kohtaan. Lainsäädäntö sekä mahdollistaa taloudellisen väkivallan toteuttamisen että ei tarjoa riittävää suojaa väkivallan kokijoille (Kainulainen & Niemi 2017, 139-140). Lainsäädäntöä tulisi muuttaa siten, että se tunnistaisi lähisuhdeväkivallan erityisen luonteen sekä ymmärtäisi taloudellisen väkivallan sosiaalisena ongelmana (Singh 2021, 108; Kainulainen & Heini 2017, 140-142; Nyqvist & Kaittila 2014, 274). Rikoslain uudistaminen lähisuhdeväkivaltaa tuomitsevampaan suuntaan avaisi keskustelun myös sille, miten taloudellista väkivaltaa kohtaavat ammattilaiset voisivat paremmin puuttua taloudelliseen väkivaltaan juridisin keinoin.

Taloudellisen väkivallan tutkimusta Suomessa on tarpeen jatkaa. Tulevaisuudessa tutkimusta olisi tärkeä kohdistaa koskettamaan myös taloudellisen väkivallan tekijöihin. Voisiko esimerkiksi taloudellista päätöksentekoa sisältävässä auttamistyössä tunnistaa taloudellisen väkivallan tekijöitä? Oleellista olisi myös selvittää miten hyvin taloudellisia päätöksiä tekevät ammattilaiset tunnistavat taloudellista väkivaltaa, ja kuinka he huomioivat taloudellisen väkivallan kokijoiden erityisen tilanteen taloudellisessa päätöksenteossa. Pidän tärkeänä, että myös riippuvuusongelmien kanssa kamppailevien taloudellisen väkivallan kokijoiden kokemuksia sekä heidän avun saantiaan taloudellisen väkivallan tuen tarpeisiin tutkittaisiin tulevaisuudessa.

Taloudellisen väkivallan kokijoiden avun saanti, auttamistyö sekä yhteiskunnallinen ja juridinen asema suomalaisessa kontekstissa vaatii kohentamista. Läpi tutkielman tekemisen prosessin olen pyrkinyt pitämään mielessäni ajatuksen siitä, ettei taloudellisen väkivallan auttamistyön haasteisiin vastaaminen voi olla yksittäisten ihmisten ja ammattilaisten vastuulla. Siksi koen, että erityisen tärkeää tällä hetkellä on pyrkiä ylläpitämään

yhteiskunnallista keskustelua yllä taloudellisesta väkivallasta sekä taloudellista väkivaltaa kokeneiden auttamistyön haasteisiin liittyvistä muutostarpeista. Tästä sosiaalityöllä on suuri vastuu, joka konkretisoituu sosiaalihuoltolakiin kirjatussa velvoitteessa rakenteelliseen sosiaalityöhön.

Ongelmien ratkaisuun vaikuttaa se, millaisena jokin ongelma nähdään. Kun taloudellisen väkivallan rakenteellista taustaa ja siitä selviämisen rakenteellisia esteitä tehdään aktiivisesti näkyväksi, on väkivallan ehkäisy isommin esillä myös yhteiskunnallisessa päätöksenteossa sekä palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Rakenteiden merkitys taloudellisen väkivallan ilmiöön toimii siis ikään kuin kahteen suuntaan. Rakenteiden esiin tuominen auttaa uhria ja tekijää ymmärtämään taloudellista väkivaltaa sekä hakemaan siihen apua, mutta rakenteiden ymmärtäminen auttaa myös sosiaalityön ammatilaisia vaikuttamaan itse rakenteisiin. Taloudellisen väkivallan auttamis- ja ohjaamistyötä tekevien ymmärrystä taloudellisesta väkivallasta ilmiönä selitysperusteinen tulikin vahvistaa, jotta tieto taloudellisesta väkivallasta, sen kokemuksista ja vaikutuksista sekä auttamistyöstä kulkisi aidosti kahteen suuntaan.

Sosiaalityöntekijöiden tiedon lisäämisestä vastuussa on sosiaalityön professio, jossa tutkimusta sekä opetusta lähisuhteiden väkivallasta sekä erityisesti vielä melko tuntemattomasta taloudellisesta väkivallasta tulisi yhä lisätä. Kentällä toimivien sosiaalityöntekijöiden rohkeutta hyödyntää innovatiivisia ratkaisuja asiakkaiden tilanteiden parantamiseksi tulisi kannustaa. Yhteiskunnassamme vallitsevat elinkustannusten nousu ja kiristynyt taloudellinen tilanne ovat riskitekijöitä lisäämään taloudellista ahdingkoa, rahan konflikteja sekä taloudellista väkivaltaa, joille yhteiskunnan marginaaleissa elävät ovat jo muutoinkin riskissä altistua. Tulevaisuudessa onkin tärkeää ravistella totuttuja tapoja tehdä työtä väkivaltaa kohdanneiden parissa sekä etsiä uudenlaisia, kokijoiden tarpeita paremmin vastaavia, työtapoja, -menetelmiä ja palveluita.

Lähteet

- Adams, Adrienne & Greeson, Megan & Littwin, Angela, & Javorka, McKenzie 2020: The Revised Scale of Economic Abuse (SEA2): Development and initial psychometric testing of an updated measure of economic abuse in intimate relationships. *Psychology of Violence*, 10(3), 268–278. <https://doi.org/10.1037/vio0000244> Viitattu 2.1.2023
- Adams, Adrienne & Sullivan, Cris & Bybee, Deborah & Greeson, Megan 2008: Development of the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women* 14, no. 5 (2008). 563-588. <https://doi.org/10.1177/1077801208315529> Viitattu 2.1.2023
- Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. Ellibs – Verkko-kirjajhyllly. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-385-2> Viitattu 10.10.2022
- Bruno, Linnéa 2022: Economic Abuse From Child and Youth Perspective: A Review of the Literature. *Social Inclusion* 2022, Vol. 10. Issue 4. <https://doi.org/10.17645/si.v10i4.5396> Viitattu 20.9.2022
- Christy, Kameri & Welter, Tanice & Dundon, Kelly & Valandra & Bruce, Ambra 2022: Economic Abuse: A subtle but common form of power and control. *Journal of Interpersonal Violence* 2022, Vol. 37 (1-2). 473-499. <https://doi.org/10.1177/0886260520916264> Viitattu 5.1.2023
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2014: Johdatus laadulliseen tutkimukseen (10. p.). Tampere: Vastapaino.
- Hakulinen, Tuovi & Riihonen, Riikka & Laajasalo, Taina & Järvilehto, Vasilisa & Keiski, Pia & Koulu, Sanna & Nikupeteri, Anna & Korpilahti, Ulla & Muukkonen, Tiina & Paa-vilainen, Eija & Säävälä, Minna 2019: Lähisuuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa Korpilahti, Ulla & Kettunen, Hanna & Nuotio, Erika & Jokela, Satu & Nummi, Vuokko Maria & Lillsunde, Pirjo (toim.) *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. 2. korjattu painos*. Helsinki, 187-234. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y Viitattu 23.7.2022
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2014: Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huang Chien-Cheng & Vikse Juliann & Lu Shuang & Yi Siliyai 2015: Children’s exposure to intimate partner violence and early delinquency. *Journal of Family Violence*, 30(8), 953–965. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10896-015-9727-5> Viitattu 23.9.2022
- Hujala, Anneli & Taskinen, Helena & Oksman, Erja & Kuronen, Risto & Karttunen, Anna & Lammintakanen, Johanna 2019: Sote-ammattilaisten monialainen yhteistyö. Paljon palveluja tarvitsevat asiakkaat etusijalle. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (2019):5-6. 592-600. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138878/YP19056_Hujalaym.pdf?sequence=2&isAllowed=y Viitattu 5.1.2023

- Hurtig, Johanna & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja 2014: Väkivallan kohtaaminen rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön kysymyksenä. SOSIAALITYÖN TUTKIMUKSEN VUOSIKIRJA, 250-280.
- Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja 2003: Kantaaottavuus tutkimuksen eettisenä kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47. Rovaniemi: Lapin yliopisto. 87-109.
- Hong, Tuuli 2020: Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema. Turun Yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/275894281.pdf> Viitattu 2.3.2023
- Howard, Marilyn & Skipp, Amy 2015: Unequal, Trapped and Controlled: Women's experience of financial abuse and potential implications for Universal Credit. London: Women's Aid and Trade Union Congress. <https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/UnequalTrappedControlled.pdf> Viitattu 2.1.2023
- Juhila, Kirsi: Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto (ylläpitäjä ja tuottaja). <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> Viitattu 8.3.2023
- Johnson, Laura & Chen, Yafan & Stylianou, Amanda & Arnold, Alexandra 2022: Examining the impact of economic abuse on survivors of intimate partner violence: a scoping review. BMC Public Health (2022) 22:1014. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-13297-4> Viitattu 10.3.2023
- Jokinen, Kimmo 2021: Esipuhe. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskanen, Henna (toim.): Riippuvuus perheessä. Helsinki: Gaudeamus. 5-10.
- Kainulainen, Heini & Niemi, Johanna 2017: Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi: Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 138-155.
- Kaittila, Anniina & Hakovirta, Mia & Kainulainen, Heini 2022: Types of Economic Abuse in Postseparation Lives of Women Experiencing IPV: A Qualitative Study from Finland. Violence Against Women, 0(0). <https://doi.org/10.1177/10778012221127727> Viitattu 6.3.2023
- Kaittila, Anniina 2017: Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa. Väitöskirja. Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/133966/AnnalesC434Kaittila.pdf?sequence=2&isAllowed=y> Viitattu 5.1.2023
- Kaitue, Sanna & Nojonen, Tanja & Slåen, Anne 2007: Yleistä muttei yksityistä - Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Kansaneläkelaitos 2019: Suomen sosiaaliturva. <https://www.kela.fi/suomen-sosiaaliturva> Viitattu 19.9.2022
- Karhuvaara, Marjatta & Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna 2013: Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. THL Opas 30/ 2013. Tampere: Juvenes Print-Suomen yliopistopaino Oy.

- Keskinen, Suvi 2014: Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat. *Janus* vol. 22 (1). 19-34.
- Keskinen, Suvi 2017: Erojen näkökulma ylirajaisiin muuttoliikkeisiin ja sukupuolistuneeseen väkivaltaan. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi: *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino.
- Kivipelto, Minna 2021: Rakenteellisen sosiaalityön katsaus. Työpäpaperi 16/2021. THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142735/URN_ISBN_978-952-343-685-5.pdf?sequence=1 Viitattu 8.12.2022
- KPMG 2020: Preventing the financial abuse of women: literature and desktop review. Australia. <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2021-05/apo-nid312365.pdf> Viitattu 2.1.2023
- Korpilahti, Ulla & Kettunen, Hanna & Nuotio, Erika & Jokela, Satu & Nummi, Vuokko Maria & Lillsunde, Pirjo (toim.) *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. 2. korjattu painos. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y Viitattu 23.7.2022
- Laakso, Janice & Drevdahl, Denise 2006: Women, Abuse, and the Welfare Bureaucracy. *Affilia*, 21(1), 84-96. <https://doi.org/10.1177/0886109905283135> Viitattu 19.9.2022
- Launis, Veikko 2015: Tutkijan sosiaalinen vastuu puntarissa. *Tieteessä Tapahtuu*, 33(4). <https://journal.fi/tt/article/view/51167> Viitattu 3.3.2023
- Lohiniva-Kerkelä, Mirva 2017: Salassapito- ja ilmoitusvelvollisuus lähisuhdeväkivallasta. Teoksessa Niemi, Johanna, Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.): *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino 2017. Tampere.
- Makkula, Aino-Maija 2021: Kontrollointia ja toisen varojen hyväksikäyttöä – Taloudellinen väkivalta voi viedä tekijän jopa vankilaan. Kirjoitus Mimmit sijoittaa -blogissa 15.11.2021. <https://www.mimmitsijoittaa.fi/blogi/kontrollointia-ja-toisen-varojen-hyvyksikayttoa-taloudellinen-vakivalta-voi-vieda-tekijan-jopa-vankilaan> Viitattu 30.9.2022
- MARAK-riskinarviointilomake. https://thl.fi/documents/605877/1663634/marak_riskinarviointilomake_suomi.pdf/c3714af4-9d8a-4591-a0ab-222d525fa551 Viitattu 4.10.2022
- Mehtola, Sirkku 2006: Verkostot auttamisen tukena. Teoksessa Ruohonen, Marita & Kainulainen, Heini: *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 93-103.
- Murray, Kate M. & Hick, Steven F. 2013: *Structural social work*. Teoksessa Gray, Mel Webb, Steven (toim.): *Social Work Theories and Methods*. 2 painos. Lontoo: SAGE Publications. 110-125.

- Nikupeteri, Anna & Lappi, Carita & Lohiniva-Kerkelä, Mirva & Kauppi, Arto & Laitinen, Merja 2017: Potentiaalisesti tappava parisuhde? Erotilanteen uhkaavuus ja uhrien suojaamisen edellytykset sukupuolistuneen väkivallan viitekehyyksessä. *Oikeus* (46): 3. 290-309.
- Nikupeteri, Anna 2016: Vainottuna: eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-931-9> Viitattu 2.3.2023
- Nikupeteri Anna & Laitinen Merja 2013: Vaino naisiin kohdistuvana eron jälkeisenä väkivaltana. *Sukupuolentutkimus - Genusforskning*. 29, (2). s. 29-43.
- Nyqvist, Leo & Kaittila Anniina 2014: Taloudellinen väkivalta parisuhteessa. *Kirjallisuuskatsaus*. *Janus* vol. 22 (3). 262-278.
- Nyqvist, Leo 2001: Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Näkki, Pirjo & Sayed, Terttu (toim.) 2015: Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. 1. p. Helsinki: Edita.
- Ojuri, Auli 2006: Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Ruohonen, Marita & Kainulainen, Heini: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 16-39.
- Paasivirta, Tuula 2013: Lähisuhde- ja perheväkivalta. Teoksessa Piispa, Minna (toim.): Uskalla olla, uskalla puhua. Vammainen nainen ja väkivalta. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy. 49-64.
- Perry, Jennifer 2016: What is coercive control? Understanding domestic abuse using emotional, physical, financial coercive control. Digital-Trust. https://www.norfolk.police.uk/sites/norfolk/files/page/downloads/what_is_coercive_control_leaflet.pdf Viitattu 2.3.2023
- Perry, Jennifer 2012: Digital stalking: A guide to technology risks for victims. Network for Surviving Stalking and Women's Aid. <https://www.saferderbyshire.gov.uk/site-elements/documents/pdf/digital-stalking-a-guide-to-technology-risks-for-victims.pdf> Viitattu 2.3.2023
- Peterson, Janey & Burnes, David & Caccamise, Paul & Mason, Art & Henderson, Charles & Wells, Martin & Berman, Jacquelin & Cook, Ann Marie & Shukoff, Denise & Brownell, Patricia & Powell, Mebane & Salamone, Aurora & Pillemer, Karl & Lachs, Mark 2014: Financial Exploitation of Older Adults: A Population-Based Prevalence Study. *Journal of general internal medicine*. 29 (12). 1615-1623. <https://doi.org/10.1007/s11606-014-2946-2> Viitattu 6.10.2022
- Piippo, Sisko & Nyqvist, Leo & Suonio, Mari 2019: Lähisuhdeväkivallasta oppimisen reflektiot sosiaalityön opiskelijoiden oppimispäiväkirjoissa. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 27(2), 164–180. <https://doi.org/10.30668/janus.69690> Viitattu 3.1.2023
- Piispa, Minna & October, Martta 2017: Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2017):3. <http://www.julkari.fi/handle/10024/134851> Viitattu 4.10.2022

- Piispa, Minna & Tuominen, Mia & Ewalds, Helena 2012: MARAK - kokemuksia parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmän kokeilusta Suomessa. THL Raportteja 10/2012. <http://www.julkari.fi/handle/10024/90818> Viitattu 4.10.2022
- Pirskanen, Henna & Järvinen-Tassopoulos, Johanna 2021: Johdanto: Rahapeli- ja päihdeongelmat perhesuhteissa. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskanen, Henna (toim.): Riippuvuus perheessä. Helsinki: Gaudeamus. 13-18.
- Pitkämä, Pauliina 2017: Vanhempiensa velkaannuttamat. Taloudellinen hyväksikäyttö kuuden itsenäistyneen nuoren kokemana. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.
- Pohjola, Anneli 2017: Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana (toim.) 2017: Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. 3 painos. Kuopio: UNIpress. 16-36.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana 2014: Rakenteellinen sosiaalityö: Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress.
- Pohjola, Anneli 2003: Eettinen kestävyys. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalityö. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpaireita 47. Rovaniemi: Lapin yliopisto. 127-131.
- Postmus, Judy & Plummer, Sara-Beth & Stylianou, Amanda 2016: Measuring economic abuse in the lives of survivors: Revising the scale of economic abuse. *Violence against women*, 22(6), 692-703. <https://doi.org/10.1177/1077801215610012> Viitattu 2.1.2023
- Postmus, Judy & Huang, Chien-Chung & Mathisen-Stylianou, Amanda 2012: The impact of physical and economic abuse on maternal mental health and parenting. *Children and Youth Services Review*, 34 (9), 1922 – 1928. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.06.005> Viitattu 22.9.2022
- Rikosuhripäivystys RIKU 2019: Rikosuhripäivystys. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/> Viitattu 3.3.2023
- Ronkainen, Suvi 2008: Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73 (2008):4. 388-401. <https://www.julkari.fi/handle/10024/101398> Viitattu 28.12.2022
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2014: Tutkimuksen voimasanat. 1.-3. p. Helsinki: Sanoma Pro.
- Ruohonen, Marita 2006: Miten tästä eteenpäin? Teoksessa Ruohonen, Marita & Kainulainen, Heini: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 144-146.
- Sanders, Cynthia 2015: Economic Abuse in the Lives of Women Abused by an Intimate Partner: A Qualitative Study. *Violence Against Women* 2015, Vol. 21(1) 3–29. doi: 10.1177/1077801214564167 Viitattu 7.3.2023
- Satka, Mirja Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne 2005: Mitä sosiaalityön käytäntötutkimus on? Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna: Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus. 9-19.

- Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) 2016: Käytäntötutkimuksen taito. 8-33.
https://www.socca.fi/files/5598/Kaytantotutkimuksen_taito_julkaisu.pdf Viitattu 23.7.2022
- Saurama, Erja & Julkunen, Ilse 2011: Approaching Practice Research in Theory and Practice. *Social Work and Social Sciences Review*. 15, 2. 57-75. DOI: 10.1921/095352211X636502 Viitattu 8.3.2023
- Sayed, Terttu 2015: Ohjaus keskusteluun perustuvana menetelmänä. Teoksessa Näkki, Pirjo & Sayed, Terttu (toim.): Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. 1. p. Helsinki: Edita. 8-24.
- Seitz, Elina 2022: Riippuvuudet parisuhteissa ilmenevän taloudellisen väkivallan taustalla. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022112867377> Viitattu 26.12.2022
- Sharp-Jeffs, Nicole 2015: Money Matters: Research into the extent and nature of financial abuse within intimate relationships in the UK. London (UK): The Co-operative Bank.
- Siltala, Heli & Hisasue, Tomomi & Hietamäki, Johanna & Saari, Juhani & Laajasalo, Taina & October, Martta & Laitinen, Hanna-Leena & Raitanen, Jani 2022: Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset: Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtionneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52. Helsinki: Valtionneuvosto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2> Viitattu 3.3.2023
- Singh, Supriya 2021: Domestic Economic Abuse: The Violence of Money. Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central. https://www.researchgate.net/publication/353482844_Domestic_Economic_Abuse_The_Violence_of_Money Viitattu 6.3.2023
- Sinkkonen, Jari 2018: Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. *Duodecim lehti*. 2018;134(5):465-70. <https://www.duodecim-lehti.fi/duo14203> Viitattu 2.3.2023
- Sisäasiainministeriö 2012: Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012. Sisäministeriön julkaisu 35/2012. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Siukola, Reetta 2014: Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Opas 34 / 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. <https://www.julkari.fi/handle/10024/116080> Viitattu 3.1.2023
- Skaffari, Pia & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja 2021: Auttamisjärjestelmän kriittiset kohdat parisuhdeväkivallan kokijoiden näkökulmasta. https://ensijaturvakotien-liitto.fi/violary/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/Raportti-070921_yhteensovitetut-toimintamallit_valmis.pdf?x14354 Viitattu 26.9.2022
- Surviving Economic Abuse. <https://survivingeconomicabuse.org/> Viitattu 4.1.2023
- Sosiaali- ja terveysministeriö: Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen. <https://stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta> Viitattu 26.12.2022

- Stylianou, Amanda 2018: Economic Abuse Experiences and Depressive Symptoms among Victims of Intimate Partner Violence. *Journal of Family Violence* (2018) 33: 381-392. <https://doi.org/10.1007/S10896-018-9973-4> Viitattu 22.9.2022
- Taiveaho, Satu 2017: Ikäihmisten taloudellinen hyväksikäyttö. RIKU. Rikosuhripäivystys. 3/2017. 23-25. https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1904_RIKU_3_2017_pieni.pdf Viitattu 21.12.2022
- Takuusäätiö. <https://www.takuusaatio.fi/takuusaatio/tietoa-meista/> Viitattu 28.9.2022
- Tallavaara, Marja-Sisko & Autti, Lilli & Uusitalo, Elina 2016: Kaltoinkohtelu ympärivuorokautisissa vanhustenhuollon yksiköissä työntekijöiden havainnoimana. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira). Selvityksiä 1: 2016.
- Taloudellinen väkivalta tutuksi -hanke. <https://taloudellinenvakivalta.fi/taloudellisesta-vakivallasta/> Viitattu 4.7.2022
- Tilastokeskus 2020: Rikos- ja pakkokeinotilasto. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2020. https://www.tilastokeskus.fi/til/rpk/2020/15/rpk_2020_15_2021-06-01_fi.pdf Viitattu 30.7.2022
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK 2019: Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf Viitattu 30.7.2022
- Tuulari, Saara & Harrikari, Timo & Lappi, Carita & Hautala, Sanna & Kempainen, Tarja & Laitinen, Merja ja Lohiniva-Kerkelä, Mirva 2020: Oikeudellisen osaamisen tarpeita sosiaalityössä. SOHOVA-hankkeen selvitys 03/2020. <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=3eda7dfe-fec9-4d45-8aed-005e457f435e> Viitattu 3.1.2023
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ulmestig, Rickard & Eriksson, Marie 2017: Financial consequences of leaving violent men – women survivors of domestic violence and the social assistance system in Sweden. *European Journal of Social Work*, 20:4, 560-571. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691457.2016.1188778> Viitattu 19.9.2022
- Valtiovarainministeriö 2022: Hallituksen esitys. Digitaalinen henkilöllisyystodistus käyttöön ensi vuonna. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/digitaalinen-henkilollisyystodistus-kayttoon-ensi-vuonna> Viitattu 29.12.2022
- Vilkka, Hanna 2021: Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs – verkkokirjahylly. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523701731> Viitattu 10.10.2022
- Viola – Väkivallasta vapaaksi ry. Taloudellinen väkivalta tutuksi -hanke. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/kehittamistyö/taloudellinen-vakivalta-tutuksi-hanke-2021-2024/> Viitattu 12.7.2022

- Virolainen, Vera 2018: Naisvankien tarinoita väkivallasta. Uhidiskurssia moninaistavat pienet kertomukset ja vivahteikas toimijuus. Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018): 5-6. 495-505.
- Voth Schrag, Rachel & Ravi, Kristen & Robinson, Sarah 2020: The Role of Social Support in the Link Between Economic Abuse and Economic Hardship. Journal of Family Violence (2020) 35:85–93. <https://doi.org/10.1007/s10896-018-0019-8> Viitattu 4.1.2023
- Voth Schrag, Rachel 2019: Experiences of Economic Abuse in the Community: Listening to Survivor Voices. Affilia. 2019;34(3):313-324. <https://doi.org/10.1177/088610991985114> Viitattu 23.9.2022
- Vuori, Jaana: Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (ylläpitäjä ja tuottaja). <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/> Viitattu 13.2.2023
- Walls, Georg 2005: Sosiaalityön käytäntötutkimus – koordinaatteja ja paikannuksia. Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna: Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus. 23-46.
- Women’s Aid 2019: The Domestic Abuse Report 2019: The Economics of Abuse. Bristol: Women’s Aid. <https://www.womensaid.org.uk/wp-content/uploads/2019/12/Economics-of-Abuse-Report-2019.pdf> Viitattu 15.9.2022

AL	Avioliittolaki (13.6.1929/234).
	Laki talous- ja velkaneuvonnasta (1.12.2017/813).
TTTTL	Laki toimeentulotuesta (30.12.1997/1412).
	Laki yleisestä asumistuesta (14.11.2014/938).
HE 224/2016 vp	Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta. Helsinki: 2016.
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39).
SHL	Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301).
Sosiaalihuollon asiakaslaki	Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812)
	Ulosottokaari (15.6.2007/705).